د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولگی

تفسیر شریف - یوولسم ټولگی

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولي کور د توري
هر بچی يي قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ايماق، هم پشه يان
دا هيواد به تل ځليږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سينه کي د آسيا به
لکه زړه وي جاويدان
نوم د حق مو دی رهبر
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې وزارت

تفسیر شریف

یوولسم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ .ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: تفسير شريف

مؤلفين: د تعليمي نصاب د اسلامي زده کړو برخې د درسي کتابونو مؤلفين

اډيټ کوونکي: د پښتو ژبې د اډيټ ديپارتمنت غړي

ټولګى: يوولسم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکى: د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تأليف لوی رياست

خپروونکى: د پوهنې وزارت د اړيکو او عامه پوهاوي رياست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپخونه:

برېښناليک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوريت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې يې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښتونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کېږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپېڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه

لومړی لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل(۱)............................. ۱
دويم لوست: په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)........................... ۵
دريم لوست: په قرآن کريم کې د انسان د پيدايښت پړاوونه.. ۱۰
څلورم لوست: د بني آدم وقار او درنښت... ۱۷
پنځم لوست: آية‌الکرسي د قرآن لوړه څوکه ۲۲
شپږم لوست: څمکه د انسان د ګټې لپاره... ۲۷
اووم لوست: الله تعالی سره مينه د پيغمبر ﷺ په پيروی کې ده.................................... ۳۲
اتم لوست: اسلام بشپړ او هراړخيز دين دی... ۳۸
نهم لوست: لمونځ تل پاتي اونه شليدونکي فريضه ده.. ٤٤
لسم لوست: د ظلم د مخنيوي لپاره د جهاد اجازه.. ٤۹
يوولسم لوست: روژه او ګټې يې ٥٤
دولسم لوست: حج د مؤمنانو د نړيوال يووالي څرګندوی.. ٦۲
ديارلسم لوست: له خلکو سره نېکي او ښېګڼه ٦۷
څوارلسم لوست: حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول... ۷۰
پنځلسم لوست: د الله ﷻ په لار کې انفاق (مال لګول) ۷٤
شپاړسم لوست: په قرآن کريم کې انساني مساوات ۷۹
اوولسم لوست: د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه.. ۸۳
اتلسم لوست: د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو ونډه... ۸۸
نولسم لوست: په اسلام کې د معيوبو اوفقيرو مؤمنانو مرتبه...................................... ۹٤
شلم لوست: د مؤمنانو يووالی ۹۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی لوست

په کایناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانیت دلایل

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

د ځینو کلمو معناوې

خَلق: پرته له مخکینی نمونې نه د یو شي پیدا کول.

السَّمَاوَاتِ: د سماء جمع ده، اسمانونه اوهرهغه څه چې له ځمکې نه لوړ وي.

اللَّيْلِ: شپه، هغه تیاره چې وروسته له روښنایي منځته راځي.

النَّهَارِ: ورځ، خوره روښنايي.

الْفُلْكِ: کښتی، لویې کښتی.

وَبَثَّ: او خواره یې کړل.

دَابَّةٍ: دځمکې پرمخ هر خوځېدونکی شی.

تَصْرِيفِ الرِّيَاحِ: د باد لګېدنه مختلفو اړخونو ته.

السَّحَابِ: وريځ، په فضا کې حرکت کوونکې وريځ.

الْمُسَخَّرِ: په خدمت کې لګېدلی، تابع شوی.

ژباړه

بېشکه د اسمانونو او ځمکې په پیداښت کې، د شپې او ورځې په تګ راتګ کې، په هغې کښتۍ کې چې د خلکو د ګټې لپاره په دریابونو کې ګرځي او په اوبو (باران) کې چې الله ﷻ له اسمانه را نازلې کړې دي او بیا یې ځمکه وروسته دهغې له مرګ نه په اوبو راژوندۍ (خړوبه) کړه او په هغې (ځمکه) کې یې هرډول ژوندي خوځېدونکي خواره کړل او (هر لوري ته) د بادونو په چلېدو کې او په وريځو کې چې د ځمکې او اسمان ترمنځ ايل کړای شوي دي، یقیناً په دې(ټولو) کې د عاقلانو لپاره(دالله تعالی پر وجود او وحدانیت) څرګند دلایل شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

پورتني مبارك آیت په کایناتو او د نړۍ په موجوداتو کې اته څرګند او روښانه دلایل بیان کړي دي، چې د الله ﷻ په وجود او یووالي دلالت کوي.

۱. د اسمانونو پیدایښت

دغه مبارك آیت د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه ګڼي چې هوښیاران او د عقل خاوندان ددې نښو په لیدو باید د الله ﷻ په وجود او یووالي ایمان راوړي.

په آیت کې د (السماوات) لفظ جمع ذکرشوی دی، ځکه اسمانونه ګڼې او بېلابېلې طبقې لري، لکه: څرنګه چې الله تعالی په بل ځای کې داسې مهرباني کوي ﴿الله الذي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ [الطلاق:۱۲] **ژباړه**: الله ﷻ هغه ذات دی چې اووه اسمانونه یې پیدا کړي دي.

دا چې د اسمانونو پیدایښت د الله ﷻ په وجود، یو والي او قدرت دلالت کوي یوه نښه یې دا ده چې الله ﷻ اسمانونه سره له دومره پراخوالي او لویوالي پرته له ستنو درولي دي او هغه یې په ستورو، لمر او سپوږمۍ روښانه کړي، ترڅو له یوې خوا اسمان ته ښایست و ښښي او له بلې خوا د شیطانانو ویشتونکي وي چې دا ټول ښایست او ټینګښت د واحد او قادر الله ﷻ په برلاسیتوب او لوی والي څرګند نښه دي.

۲. د ځمکې پیدایښت

د الله ﷻ د قدرت یوه بله روښانه نښه دا ده چې ځمکه یې پیدا کړې او هغه یې هواره کړې ده، ترڅو انسان پرې آرام او هوسا ژوند وکړي، هرلور ته یې تګ راتګ او حرکت وکړي، په هغې کې له پرتو زېرمو او پانګو څخه ګټه واخلي اود ځمکې پر مخ آبادي او پرمختګ وکړي.

ځمکه او اسمان د انسان لپاره د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه ګڼل کیږي، لکه: چې الله تعالی دا لوی نعمت په انسانانو پیرزو کړی او دوی ته امرکوي: ﴿يَاأَيُّهَا الناس اعبدوا رَبَّكُمُ الذي خَلَقَكُمْ وَالَّذِيْنَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ اَلَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الأرض فِرَاشاً والسماء بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ السمآء مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثمرات رِزْقاً لَّكُمْ...﴾ [البقرة: ۲۱-۲۲]

ژباړه: ای خلکو د خپل رب بندګي غوره کړئ، چې ستاسو او له تاسو نه د مخکې تېرو شوو خلکو پیداکوونکی دی، ښايي چې تاسې پرهیزګاران شئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ځمکه هواره کړه، اسمان يې چت جوړکړ او له آسمانه يې اوبه را واورولې او په هغو سره يې ستاسې د روزۍ لپاره هر ډول حاصلات را وايستل.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه د انسان لپاره دځمکې او اسمان د گټو په هکله خپل نظرونه څرگند کړي.

۳. د شپې او ورځې بدلون

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت دريم دليل د شپې او ورځې منظم حرکت دی چې پر له پسې گرځي او يو د بل ځای نيسي. د شپې او ورځې حرکت، د اوږدوالي او لنډوالي، تورروالي اوسپينوالي، تيارې او رڼا د اختلاف سره، سره د انسان لپاره ډېرې گټې رامنځته کوي. الله تعالى شپه د انسان د سکون او راحت لپاره، او ورځ يې د کسب اوکار او روزي حاصلولو لپاره پيداکړې ده. که چېرې شپه نه وای ، نو ډېرمخلوقات به له خوب او راحت څخه بې برخې وو، همدارنگه شپه د ستر او پردې لپاره يو ښه او مناسب وخت دی چې انسان ورڅخه په مختلفو حالاتوکې گټه اخلي، لکه: څرنگه چې انسان له ورځې او د هغې له رڼا څخه د ډېرو کارونو په تر سره کولو کې گټه اخلي، همدارنگه د شپې او ورځې د بدلون او توپير په نتيجه کې وختونه، ورځې، مياشتې اوفصلونو ټاکل کيږي چې دا ټول د انسان لپاره د الله ﷻ له لويونعمتونو اود قدرت له نښانو څخه دي.

٤. په سمندر کې رواني کښتۍ

په مبارك آيت کې د الله ﷻ د قدرت څلورمه نښه د لويو کښتيو حرکت دی چې له سوونو او زرونو ټنو وزن سره د سمندرونو د څپو په سر حرکت کوي او انسانان ور څخه گټې اخلي. ځينو مفسرينو دا ويلي دي چې: په دې مبارك آيت کې الله ﷻ په سمندرونو کې د کښتيو د حرکت يادونه د شپې او ورځې له توپير نه وروسته کړې ده چې دا په يوې ځانگړې باريکۍ دلالت کوي اوهغه دا چې مسافرپه دريابونو او سمندرونو کې د شپې او ورځې ځارنې ته ډېر اړ وي، ترڅو وختونه وپيژني اوخپل لورې وټاکي. له همدې کبله کښتۍ چلوونکي د نجوم علم او د شپې او ورځې پېژندلو ته ډېره اړتيالري.

همدغې موضوع ته په اشارې سره الله تعالى په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَهُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ النجوم لِتَهْتَدُواْ بِهَا فِي ظُلُمَاتِ البَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ [الأنعام: ۹۷] **ژباړه:** او الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسې لپاره يې ستوري د وچې او سمندر په تيارو کې د لارې پېژندلو وسيله وگرځوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې آيتونو د نازلېدو په وخت کې ډېر لږ خلک د انسانانو په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت او رول خبر وو، خو د وخت په تېرېدو سره انسانان د بشريت په ژوند کې د کښتۍ په ارزښت وپوهېدل چې دا کار د قرآن کريم يو اعجاز او د الله تعالی د قدرت او وحدانيت ښکاره اوځرګند دليل دی.

د لوست ګټې اولارښوونې

د دې مبارک آيت ځينې ګټې په لاندې ډول دي.

❖ په کايناتو کې د هستۍ نښې نښانې د الله تعالی د وحدانيت او وجود د اثبات لپاره روښانه دلايل دي.

❖ الله تعالی د نړۍ مخلوقات د انسان د خدمت او ګټې لپاره پيداکړي دي.

❖ د الله تعالی په مخلوقاتو کې د هغه د قدرت په نښو نښانو تفکر او تدبر، د ايمان د بشپړتيا اوقوت لامل ګرځي.

❖ د شپې او ورځې پرله پسې تلل راتلل د الله تعالی په قدرت او وحدانيت دلالت کوي.

❖ د شپې او ورځې بدلون انسان ته لارښوونه کوي چې خپل وختونه منظم کړي او له هغو څخه د خپل پالونکي په اطاعت او پيروۍ کې مناسبه ګټه ترلاسه کړي.

پوښتنې

١. ذکرشوی مبارک آيت په لوړ آواز تلاوت کړئ.
٢. په دې مبارک آيت کې د الله تعالی پر قدرت او وحدانيت څو دليلونه ذکرشوي دي؟ بيان يې کړئ.
٣. په دې مبارک آيت کې د (السماوات) لفظ په څه دلالت کوي؟ د خپلې وينا د اثبات لپاره په قرآني آيت استدلال وکړئ.
٤. د انسان لپاره د ځمکې څلور ګټې بيان کړئ.
٥. د شپې او ورځې له ګرځېدنې څخه د وختونو په ټاکنه کې څرنګه استفاده کوو؟
٦. د شپې او ورځې څلور فايدې بيان کړئ.
٧. په سمندرونوکې د کښتيو ګرځېدنه انسانانو ته څه ګټه رسولی شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم لوست

په کايناتو کې د الله ﷻ د وجود او وحدانيت دلايل (۲)

قال الله تعالی: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [البقرة: ١٦٤]

۵. له آسمانه د باران اوریدل

د الله ﷻ د قدرت له نښو نښانو څخه بل دلیل له اسمانه څخه باران د اوبو وریدل دي چې د هغو په واسطه وچې او مړې ځمکې راژوندۍ کوي او د ځمکې په مخ ډول، ډول بوټي، وابنه او ژوي راپیداکوي اوپه خوځښت یې راولي. په دې ذکرشوي مبارک آیت کې له اسمان څخه مراد هغه لوړ لوری دی چې د ځمکې د پاسه دی. په باوري توګه د باران وریدل له وریځو څخه د الله ﷻ د قدرت له نښو او د هغه د وحدانیت دلیل دی، ځکه یوازې الله ﷻ دی چې دا اوبه له وریځو څخه را وروي.

٦. د ځمکې ژوندي کول

د ځمکې له ژوندي کیدو څخه مراد دا دی چې الله تعالی د باران د اوبو په را ورولو سره د ځمکې د ودې او رشد طاقتونه- چې د وچوالي او مرګ په حالت کې وي- په خوځښت اوحرکت راولي چې له امله یې په ځمکه کې پټ شیان ښکاره کیږي. هر ډول بوټي، ګلونه، میوې اوداسې نور راشنه کیږي اوسمسوریږي.

د ځمکې ژوندي کیدل او د ځمکې پر مخ د ډول، ډول نباتاتو اوحیواناتو خوریدنه د الله تعالی د قدرت له لویو نښانو څخه دي.

لکه: څرنګه چې قرآن کریم په بل ځای کې دا موضوع په ځانګړې ښایست سره داسې انځور کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الله تعـالى: ﴿وَتَرَى الأرض هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا المآء اهتزت وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [الحج: ۵] **ژباړه:** اوته وچه مړه ځمکه وینې، کله چې موږ پرهغې باران ووراوه په ناڅاپي ډول وخوځیده، ډېره شوه اوهرراز ښایسته ښېرازه نباتات يې راوټوکول.

۷. د بادونو لګیدل

د الله تعالی د قدرت او وحدانیت بل دلیل دا دی چې هغه په خپل لوړ قـدرت سـره بادونـه او هوا پیداکړې ده، په خپلې ارادې سره يې په حرکت راولي او په خپل حکمت سره يې له یوه لوري نه بل لوري ته اړوي.

د بادونو لګیدنه مختلف ډولونه اوشکلونه لري چې قرآن کریم هريو په جـلا، جـلا نومونـو یاد کړي دي. بادونه کله له ختیځ نه لوېدیځ لور ته، کله له لوېدیځ نه ختـیځ لـور تـه، کلـه له شمال نه سویل ته اوکله هم لـه سـویل څخه شمال لـور تـه حرکـت کـوي. همدارنګـه بادونه ځانته ډول، ډول حالتونه غوره کوي: طوفاني يـا ملایـم، ګـرم يـا يـخ او تنـد يـا نـرم حالت چې په دې توګه بادونه يا دالله ﷻ د رحمت نښې او يا د هغـه د عـذاب ښېلګـې وي. د بادونوقوت او چټکتيا په داسې اندازه سـخته اوځواکمنـه وي چـې کلـه نـا کلـه پـه ډېـرو هېوادونو کې د هیبتناکې ورانۍ او تباهۍ لامل ګرځي.

ځینـو مفـسرینو فرمـایلي دي: د دې جملـې يادونـه ﴿وَتَصْرِيفِ الرياح والسحاب المسخر بَيْنَ السمآء والأرض﴾ د باران د اوبو په واسطه د ځمکې د را ژوندي کیدو او د ځمکې پـرمخ د ساکښانو له خوځښت نه وروسته، په دې دلالـت کـوي چـې د بـادونو او هـوا پـه وسـیله د ځمکې پر مخ نباتاتو، حیواناتو اوټولو خوځیدونکو ته ژوند حاصلیږي، که چیرې الله تعالی بادونه له لګیدو څخه منع کړي ، نو په ډېره لږه موده کې بـه هـېڅ ژوی د ځمکـې پـر مـخ پاتې نشي.

۸ په فضا کې ځوړندي وریځې

د الله ﷻ د قدرت له روښانو دلایلو څخه د اسمان په مخ ځوړنـدې او ولاړې وریځـې دي چې د الله ﷻ د خوښۍ او ارادې تابع او امر منونکې دي. ظـاهرا کـه چیـرې دغه وریځـې سپکې وي، نو باید فضا ته پورته شي او ورکې شي او که درنـې وي، نـو بایـد ځمکـې تـه راکوزې شي، خو الله تعالی په خپل قدرت او ارادې سره دغه وریځې په فضا کې خـورې کړې او ساتنه يې کوي، ترڅو د باران اوبه ورڅخه راواوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د﴿السَّحَابِ﴾ د کلمې راوړل د﴿الرِّيَاحِ﴾ څخه وروسته د دې لپاره دي چې بادونه وریځې په حرکت راولي او له یوه ځایه یې بل ځای ته لیږدوي. د بادونو دا حرکت سره له دې چې د لیدو وړ نه دی، خو په خپل ذات کې داسې قوت او ځواک لري چې ونې له ریښو سره راباسي اوآبادۍ نړوي. وریځې هم ډېرې درنې اوبه لـه ځان سره پورته کـوي. کله چې د باران په بڼه ځمکې ته راتوییږي له هغو څخه د ځمکې پر مخ وېروونکي سیلاوونه را منځته کیږي چې درې او ناوونه ډکوي او لوی لوی دریابونه جوړوي.

یوازې دعقل او پوهې څښتنان پوهیږي

په دې مبارك آیت کې چې کومې لویې نښې اونښانې ذکرشوې دي، پردې دلالت کـوي چې نړۍ اوکاینات سره له ټولې پراخۍ او لـويۍ یـوحکیم پیداکوونکی او تـدبیروونکی لري چې هغه د ټولومخلوقاتو معبود اوپالونکی دی. دا ستر دلایل اوڅرګندې نـښې یـوازې دعقل او پوهې څښتنان درك کولی شي څوك چې د الله تعالی د ځـواك اوعظمـت پـه وړاندې د تسلیمۍ سرټیټوي.

امـام فخرالـدین رازي (رح) د الله ﷻ نعمتونـه پـه دوه ډولـو - دنیـوي او اخـروي - بانـدې تقسیم کړي دي او وایي: هغه اته شیان چې الله تعالی پـه دې آیـت کـې بیان کـړي دي، ظاهرا دنیوي نعمتونه دي اوکله چې د عقل خاوندان په هغـو کـې فکـر وکـړي ، نـو د دې نعمتونـو د پیـداکوونکي پېژنـدنې تـه لارمـومي او پـه اخـروي نعمتونـو بـدلیږي، خـو لـه دغونعمتونو څخه د دنیوي نعمتونو پـه توګـه ګټـه اخیـستل یـوازې د سـلیم عقـل اومعنـوي بصیرت د څښتنانو لپاره حاصلیدای شي. له دې کبله الله تعالی د آیت په پای کې فرمـایي، پـه دې ټولـو شـیانو کـې ښـکاره دلایـل دي چـې د عقـل او پـوهې خاونـدان پـرې ښـه پـوهیږي[1]، نوځکـه دعلمـاوو او پوهـانو دنـده او مـسؤولیت دی چـې د الله ﷻ پـه کاینـاتو اومخلوقاتو کې فکر وکړي.

امام آلوسي د دې آیت په تفسیر کې لیکي: ابن ابـی الـدنیا او ابـن مردویـه لـه ام المـؤمنین حضرت عایشې (رضی الله عنها) څخه روایـت کـړی دی چـې د الله ﷻ پیغمبـر ﷺ دا آیـت ولوست او ویې فرمایل: ﴿ويل لمن قرأها ولم يتفكر فيها﴾ یعنـې هلاکـت او عـذاب دې وي د هغه چا لپاره چې دا آیت ولولي او په هغه کې فکر ونه کړي.

۱-تفسیر کبیرج۴/ص۲۲۵ دارالفکر۱۹۸۱م

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبیعت او کایناتو کې فکر کول د ایمان لور ته لاره پرانیزي

په پورتني آیت کې الله تعالی په کایناتو کې ځینومهمو او ارزښتناکو حقایقو ته اشاره کړې ده چې هر انسان یې لیدلی او درک کولی شي. په دغو حقایقو کې فکر کول د دې لامل ګرځي، ترڅو عاقل او هوښیار انسان له خپلو سترګو نه د غفلت پټۍ لرې کړي، د کایناتو د خلقت په اسرارو کې ځیر شي او په پایله کې دکایناتو پرخالق ایمان راوړي او د زړه له کومې د هغه عبادت او بندګي وکړي.

سره له دې چې انسان په دغه آیت کې یاد شوي حقایق هره ورځ او هر مهال په خپلوسترګو ګوري، خو بیا، بیا لیدل، نسیان او هیرول د دې لامل ګرځي چې انسان په دغو حقایقوکې له تدبر او تفکر نه غفلت وکړي. له همدې امله لایزال خالق هوښیار او عاقل انسان د کایناتو د خلقت په بېلګو کې فکر کولو ته رابولي او همدا سبب دی چې د قرآن کریم ډېر آیاتونه په ﴿لعلكم تعقلون، لعلكم تتفكرون، أفلا تعقلون﴾ او داسې نورو جملو سره پای ته رسیږي.

د دغو حقایقو له جملې څخه ترټولو ستر او لومړی حقیقت دا دی چې د آسمانونو او ځمکې وجود ازلي نه دی او نه هم هغه په خپله پیدا شوي دي، بلکې د قادر او حکیم ذات له مخلوقاتو څخه دي.

دویم حقیقت چې په دې آیت کې یې بیان راغلی دی هغه د ځمکې او آسمانونو د خلقت په نتیجه کې د شپې او ورځې رامنځته کېدل او بدلون دی چې د شمسي منظومې او افلاکو په پرله پسې او دایمي حرکت، پراخ، منظم او خلل نه منوونکي دقیق نظام او قانون دلالت کوي. دغه منظم او هر اړخیزه دقیق نظام د علیم، خبیر او قدیر ذات په وحدانیت او یو والي شاهد دی چې په خپل مطلق او بې ساري علم او قدرت سره یې ځمکې، آسمانونه شپه او ورځ پیداکړې دي.

همدارنګه په دغه آیت کې ډېر نور حقایق هم ذکر شوي دي، لکه: د سمندر د اوبو د څپو پر سر دکښتیو حرکت کول، د باران اوریدل، د وریځو رامنځته کېدل او حرکت کول، د باد لګېدل، له ځمکې نه د وښو او نباتاتو ټوکېدل، رنګ په رنګ حاصلات او مېوې، د ژویو او ساکښانوپیداکېدل او داسې نور چې دا ټول له الهي سننو او دقیقو قوانینو سره سم په هستۍ او کایناتو کې رامنځته کیږي او په کایناتو کې د تفکر لپاره ښه زمینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابروي او انسان ته پر خپل خالق او پالونکي د ایمان او د هغه د عبادت او بندګی لارښوونه کوي.

د دنیا په موجوداتوکې تفکر او تدبر د علم او ساینس په حقایقو کې خېړنه او پلټنه او د علمي اکتشافاتو په اسرارو پوهېدل دا ټول د الله تعالی د معرفت او پر هغه باندې د ایمان راوړلو او د هغه علیم او قدیر ذات د عبادت کولو تر ټولو لنډه او آسانه لاره ده.

پوښتني

۱. له اسمانه څخه د باران د اوبو اوریدل د الله تعالی د یووالي او قدرت دلیل دی. په دې هکله څرنګه استدلال کولای شئ؟

۲. د باران د اوبو په وسیله د ځمکې له ژوندي کېدو څخه مطلب څه دی؟

۳. د بادونو لګېدنه د ورېځو په جوړښت، د باران په ورېدو او د نباتاتو او حیواناتو په ژوندانه څه اغېزه لري؟

٤. ورېځې د الله تعالی د قدرت له نښو نښانو څخه بیان شوي دي. په دې هکله توضیحات ورکړئ.

٥. د مبارک آیت وروستنی برخې څوک د کایناتو په هکله په فکر کولو مکلف کړي دي؟ په دې هکله د آیت وروستنی برخه شرحه کړئ.

٦. د مبارک آیت په باره کې هغه نبوي حدیث بیان او شرحه کړئ چې د الله ﷻ په کایناتو او مخلوقاتو کې په فکر کولو ټینګارکوي.

کورنی دنده

ګرانو زده کوونکو!

په ژوندانه کې د اوبو د ارزښت په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم لوست

په قرآن کریم کې د انسان د پیدایښت پړاوونه

قال الله تعالى: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۞ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ۞ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ [المؤمنون: ١٢-١٤]

د ځینو کلمو معناوې

سُلَالَةٍ: خلاصه، نتیجه، سوچه او ثمره.

نُطْفَةً: لږې اوحقیرې اوبه (مني).

قَرَارٍ مَكِينٍ: خوندي ځای (د مور رحم).

عَلَقَةً: تړلې او جامده وینه، د مور د رحم په دیوال نښتې وینه.

مُضْغَةً: د ژوول شوې مړۍ په اندازه د غوښې یوه وړه ټوټه.

خَلْقًا آخَرَ: بل مخلوق، د روح له پوکېدو وروسته کامل انسان.

ژباړه

مونږ انسان له سوچه خټې څخه جوړکړ. بیا موهغه په محفوظ ځای کې د اوبو یو څاڅکی وګرځاوه. بیا مو هغه څاڅکي ته د وینې د یوې ټوټې بڼه ورکړه. بیا مو د وینې ټوټه بوټۍ غوښه وګرځوله. بیا مو له بوټۍ غوښې څخه هډوکی جوړ کړې. بیا مو هډوکو ته غوښه ور واغوستله. بیا مو هغه یوبل مخلوق جوړ کړ، الله د ډېر لوړ شان څښتن دی او له ټولوپیداکوونکو نه ښه پیدا کوونکی دی.

تفسیر

الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل د قدرت او عظمت دلایل د انسان په خلقت، د هغه د جوړښت د پړاوونو ، د هغه د ژوند او مرګ او دویم ځلي راژوندي کېدو په ترخ کې بیان کړي دي، په داسې توګه چې د انسان د پیدایښت مرحله له خاورو څخه پیلېږي او د انسان په بشپړ بدن پای ته رسیږي.

قرآن کریم په دې مبارک آیت او نورو آیتونو کې فرمایلي دي چې انسان لومړی له خاورې څخه پیدا شوی دی. د انسان پیدایښت له خاورې څخه پیلېږي او د پړاوونو له تېرولو وروسته د ښه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښایسته صورت لرونکی انسان ورڅخه جوړیږي. لـه خـاورې څخه د انسان د پیدایښت مـراد دا دی چې الله تعالی د لومړي ځل لپاره آدمعليه‌السلام له خـاورې څخه پیـدا کـړ، بیـایې بـې بـې حـوا لـه آدمعليه‌السلام څخه پیدا کړه، او بیا د انسانانو خلقت او پیدایښت لـه حـضرت آدم او بـي بـې حـوا څخـه د نکـاح او تناسل په ډول پیل شـو. د انـسانانو اصـل لـه خـاورې څخـه دی، لکـه: څرنگـه چـې الله تعـالی فرمـایي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾.

د انـسان د پیدایـښت دویمـه مرحلـه لـه نطفـې څخـه ده، الله تعـالی فرمـایي:﴿ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ دلته له نطفې نه مراد د نر او ښځې یوځای شوې اوبه (مني) دي.

د انسان د پیدایښت دریمه مرحله علقه ده، لکـه چـې الله تعـالی فرمـایي: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ علقـه یوه ټوټه وینه ده چې له نطفـې څخـه یـې بـدلون مونـدلی دی. د جنـین پېژنـدنې طبـي پوهـان وایـي: د جنین حجم د علقې په مرحله کې د یـوه غـټ میـږي پـه انـدازه وي چـې د ۱۲- ۱۴ ملـي متـرو تـرمنځ اوږدوالـی لـري او د رحـم پـه دیـوال پـورې نـښتی وي. د وینـې دا ټرلـې وړه ټوټـه وده کـوي او پـه یوې ژوول شوې ټوټې غوښې بـدلیږي چـې قـرآن ورتـه د مـضغې نـوم ورکـړی دی. جنـین د مـضغې په مرحله کې د دریو سانتي متـرو پـه کچـه اوږدوالـی لـري چـې د مـخ او پـزې نـښې پـه هغـه کـې د ډېرو نریو خطونو په بڼه جوړیږي.

دا ټوټه غوښه (مضغه) د اللهجل جلاله په قـدرت اومـشیت خپـل پرمختـگ اوبـدلون تـه دوام ورکـوي، ترڅـو د هډوکو د هیکـل مرحلـې تـه رسـیږي، پـه دې هکلـه قـرآن کـریم فرمـایي:﴿ فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ اوبیا دا د هډوکو هیکل په غوښو یاعضلي جهاز پوښـل کېـږي، لکـه: چـې مبـارك آیـت یـې بیـانوي: ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ یعنې بیامو هغه هډوکي په غوښه وپوښل.

دلتـه قرآنـي آیـت هغـه حقیقـت تـه اشـاره کـوي چـې د ۲۱ پیـړی انـسان حیرانـوي او هغـه دا چـې هډوکي او د هډوکوهیکل په جنین کې له عضلي جهاز څخه مخکـې مـنځ تـه راځـي. کـوم حقیقـت چې د جنین پېژندنې علم په وروستیو کې کشف کـړی هغـه دا دی چـې پـه بنـسټیزه توگـه د هـډوکو سلولونه له عضلي سـلولونو څخـه تـوپیرلري او د هـډوکو سـلولونه لـه عـضلي سـلولونو څخـه مخکـې رامنځته کیږي. اوهیڅ عضلي سلول نه دی لیدل شوی چـې د هـډوکو د سـلولونو لـه بـشپړېدو مخکـې جوړشوی وي. دا حقیقت قرآني نص ۱۴۰۰ کالـه دمخـه ثابـت اوتاییـد کـړی دی، لکـه: څرنگـه چـې الله تعالی فرمایي ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اوبیا مـو د غوښـې ټوټـه پـه هـډوکو بدلـه کړه او هډوکي مو په غوښه وپوښل.

وروسته بیا په جنـین کـې روح پوکـول کېـږي او د هغـه غـړي وده او پرمختـگ کـوي او پـه بـشپړ او کامل انسان بدلیږي، چې قرآني نص ورته داسې اشاره کړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾. وروسته له هغه مو د هغه یو بل پیدایښت وکړ (چې هماغه کامل انسان دی)، نو پاک او مبارک دی هغه ذات چې تر ټولو غوره پیداکوونکی دی.

په دې آیتونوکې د قرآن کریم علمي (ساینسي) اعجاز

پورتني متبرکه آیتونه د قرآن عظیم الشأن د علمي اعجاز له روښانو دلایلو څخه ګڼل کېږي، ځکه چې د قرآن عظیم الشأن وېناوې په دې آیتونو او نورو آیاتو کې د انسان د خلقت او د هغه د مختلفو مرحلو په اړه داسې دقیقې او حیرانوونکې دي چې د الله تعالی له خوا له وحې پرته بل کوم مصدر او منبع نشي لرلی. هغه څه چې د طب علم او جنین پېژندنې په شلمې او یوویشتمې پېړۍ کې له ډېرو څېړنو او د پرمختللو وسایلو له کارولو نه وروسته کشف کړل، قرآن عظیم الشأن پنځلس پېړۍ دمخه په ډېر دقت او څرګند ډول دا موضوع بیان کړې ده.

پورتنیو آیاتونو د انسان د خلقت او مرحلو ته اشاره کړې ده. دغه پراوونه په اوسني عصر کې د طب د علم له مهمو څېړنیزو موضوعاتو څخه شمېرل کېږي.

نوې علمي څېړنې، سره له دې چې د انسان دخلقت د مرحلو په هکله د قرآن عظیم الشأن دې وېناو چې پنځلس سوه کاله پخوا یې کړېدې پخلی کوي. د قرآن عظیم الشأن له خوا په ډېر دقت سره د هرې مرحلې نومول او د جنین د رشد، ودې او د هرې مرحلې لپاره د نویو او حیرانوونکو کلماتو کارول او هغه په داسې اوصافو یادول، لکه: **نطفه**، **قرارمکین**، **علقه**، **مضغة**، د هډوکو د هیکل جوړیدل، په غوښو او عضلو د هډوکو پوښیدل او د داسې نورو چارو تایید کوي.[1]

د طب د علم د معاصرو پوهانو له ډلې څخه یوعالم داسې وایي: (د قرآن عظیم الشأن د آیتونو له مجموعې څخه چې د انسان د خلقت په هکله دي لاندیني مراحل څرګندیږي:

(د نطفې مرحله – د علقې مرحله – د مخلقه او غیر مخلقه مضغې مرحله - د هډوکو مرحله - په غوښو د هډوکو د پوښېدلو مرحله - د شکل او صورت د بشپړیدلو مرحله (د کامل انسان مرحله) - د روح د پوکولو مرحله).

د نطفې اطلاق پر درې شیانو کیږي: د سړي نطفه یعنې منوي حیوانات، د ښځې نطفه یعنې بویضه یا هګۍ، مختلطه یا یوځای شوې نطفه چې د نارینه او ښځینه نطفو د یوځای کېدونه تولیدیږي او په قرآن عظیم الشأن کې ورته د امشاج نطفه ویل شوي ده. ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ [الإنسان: ۲] یعنې بېشکه موږ انسان له ګډې شوې نطفې څخه پیداکړی.

۱– مباحث في اعجازالقرآن للدکتورمصطفی مسلم،ص ۲۳۲ دارالمسلم – ریاض ۱۹۹۶م

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا پړاو په خپلو دقیقو بدلونونو سره یوه اونۍ نیسي او وروسته له هغه بیا دویمه مرحله یعنې د علقې مرحله پیل کیږي.

د علقې مرحله دوه اوونۍ دوام کوي اوجنین په دغه پړاوو کې ځان ته د تړلې وینې بڼه غوره کوي او حجم یې یو ملي میټر وي. د رحم په دیوا ل پورې نښتې وي او قرآن عظیم الشأن ورته په ډېردقت سره دعلقې نوم ورکړی دی.

له دې وروسته د مضغې مرحله ده . په دې پړاو کې جنین دیوې بدنې کتلې په بڼه څرګندیږي.

د جنین شکل په دې پړاو کې د یوې ټوټې ژوول شوې غوښې په څېروي چې له خولې نه بهر اچول شوې وي، د مضغې کلمه هم همدا معنا ورکوي او قرآنکریم ورته مناسب او دقیق نوم ورکړی دی.

څلورمه مرحله د هډوکو او غوښو د تکوین او جوړښت مرحله ده چې د جنین د عمر په پنځمه،شپږمه او اومه اوونۍ کې بشپړیږي او په ترڅ کې یې د وجود لاندینی او پاسنی غضروفي هیکل جوړیږي. د جنین په اندامونو د عضلاتو لومړنی نښې د جنین دعمر په اوومه اونۍ کې څرګندیږي چې دا پرعضلاتو د هډوکو د جوړښت په تقدم اومخکې والي دلالت کوي... وروسته بیا هډوکي په عضلاتو پوښول کېږي، لکه: څرنګه چې قرآن عظیم الشأن یې په هکله فرمایي: ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾.

وروستی پړاو د جنین د صورت د بشپړیدو او د روح د پوکولو پړاو دی چې په آیت کې ورته د ﴿خلقا آخر﴾ یا بل مخلوق نوم ورکړ شوی دی. الله تعالی د قرآن عظیم الشأن په بل آیت کې د دې پړاو په هکله داسې فرمایي: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ [آل عمران: ۶] یعنې الله هغه ذات دی چې د میندو په رحمونو کې تاسې ته د خپلې خوښې صورتونه درکوي.

﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ۝ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ۝ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾

[الإنفطار: ۶-۸] یعنې ای انسانه! ته څه شي په خپل مهربان او عزتمن رب تېر ایستلې، هغه رب چې ته یې پیدا کړې، نوسم یې کړې ته او ستا هرڅه یې برابر کړل اوپه کومه څېره چې د هغه خوښه وه ته یې ونښلولې.

په دې مرحله کې د جنین د غړو د جوړښت عملیه دوام لري هره ورځ او هر ساعت په هغه کې بدلون راځي او په دقیقه اومنظمه توګه وده کوي.(۱)

۱- په اختصار سره له – خلق الانسان بین الطب والقرآن – ص-۳۶۵- ۳۷۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې د پیغمبرﷺ احادیث د قرآن عظیم الشأن دآیتونو تفسیر کوي ، نو په ځینو احادیثو کې د انسان د خلقت مراحل داسې شرحه شوي دي.

په هغه حدیث کې چې امام مسلم (رحمه الله) روایت کړی دی په هغه کې رسول اللهﷺ داسې فرمایي «إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَة بَعَثَ اللَّه إِلَيْهَا مَلَكًا فَصَوَّرَهَا , وَخَلَقَ سَمْعهَا وَبَصَرهَا وَجِلْدهَا وَلَحْمهَا وَعِظَامهَا , ثُمَّ قَالَ: يَا رَبّ , أَذَكَر أَمْ أُنْثَى ؟ فَيَقْضِي رَبّك مَا شَاءَ وَيَكْتُب الْمَلَك»[1] **ژباړه**: کله چې د نطفي له عمرڅخه ۴۲ شپې تېرې شي، الله تعالی ورته پرښته ورلېږي، ترڅو د هغه صورت بشپړ کړي او د هغه غوږونه، سترګې، پوستکی، غوښه او هډوکي جوړ کړي. وروسته بیا پرښته له الله ﷻ څخه پوښتنه کوي: دا جنین هلك دی که نجلۍ؟ نو الله ﷻ هغه پرېکړه کوي چې څه یې غوښتي وي او پرښته یې لیکي.

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو له مجموعې او د نبوي احادیثو نه دا څرګندېږي چې د جنین د اعضاوو جوړښت او د جنس تعیین یې د تناسلي غدویه تشخیص سره په څلوېښتو ورځو کې ترسره کیږي.

په دې ترتیب موږ ګورو چې د جنین د ویش مراحل چې د علمي څېړنو او اکتشافاتو پر بنسټ حاصل شوي. یوازې دا نه چې له قرآن سره مطابقت لري، بلکې په دې لړ کې د قرآن عظیم الشأن تعبیرات او اصطلاحات له ډېر دقت نه برخمن دي.

هغه څه چې مو د قرآن عظیم الشأن په آیتونو کې د انسان د خلقت د مراحلو په هکله ولوستل که له یوې خوا د الله تعالی په وجود او وحدانیت شاهدي ورکوي له بلې خوا د ټول بشریت لپاره د الله تعالی له لوري د آخري پیغمبر په توګه د حضرت محمدﷺ د رسالت او نبوت په ریښتینولي او د الله تعالی له لوري د بشریت د هدایت او لارښوونې لپاره د هغه د ریښتیني کتاب قرآن مجید په حقانیت دلالت کوي.

له نن څخه پنځلس سوه کاله پخوا په ډېر دقت او تفصیل سره د انسان د خلقت د مراحلو په اړه داسې نوې او حیرانوونکې خبرې یوازې او یوازې د الهي وحي له لارې ممکنې وې. هغه مهال نه په مکه، نه په مدینه او نه هم د هغه وخت پرمختلفو ښارونو کې د انسان د خلقت د اسرارو په اړه د طبي زده کړو او څېړنو کوم مرکز شتون درلود. نه داسې وسایل وو چې د هغو په کارولو سره د جنین د ودې، رشد او خلقت پټ اسرار کشف کړای شي نه هم هغه څوك چې قرآن کریم پرې نازل شوی و، یعنې حضرت محمدﷺ د طب او جنین پیژندنې کوم سبق ویلی و. الله تعالی

1- رواه مسلم – کتاب القدر،ج۸/ص۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې اړه څه ښه او رښتیا فـــرمایلي دي:﴿ إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون﴾ [الرعد:۳] **ژباړه**: بېشکه په دې ټولو کې د هغو خلکو لپاره پوره دلایل دي چې له غور او فکر څخه کار اخلي.

د لوست ګټې اولارښوونې

له ذکرشویو آیتونو څخه ځینې لارښوونې دا دي.

❖ په دې مبارکو آیتونو کې د الله ﷻ د قدرت، علم او حکمت دلیلونه او نښانې بیان شوي دي.

❖ قرآن کریم د انسان د پیدایښت مراحل بیان کړي دي.

❖ د انسان پیدایښت تصادفي او بې ګټې نه دی. له لومړي جوړښت نه وروسته د پیدایښت تر مهاله د الله تعالی تر بشپړ رعایت او توجه لاندې دی.

❖ قرآن کریم د انسان خلقت او جوړښت په دقیقه توګه بیان کړی. په داسی حال کې چې د طب علم په خپلو پرمخ تللو وسایلو سره په دې وروستیو وختونو کې دې حقیقتونو ته لار موندلې ده.

❖ قرآن کریم جنین د پیدایښت په مختلفو مراحلو کې په داسې نومونو ستایلی چې د جنین له واقعي حالت سره کامل او بشپړ سمون لري. حال دا چې طبي څېړنو د قرآن کریم له نازلېدو څخه په پېړیو وروسته دا حقایق کشف کړي او یوازې د هغه مرحلې یې ذکر کړي دي.

❖ په یادو شویو اوصافو باندې د انسان د جوړښت او خلقت پړاوونه د قرآن عظیم الشأن په اعجاز او د الله ﷻ په قدرت او وحدانیت دلالت کوي.

پوښتنې

۱. د جنین د جوړښت د مرحلو نومونه په هغه ترتیب واخلئ چې په ذکر شویو آیتونو کې راغلي دي.

۲. د جنین د جوړښت د هغو مرحلو معنا چې قرآن کریم بیان کړې ده څرګنده کړئ.

۳. د قرآن کریم علمي اعجاز په ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ آیت کې د طبي علومو د اکتشافاتو او د نوي عصر د جنین پېژندنې په اړوند تشریح کړئ.

٤. قرآن کریم په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د انسان خلقت او جوړښت په څو مرحلو کې بیان کړی؟ څرګند یې کړئ.

۵. د جنین د جوړښت، ودې او بشپړتیا په اړه مو چې د بیالوژۍ په مضمون کې څه لوستلي دي د قرآن عظیم الشأن د هغو آیتونو په رڼا کې سره پرتله کړئ چې د انسان د خلقت او پیدایښت په هکله دي.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن عظیم الشأن د آیتونو په رڼا کې او د تازه علمي اکتشافاتو نه په استفادې سره د انسان د خلقت په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بني آدم وقار او درنښت

قــال الله تعــالى: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ٧٠]

ژباړه

او بېشکه موږ بني آدم ته عزت ورکړ اوهغوته مویه وچه او لمده کې سپرلی ورکړي او هغو ته موله پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا وروبښله.

تفسیر

الله تعالی په ذکر شوي مبارك آیت کې پر ټولو مخلوقاتو باندې د بني آدم فضیلت او غوره والی بیان کړی دی او د خپلو ځینو نعمتونو چې پر انسان یې پیرزو کړي دي یادونه کوي.

الله تعالی انسان ته په نطق، بیان، عقل، علم، توازن او د بدن او صورت په ښکلا د ځمکې د سرپر نورو مخلوقاتو لکه: پیریان او حیواناتو برتري او غوره والی ورکړی دی.[١] ځیني مفسرین د انسانانو د هدایت او لارښوونې لپاره د پیغمبرانو عَلَيْهِمُ السَّلَامُ رالیږل د انسان د عزت او تکریم مثال او نمونه بولي.[٢] په ځینو تفاسیرو کې د انسان د لیک او لوستـ قوت د انسانانو د تکریم او عزت نښه ګڼل شوې ده.[٣] هغه څه چې مفسرینو د انسانانو د فضیلت او غوره والي په هکله یاد کړي دي یوازې د مثال او نمونې په ډول دي، ځکه د انسان د عزت او تکریم انواع او بېلګې دومره زیاتې دي چې له شمیره وتلي دي.[٤]

باید ویوهیږو چې د الله جَلَّ جَلَالُهُ له لوري د انسان تکریم اوعزت د انسانانو بني نوعې ته شاملیږي،[٥] او یوازې یوې ډلې او یا خلکو ته ځانګړی نه دی، ځکه په دې آیت کې د (بني آدم) لفظ مطلق ذکر شوی دی او د ټولو انسانانو (نارینه او ښځینه) جنس ته شاملیږي.

په دې مبارك آیت او د قرآن عظیم الشأن او نبوي سننو په نورو نصوصو کې د انسان او انساني حقوقو په اړه لیدل کېږي چې د اسلام دین د الهي اخري دایمي او شامل دین او قانون په حیث، په یو مناسب وخت او زمان کې د انسان د تکریم او عزت اعلان وکړ او د هغه حقوق

---

١ - ایسر التفاسیر – د ابوبکر الجزایري تالیف، ص٣٥٧
٢- التفسیر المیسر- ص٦٤
٣ - تفسیر البحر المحیط- ج٦- ص٨٥
٤ — تفسیر البحر المحیط- ج٦- ص٨٥
٥- تفسیر ابن عجیبه- ص٣٤٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې هغه وخت له تېري او تعرض څخه وژغورل او خونديې يې کړل. کله چې بيوزلې انسان د ظلمونو، تېريو اوبندگۍ ښکار و او د ډېرځله له هغه سره د ځاروپو په څېر او يا تر هغې هم بده او ناوړه معامله ترسره کېدله، په داسې حال کې چې د بشر د حقوقو او د هغې د نړيوالې اعلاميې کوم پته نه و او نه هم د بشر د حقوقو د ساتنې لپاره کوم قانون او يا اداري شتون درلود.

د انسان د عزت او کرامت ځينې نمونې په لاندينيو مثالونو کې په تفصيل سره بيان شوې دي.

۱. توازن او د شکل او صورت ښکلا

الله تعالى انسان ته د عزت، کرامت او فضيلت په نعمت سره په خپلو نورو مخلوقاتو لوړتيا او غوره والی ورښبلی دی.

د انسان د عزتمندۍ او غوره والي نمونې د نورو مخلوقاتو او ځاروپو په پرتله زياتې دي چې ځينو ته يې اشاره کوو. د انسان عزتمندي په دې معنا چې هغه يې په ښايسته او مناسب شکل او بڼه پيدا کړی، دی. لکه: څرنگه چې الله تعالى فرمايلي دي: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الإنسان فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ [التين: ٤] يعنې موږ انسان په ډېره ښه بڼه پيدا کړ.

پرته له شکه توازن او د شکل او صورت ښکلا د الله ﷻ له لوري د انسان د تکريم اوعزت څرگنده نښه ده.

د انسان په پيدايښت کې د عزت او غوره والي بله نښه دا ده چې نور حيوانات پاکي او نظافت نه پېژني، د ځان په پټولو نه پوهيږي، د خوب، استراحت او د خوراك اوڅښاك کړنلاره نه پيژني، گټې نشي لاس ته راوړلی او د ضرر او تاوان مخنيوی نشي کولای، ټول حيوانات له عقلي او فکري ځانگړتياوو، پوهې، پرمختگ او تمدن څخه محروم دي. يوازې انسان دی چې له ټولو امتيازاتو څخه برخمن دی. عبدالله ابن عباس(رضي الله عنهما) د انسان د عزتمندۍ او غوره والي ډېر ښايسته تمثيل کړی دی او داسې فرمايي: د حيواناتو په خلاف انسان خپله خوله د ډوډۍ خوړلو لپاره ځمکې ته نه ښکته کوي، بلکې په خپلو گوتو خوراك پورته کوي. همدارنگه د څښلو لپاره خپله خوله اوبو ته نه ښکته کوي، بلکې د گيلاس يا لوښي په واسطه اوبه را اخلي او څښي يې.(۱)

۲. د وچې تسخيرول

د انسان دعزت او لوړتيا له نښو څخه بله نښه دا ده چې الله تعالى د طبيعت قوتونه او هغه څه چې په ځمکه کې دي د انسان تابع گرځولي دي. همدارنگه په ستورو او افلاکو کې يې دهستۍ قوتونه د انسان د خدمت او هوساينې لپاره پيداکړي دي. په دې آيت کې الله تعالى پر انسانانو احسان او پيرزوينه کړې ده او دی يې په وچه کې پر مختلفو حيواناتو برلاسی کړی

۱-تفسيرالتحرير والتنوير- لابن عاشور- ج۸- ص ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. ده ته يې ټول تابع کړي دي چې له هغوځخه د خپلې ګټې اوښيګڼې لپاره کار واخلي. همدارنګه انسان ته يې قدرت وربښلی چې د تګ راتګ اوانتقال له وسايلو څخه په فضا، وچه او سمندر کې، لکه: ځاروي، موټر، اورګاډي، کښتۍ او الوتکو څخه د خپلې ګټې او هوساينې لپاره کار واخلي. الله تعالی فرمايي: ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ۞ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۞ وَآتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ [الإبراهيم: ۳۲-۳٤]

ژباړه: الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړل او له اسمان څخه يې اوبه راواورولې، بيايې د هغو په وسيله تاسې ته د روزۍ لپاره ډول ډول مېوې پيدا کړې، او بېړۍ يې ستاسو لپاره تابع او ايل کړې چې په سمندر کې د الله په حکم رواني شي او سيندونه يې ستاسې لپاره جاري کړل او ګټور يې وګرځاوه ستاسې لپاره لمر او سپوږمی چې د دنيا تر پايه په نه ستړي کېدونکي توګه چليږي او شپه او ورځ يې ستاسې لپاره په کار اچولې ده.

هغه څه چې تاسو غوښتل هغه يې درکړل، که تاسې وغواړئ چې د الله ﷻ نعمتونه وشمېرئ، نوشميرلی يې نشئ. حقيقت دا دی چې انسان ډېر بې انصافه او ناشکره دی.

۳. له سمندرونو څخه ګټه اخيستل

د الله ﷻ له لوري انسان ته د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې په سمندرونو باندې يې ورته د تسخير قدرت ورکړی دی. الله تعالی انسان ته د بېړۍ جوړولو وس اوتوان ورکړی چې د هغې په واسطه خپلې اړتياوې پوره کړي او ډول ډول ګټې ورڅخه واخلي، سمندر د انسان لپاره يوه بله نړۍ ده چې د وخت په تېريدو سره په هغه کې نوي رازونه برسيره کيږي، له سمندر څخه اوس مهال په ډول ډول طريقو ګټه اخيستل کيږي چې په پخوا زمانو کې د انسان علم له هغونه عاجز وه.

فعاليت

زده کوونکي دې له سمندرونو څخه د ګټې اخيستلو صورتونه تر بحث او څېړنې لاندې ونيسي او بيا دې څو تنه په دې هکله د ټولګيوالو په وړاندې خبرې وکړي.

٤. پاکه او حلاله روزي

انسان ته د الله تعالی د عزت ورکولو بله نښه دا ده چې ده ته يې الهام کړی له هغو حلالو شيانو څخه چې يې غوښتي وي خپل خوراك لاس ته راوړي. انسان د الهي نعمتونو سره د عادت له امله کله، کله دغه نعمتونه هېروي اوهغه وخت يې په ارزښت پوه شي چې ورڅخه محروم شي. کله چې انسان په غړيدلو سترګو او ويښ زړه وګوري ، نو د الله ﷻ نعمتونه په ټولو ځايونو او په ټولو شيانو کې کتلی شي. لمر، هوا، اوبه، روغتيا، د ګرځېدو وړتيا، حواس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عقل، او د خوړلو او څښلو ډېر شیان، دا ټول الهي نعمتونه دي چې انسان ته يې ور په برخه کړي دي. الله تعالی انسان ته د خوړلو او څښلو بې شمېره ډول، ډول نعمتونه ورکړي دي. کوم شیان چې انسان ورڅخه د خوړلو او څښلو لپاره ګټه اخلي هغه په څو، څو برابره له هغه څه نه چې نور حیوانات ورڅخه ګټه ترلاسه کوي ، ډېردي. له همدې کبله الله تعالی د پاکې اوحلالې روزي احسان پر انسان باندې کړی دی اوفرمايي:﴿ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطيبات﴾. کوم پاک او مزه دار خواړه چې الله تعالی پر انسانانو پيرزو کړي دي. هغه ډېر زيات دي چې هېڅکله يې شمېرلای نشو او هر ډول ګټه اخيستلوته شامليدلی شي. الله تعالی دغه نعمتونه په ځانګړي ډول خپلو مخلصو او مؤمنو بندګانو لپاره خاص کړي دي، خو دا يې پرې لازم کړي دي چې د دغو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي او له اسراف او د الله تعالی په وړاندې له سرغړونې څخه ځان وژغوري.

۵. پر نورو مخلوقاتو دانسان فضيلت او غوره والی

انسان ته د الله ﷻ د عزت ورکولو بله بېلګه دا ده چې هغه ته يې د عقل، فکر او پوهې له امله پر نورو مخلوقاتو فضيلت او لوړتيا ورکړې ده. د انسان تر ټولو لوی فضليت او غوره والی د ځمکې پر مخ د هغه خليفه ګرځول دي چې هغه يې په ودانولو او ځانګړتياوو سمبال کړی او پر نورو مخلوقاتو يې غوره ګرځولی دی. ټول مسلمان علماء او پوهان په دې آند او نظر دي چې بني آدم په مطلقه توګه له پيريانو او نورو مخلوقاتو څخه لوړ او ډېر غوره دی. ځانګړي بني آدمان له پرښتو څخه غوره دي، خو په عامه توګه پرښتې له عامو انسانانو څخه غوره ګڼل کيږي.

امام رازی(رح) د تکريم او تفضيل ترمنځ د توپير په هکله چې په تکريم سره دا مبارک آيت شروع شوی او په تفضيل پای ته رسيدلی داسې وايي: انسان ته پر نورو حيواناتو غوره والی اوعزت د طبيعي او ذاتي امورو، لکه: عقل، نطق، ښه، ښه قد او قامت له مخې ښښل شوې دي، خو د رښتينو عقايدو او غوره اخلاقو حاصلول انسان ته فضيلت وربښي.[۱]

د لوست ګټې اولارښوونې

❖پرټولو ځمکنيو مخلوقاتو باندې د انسان د کرامت اوغوره والي اعلان.

❖الله تعالی پر انسان احسان کړی، پر هغه يې د خپلو نعمتونو پيرزوينه کړې ده او هغه يې د عزت او تکريم په لوړو مرتبو نازولی دی.

---

(۱) تفسير مفاتيح الغيب - لفخرالدين الرازی ج ۲۱/ ص۱۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖الله تعالی انسان په وچه او سمندرکې د طبیعت پر ځواکونو مسلط ګرځولی، ترڅو له هغو څخه ګټه ترلاسه کړي.
❖الله تعالی د طبیعت قوتونه په کایناتو کې د انسان د خدمت او ګټې لپاره تابع کړي دي.
❖الله تعالی د انسان لپاره تر ټولو غوره او سپیڅلي خواړه برابر کړي دي او د ده خوراک او څښاک تر ټولو حیواناتو، مرغانو او خزندګانو غوره دی.
❖ څرنګه چې انسان د الله تعالی معزز او مکرم مخلوق دی ، نو په هغه لازمه ده، ترڅو خپل دغه عزت او منزلت ته متوجه وي او داسې عمل ونه کړي چې د هغه د انساني کرامت او عزت خلاف وي.
❖ د الله تعالی له اوامرو نه سرغړونه، لکه: کفر اختیارول، له الله ﷻ سره شریک نیول او ګناه کول د انسان له مقام سره چې د ځمکې پرمخ د الله تعالی غوره مخلوق دی، مناسب کار نه دی.
❖ د انسان کرامت او د هغه شرعي اوبشري حقوق له تېری نه محفوظ دي او هیڅوک دا حق نه لري چې د هغه پر ځان، مال، وقار او عزت تېری وکړي.
❖ د انسان د حقوقو رعایت او د هغو ساتنه د هر مسلمان وجیبه او شرعي مسؤولیت دی. په اسلامي ټولنه کې وګړي، کورنۍ، ټولنه او دولت د بشری حقونو د ساتنې او مراعاتولو دیني مکلفیت لري.

پوښتنې

١. په تېر شوي مبارک آیت کې د انسان لپاره د پنځو عزتونو او فضیلتونو یادونه شوې ده، هغه بیان کړئ.
٢. د انسان لپاره په وچه کې د الهي نعمتونو نمونې په لنډه توګه څرګندې کړئ.
٣. د انسان او نورو ژویو او ساکښو د رزق او روزي ترمنځ توپیر څه دی؟
٤. انسان د دې ټولو عزتونو او نعمتونو په وړاندې، چې الله ﷻ ور په برخه کړي دي، څه مکلفیت لري؟
٥. (د بني آدم له ځانګړتیاوې دا دي چې حتا له ملایکو څخه هم غوره والی لري) دا مطلب شرحه کړئ.
٦. د انسان د تکریم او فضیلت ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قرآني آیتونو او نبوي احادیثو نه په استفادې سره د انساني کرامت او بشري حقونو د ساتنې او پر هغې د تېري نه کولو په اړه یوه مقاله ولیکي چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم لوست

آية‌الکرسي د قرآن لوړه څوکه

قــال الله تعــالى: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ [البقرة: ۲۵۵]

د کلمو معناوې

الْحَيُّ: تل ژوندی.

الْقَيُّومُ: په خپل ذات ولاړ، د نورو ساتونکی او سمبالوونکی.

سِنَةٌ: پرکالي، پريشاني.

وَلَا يَئُودُهُ: هغه نه ستړی کوي، پرهغه دروندوالی نه راولي.

ژباړه

الله ﷻ يو ذات دی، له هغه ژوندي ابدي ذات څخه پرته چې ټول کاينات يې سمبال کړي دي، بل هيڅ اله (معبود) نشته، هغه نه ويده کېږي اونه پرکالي پرې راځي. په اسمانونو او ځمکه کې چې هر څه دي، د هغه دي. څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته سپارښت و کړای شي؟ څه چې د بندګانو په وړاندې دي پر هغو هم خبر دی او څه چې له هغوی نه پټ او د هغوی ترشا دي پر هغو هم خبردی او د الله ﷻ له معلوماتو څخه هيڅ شی د هغوی (بندګانو) په ادراک کې نشي ايسارېدای مګر دا چې د کوم شي علم ورکول هغه په خپله وغواړي. د هغه د کرسۍ پراختيا له اسمانونو او ځمکې نه لويه ده او د هغو (اسمانونو او ځمکې) ساتنه د هغه لپاره کوم ستومانوونکی کار نه دی. يوازې هماغه، يو، لوی او لوړ ذات دی.

تفسير

د قرآن لوړه څوکه

آية الکرسي په لسو مستقلو او خپلواکو جملو مشتمله ده چې هره جمله يې د الله ﷻ له يووالي او ښايسته او جليله صفتونو څخه بحث کوي.[1] په دې آيت کې اتلس ځله د الله ﷻ نومونه د

---

۱ - دابن کثير دتفسير مختصر ج۱/ص۲۳۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ظاهر اسم او یا د ضمیر په بڼه ذکر شوي دي. د غه مبارك آیت د قرآن کریم له ډېرو لویو آیتونو څخه دی چې د فضیلت په هکله یې ډېر احادیث نقل شوي دي. په یو صحیح حدیث کې د الله ﷻ له پیغمبر ﷺ څخه نقل شوي چې فرمایي: آیة الکرسی د قرآن له لویو آیتونو څخه ګڼل کیږي[۱]. په بل حدیث کې راغلي دي: د الله تعالی اسم اعظم په همدې آیت کې دی[۲].
په یو بل حدیث کې راغلي دي: د هر شي لپاره لوړه څوکه وي او د قرآن لوړه څوکه د بقرې سورت دی. په هغه کې یو داسې آیت دی چې د قرآن امام او لارښود دی او هغه آیة الکرسي ده.

آیة الکرسي د الله ﷻ د وحدانیت په صفت سره پیل شوې ده:﴿ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾، نو الله ﷻ هغه یوازینی ذات دی چې د عبادت او لمانځنې وړدی او د الله ﷻ دا صفت د دین بنسټ دی. انسان یوازې د الله ﷻ بنده دی او له هغه پرته د بل چا عبادت نه کوي اونه هم پرته له الله ﷻ څخه بل چاته مخ اړوي او نه هم له چا نه مرسته غواړي.

بل صفت چې په آیة الکرسي کې ذکر شوی هغه د الله ﷻ د **حیات** او **قیومیت** صفت دی: ﴿الحي القیوم﴾. د حیات(ژوند) صفت چې الله ﷻ ته ثابت شوی، تل او همیشنی ذاتي ژوند دی چې فنا او زوال نه لري دا حیات د هغه ژوند په څېر نه دی چې بشر یې پیژني.

د الله ﷻ د قیومیت صفت: الله تعالی هغه ذات دی چې د ټولو کارونو د تل لپاره تدبیر کوونکی او اداره کوونکی دی. الله ﷻ په خپل ذات قایم دی، خو د الله ﷻ نه پرته هر څه چې دي د الله ﷻ په ارادې قایم دي.

په **آیة الکرسي** کې د الله تعالی لپاره بل ذکر شوی صفت دا دی چې په الله تعالی خوب او پریشاني نه راځي او له هر ډول خوب څخه بې پروا او بې حاجته دی:﴿ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ﴾، او الله ﷻ له دې ټولو اړتیاوو څخه پاك او سپیڅلی دی.

الله تعالی د آسمانونو او ځمکې یوازینی مالك او متصرف دی او هر څه چې په اسمانونو او ځمکه کې دي ټول د الله ﷻ په واك او اختیار کې دي. هر چاته یې چې وغواړي وربښي یې او چاته یې چې ونه غواړي له هغه نه یې منع کوي.﴿ لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾. دا مبارك آیت مطلق ملکیت د الله ﷻ لپاره ثابتوي. او د الله ﷻ ریښتیني بندګان پردې ټینګ ایمان لري چې ټول شیان د الله ﷻ په واك کې دي او د الله ﷻ په اراده منځ ته راځي د همدې ایمان له مخې د رضایت احساس کوي او خپل ژوند په قناعت سره تېروي.

۱-المعجم الکبیرللطبراني – ۸۵۳۵ حدیث .
۲-د امام احمد بن حنبل مسند۶/۴۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله تعالی بل صفت: په مبارك آيت كې د الوهيت او معبوديت د مقام تثبيت او توضيح ده په دې ډول چې الله تعالی يوازينی برحق معبود او ټول مخلوقات د هغه بندګان دي چې د ده له عبوديت څخه نشي وتلی.﴿ مَن ذَا الذي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ﴾. يعنې هېڅوك د الله له اجازې پرته شفاعت نشي كولای. په دې مبارك آيت كې له بتانو او نورو ناحقو معبودانو څخه هر ډول مرسته او شفاعت، چې مشركان او كفار د هغو دعوی لري، رد شوی دی. د﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مبارك آيت د الله تعالی د علم صفت او بشپړ حاكميت تثبيتوي. د الله تعالی علم مطلق دی چې تېرې، موجودې او راتلونكې زمانې ته شامليږي، همدارنګه هغه په ظاهر، باطن، پټ، ښكاره او د دنيا او آخرت په ټولو چارو خبر دی.

انسان په خپل لږ علم او پوهې سره په لږو شيانو پوهيدلی شي ﴿وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَآءَ﴾. الله تعالی د خپل علم يوه ډېره لږه برخه خپلو بندګانو ته ظاهروي چې د هغه په واسطه څه شيان پيژندلی او كشفولی شي. په دې مباركه جمله كې د الله بشپړ علم او د مخلوق د علم او پوهې نيمګړتيا او كمی ثابتيږي. الله تعالی انسان ته د لږ علم په وركولو څه شيان ښكاره كوي: ﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الآفَاقِ وَفِي أَنفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾[فصلت: ٥٣].

ژباړه: ډېر ژر به موږ دوی ته خپلې نښانې په آفاقو (كايناتو) كې او هم د دوی په نفسونو كې وښيو، تردې پورې چې دوی ته دا خبره څرګنده شي چې دغه قرآن په رښتيا سره په حقه دی، آيا دا خبره كافي نه ده چې ستا رب پر هر څه شاهد دی.

خو انسان پر خپل لږعلم مغروريږي او دې حقيقي علم څښتن هېروي. بيا مبارك آيت د الله تعالی عظمت او د ملك پراخي بيانوي او فرمايي: ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾. د كرسی په تفسير كې د علماو او مفسرينودوه مشهور قولونه دي: يو د سلف او د امت د متقدمينو علماوو نظر، چې هغوی د دې مبارك آيت د ظاهر نص پر بنا الله تعالی ته د كرسی په وجود معترف دي، خو وايي چې موږ د هغې په حقيقت نه پوهيږو، ځكه په هغې پوهېدنه او د هغې درك زموږ د توان او قدرت څخه بهر دی، خو په دې بشپړ ايمان لرو چې د الله تعالی كرسی پر اسمانونو او ځمكې احاطه لري. دمفسرينو دويم نظر د امت د متاخرو علماؤ نظر دی چې هغوی كرسی په علم، قدرت او د الله تعالی په سلطې او غلبې سره تفسير كړې ده او هغه پر كايناتو د الله تعالی د بې ساري علم او حاكميت نه كنايه ده. ځينې مفسرين له عبدالله بن عباس رضي الله عنهما څخه روايت كوي، فرمايي: (د الله ﷻ د كرسی نه مطلب د هغه علم دی) چې په ټولو شيانو احاطه لري. [(١)]

---

(١) تفسير الوسيط للسيد طنطاوی، ج١، ص٤٧١

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې قرآن کريم ويلي دي چې د الله ﷻ کرسۍ اسمانونه او ځمکه راګيروي، معنا يې دا ده چې د الله ﷻ کرسۍ د اسمانونو او ځمکې په پرتله لويه ده، لکه: له ابوذر غفاري رضي الله عنه څخه روايت شوی چې فرمايلي يې دي: له نبي کريم ﷺ څخه مې د کرسۍ په هکله پوښتنه وکړه. ويې فرمايل: ای ابوذره! اووه اسمانونه او اووه طبقې ځمکه د کرسۍ په پرتله، په بيديا کې د يوې لويدلې حلقې څخه زيات نه دي، بيا د الله ﷻ د عرش حيثيت د کرسۍ په پرتله داسې دی، لکه: په بيديا کې د هغې حلقې وړوکوالی د بيديا په پرتله [۲].

اوس بشريت سره له ټولو علمي پرمختګونو يوازې سپوږمۍ ته چې د ځمکې له اقمارو څخه ده او يوازې څو نوري ثانيې له ځمکې څخه فاصله لري، رسيدلی دی. همدارنګه لمر له ځمکې څخه په ۹۳ مليونه ميله فاصلې او واټن سره يوازې اته(۸) نُوري دقيقې او څو ثانيې وخت نيسي. په داسې حال کې چې ستورې، افلاک او کهکشان چې د الهي کايناتو په منځ کې ځای لري په سلګونه نوري کلونه واټن لري. دا چې نور په يوه ثانيه کې درې سوه زره کيلومتره فاصله وهي. دا ټول کشفيات يوازې د دنيا په اسمان کې رامنځته شوي. د الله ﷻ د نورو اسمانونو او ملکوتو په هکله به څه وويلی شو؟!

بل صفت چې مبارک آيت د قادر الله ﷻ لپاره ذکر کړی، دا دی چې دا ټول اسمانونه او ځمکه او اسماني ملکوت د الله ﷻ تر ارادې، تدبير او ادارې لاندې دي چې ساتنه يې د الله ﷻ لپاره هيڅ ډول دروند والی، ستړيا او ستونزه نه رامنځته کوي او يوازې الله تعالی دی چې دا ټول کاينات او نړۍ يې په خپل مشيت او قيوميت سره ساتلې ده.

دغه مبارک آيت په ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ سره پای مومي چې د لويي او عظمت صفتونه يوازې د الله ﷻ لپاره ثابتوي او دا يو منطقي اوښايسته پای دی، ځکه کوم صفتونه چې د الله تعالی لپاره په **آية الكرسي** کې بيان شوي او اسمانونه او ځمکه سره له دې پراخۍ او لوی والي، پر دې روښانه او څرګند دليل دی چې پيداکوونکی، تدبيروونکی او ساتونکی يې بايد هغه ذات وي چې ټول د عظمت او لويي صفتونه د هغه ځانګړتيا وي. که څوک د داسې لويي دعوه وکړي الله تعالی يې هلاکوي، لکه: څرنګه چې فرعون يې هلاک او تباه کړ.

فعاليت

زده کوونکي دې په خپلو کې په دې اړه خبرې اوشېرنه وکړي چې انسانانو سره له علمي پرمختګونو او اکتشافاتو بيا هم د الله تعالی ډېر لږ مخلوقات پيژندلي دي.

---

(۲) صحيح ابن حبان، ج۲، ص۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې او لارښوونې

له دې لوست څخه لاندې گټې تر لاسه کولای شو.

❖ آیت الکرسي د الهي کتاب تر ټولو عظیم آیت دی چې د الله تعالی په اتلسو نومونو مشتمل دی. ټولې کلمې یې پنځوس او په لسو جملو کې خلاصه شوی دی.

❖ آیت الکرسي ټوله بندگي او عبودیت الله تعالی لره ځانگړې کوي او حاکمیت یوازې د دالله ﷻ له شان سره مناسب گڼي.

❖ د کایناتو او مخلوقاتو د چارو تدبیر او اداره د الله تعالی په لاس کې ده او د هغه علم په ټوله هستی او موجوداتو احاطه کوي. په انسان لازمه ده، ترڅو الله تعالی په ټولو وختونو او کارونو کې خپل ځارونکی وگڼي.

❖ عظمت او لویي د الله تعالی ځانگړتیا ده. په هره اندازه چې انسان په ځمکه کې لویي وکړي، ستنیدنه یې الله تعالی ته ده، هغه به یې ذلیل کړي او سزا به ورکړي.

❖ د آیة الکرسي لوستل وروسته له فرضي لمونځونو او د ویده کېدو پرمهال ډېر زیات اجر او ثواب لري او په کورونو کې یې لوستل، له کورونو څخه د شیطانانو د شرلو او رټلو لامل گرځي.

پوښتنې

۱. د لاندېنیو کلماتو معنا واضحه کړئ.

﴿الحي، القیوم، سنة، ولا یئوده﴾

۲. د﴿الحي القیوم﴾ جملې مفهوم واضح کړئ؟

۳. د الله تعالی په دې وینا کې ﴿لَهُ مَا فِي السماوات وَمَا فِي الأرض﴾ د جار او مجرور تقدیم په څه دلالت کوي؟

٤. د دې الهي وینا ﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ مقصد څه دی؟

٥. له کرسی څخه په دې الهي وینا کې ﴿وسّع کرسیّه السموات والأرض﴾ څه مراد دی؟

کورنۍ دنده

د آیة الکرسي د فضیلت او مرتبې په هکله لس کرښې مقاله ولیکئ او په نبوي حدیث یې استدلال وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست

ځمکه د انسان د ګټې لپاره

قال الله تعالی: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ۝ أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۝ أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ [الملک: ۱۵-۱۷]

د ځينو کلمو معناوې

ذَلُولاً: تابع شوی، آسان شوی، ایل شوی.

مَنَاكِبِهَا: مناکب د منکب جمع ده چې د اوږو په معنا ده، خو دلته ترې د ځمکې اړخونه مراد دي.

الخسف: ښخېدل، پرمخې کېدل، ظاهر په باطن کې او باطن په ظاهر کې ننوتل.

تَمُورُ: په لړزه راځي.

حَاصِبًا: شدید باد چې شګې او چتوي.

ژباړه

الله ﷻ هغه ذات دی چې ستاسو لپاره یې ځمکه ایل(تابع) کړې ده، نو وګرځئ د هغې په اړخونو کې او د الله ﷻ له روزۍ وخورئ اوبیرته مو د هغه حضورته ورتګ دی. آیا تاسې له دې نه ډاډه یئ چې هغه ذات چې په اسمان کې دی تاسې په ځمکه کې ننباسي او دغه ځمکه په ناڅاپي ډول ولړزیږي.
ایا تاسې له دې څخه بې غمه یئ، هغه ذات چې په اسمان کې دی، پر تاسې تیږې اوروونکې طوفان والوزوي، بیا به تاسې ته ښکاره شي چې زما ډارول څرنګه وي؟

تفسیر

د الله ﷻ د فضل او انعام یوه نمونه پر خپلو بندګانو دا ده چې ځمکه یې هغوی ته غوړولې او نرمه کړې ده، ترڅو د ځمکې دپاسه حرکت وکړي او دګرځېدني او حرکت لـه لارې، د آبادیو او ودانیو او یا د کښت او زراعت له لارې ورڅخه ګټه واخلي او د ځمکې لـه حاصلاتو او زېرمو څخه روزي ترلاسه کړي. لـه همدې کبله الله تعالی پـه دغه مبارک آیت کې مسلمانانو ته امرکوي چې په آرامه مه کینئ د ځمکې پـه شا او خوا کې وګرځئ او د ځمکې له خزانو څخه د ژوندانه په چارو کې، لکه د خوراک، پوښاک او نورو اړتیاوو پوره کولو په شمول استفاده وکړئ، ترڅو نورو ته اړ ونه اوسي. پـه هره اندازه چې مسلمان لـه الهي نعمتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه د ګټې اخیستلو او له ځمکې ځخه د پیداوارو او حاصلاتو په لاس ته راوړلو کې سستي او ناراستي وکړي، په همغه کچه به نورو ته اړ او محتاج وي چې دا کار د ذکر شوي آیت نه په ځرګند مخالفت دلالت کوي.

د مبارک آیت ځیني علمي دلالتونه

علماوو او مسلمانو لیکوالانو د دې آیت ﴿هُوَ الذي جَعَلَ لَكُمُ الأرض ذَلُولاً...﴾ په هکله مفصلې خبرې کړې دي، چې د قرآن علمي اعجاز ثابتوي. موږ دلته د دې نظریاتو لنډیز د ګرانو زده کوونکو د لازیاتې ګټې لپاره بیانوو:

قرآن کریم په ښایسته تعبیر د انسان ذهن د الله تعالی قدرت او د هغه زیاتو نعمتونو ته متوجه کوي.

په مبارک آیت کې د﴿ذلولاً﴾ صفت یعنې رام او تابع شوی د ځمکې لپاره ذکر شوی، حال دا چې اصلاً دا کلمه د سرکش حیوان لپاره استعمالیږي چې انسان هغه رام کوي، ترڅو د خپلو ګټو په لاس ته راوړلو کې له هغه ځخه کار واخلي. علماوو ویلي چې دلته د دې لفظ اطلاق د ځمکې لپاره مقصود دی ځکه همدا ځمکه چې موږ غوریدلي او آرامه وینو په حقیقت کې د یوه داسې سرکش حیوان په څېرده چې په ډول، ډول هیبتناکو او حیرانوونکو حرکاتو سره په حرکت کې ده. علمي نظریات او فضایي اکتشافات وایي د ځمکې کُره چې موږ په هغې کې په آرامي اوهوساینې سره ژوند کوو او د هغې له پریمانه نعمتونو ځخه ګټه اخلو، په خپل وضعي حرکت سره خپل محور کې د یو ساعت په ترڅ کې د ۱۶۶کیلومتر په تیزوالي ځرخیږي. همدارنګه په خپل انتقالي حرکت سره په یوه دقیقه کې تقریباً د ۱۸۰۰ کیلو مترو په تیزۍ د لمر په محور ځرخېږي، خو سره له دې ټولو حرکتونو او هیبتناکو خوزښتونو او لړزیدو، انسان په هغې کې پرته له دې چې د نا کرارۍ او پرېشانۍ احساس وکړي خپل کارونه سرته رسوي.

د ځمکې د حرکتونو ګټې او رازونه

البته دا ډول، ډول حرکتونه د انسان او د ځمکې په مخ د ژوند کولو لپاره ډېر حکمتونه او ګټې لري. چې په ځینو یې پوهیږو او د ځینو نورو له درک او فهم ځخه عاجز یو، موږ پوهیږو چې د ځمکې د خپل محور په شاو خوا له حرکت ځخه شپه او ورځ پیدا کیږي، د لمر په شاو خوا د ځمکې له حرکت ځخه د کال څلور فصلونه منځ ته راځي چې دا ټول د انسان لپاره الله تعالی د قدرتونو او نعمتونو نښې دي، ځکه که دنیا د تل لپاره شپه وای نوټول شیان به د یخنې له امله کنګل کېدل او که دنیا د همیش لپاره ورځ وای بیا به ټول شیان د سختې ګرمۍ له امله سوځیدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ترتيب که چېرې د لمر په شاو خوا کې د ځمکې انتقالي حرکت نه وای او کال يوازې يو فصل درلودلی، نو د ځمکې پر مخ به ژوند په اوسني بڼه ناممکن و، خو د ځمکې د دريم حرکت او د لمر او لمريز نظام د حکمت په هکله لا تر اوسه علم او علمي اکتشافات په څه نه پوهيږي.

د ځمکې په نسبت د ذلول د کلمې ځينې دلالتونه

د ځمکې په کُرې د (ذلول) د کلمې اطلاق ډېر دلالتونه لري چې الله تعالی هغه د انسان لپاره تابع او نرمه ګرځولې ده. د انسان لپاره د ځمکې رام کېدل او د هغې ګټې مختلف اړخونه لري چې دا لوست يې د تفصيل جوګه نه دی، مثلاً د انسان لپاره د ځمکې مناسبوالی او د ځمکې د جاذبې قوې له حيثه د هغې پرمخ ژوند تېرول... او د خاورينې کرې هوارې سطحې د جوړښت او ترکيب له حيثه... او د جوي (فضايي) پوښ، د هوا د کثافت، پر ځمکه د ژوند لپاره د دمحيطي هوا د دقيق ترکيب (٪۲۱ اکسيجن، ٪۷۸ نايتروجن، ٪۱ څو نورو عنصرونو) له حيثه... د دځمکې د حجم او له لمر او سپوږمۍ نه د هغې د واټن له حيثه... ځمکې ته د لمر د تودوخې درجې د رسيدو له حيثه... د ځمکې په ترکيب کې د اوبو او وچې د نسبت له حيثه... او ځمکې ته د سپوږمۍ د فاصلې او د سمندرونو د مد اوجذر د توازن له حيثه... او په سلګونو نور داسې توافقات چې دا کره يې د انسان د ژوند لپاره چمتو کړې ده، ترڅو انسان پرې ژوند وکړي او د هغې د مختلفو ظاهري او باطني زېرمو او پانګو څخه ګټه ترلاسه کړي، خو دا هوسايي او له ډول، ډول نعمتونو څخه استفاده به د تل لپاره نه وي، بلکې دا به د يوې ټاکلې او معينې مودې لپاره وي چې د دې مودې له تېرېدو وروسته انسان ارومرو د خپل خالق او منعم په لوري راګرځي، (و اليه النشور) نو پر انسان لازمه ده چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې د الله ﷻ شکر ادا کړي. انسان لره دا نه ښايي چې د خپل منعم پالونکي په لور له ستنېدو او د هغه له محاسبې څخه غافل او بې پروا واوسي.

د تابع شوې ځمکې سرکشي او اضطراب

بيا الله تعالی انسان ته خبر ورکوي، دغه ځمکه چې تاسې وربانديې په آرامۍ او ډاډينې ژوند تېروئ، آيا نه پوهيږئ کله چې دا د الله تعالی په مشيت ولړزيږي او تاسې په خپله خېټه کې دننه کړي، نو هغه وخت به وپوهيږئ چې زما ويرول څرنګه وي!

بشر چې د دې ابل شوې خاورينې کُرې پرمخ ژوند تېروي او د هغې له زيرمو او خزانو څخه ګټه اخلي، ښه پوهيږي چې کله د زلزلو، اورغورځيدنې، طوفانونو او نورو طبيعي پېښو په اثر ځمکه يوازې د يوې ثانيې اويا د محدودو دقيقو لپاره په خوزيدو او اضطراب شي او سرکشي غوره کړي، نو ټول شيان ړنګوي او هغه څه چې انسانانو پرې جوړ کړي له خاورو سره يوشان کوي او انسان سره له ټول کبر، غرور، څواک او ټکنالوژۍ بې وسه او ناتوانه او حيران پاتې کيږي. همدا وجه ده چې قرآن کريم هغه انسان ته، چې د ځمکې پرمخ ژوند تېروي او د هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نعمتونو په وړاندې غفلت او بې پروايي کوي، اخطار ورکوي چې د دې لويو نعمتونو په وړاندې په خپل خالق او پالونکي ايمان راوړي او د دې ټولو نعمتونو په وړاندې شکر ادا کړي، ترڅو د عذاب ورې ونه ګرځي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو څخه لاندې ګټې لاس ته راځي.

۱- الله تعالی ځمکه او څه چې په ځمکه کې دي د انسانانو د ګټې لپاره پيداکړي دي.

۲- که چېرې انسانان د الهي نعمتونو شکرانه پرځای نه کړي، دوی به په دردناک عذاب اخته شي.

۳- انسانانو ته جواز لري چې خپل عقل او فکر د ځمکې د هغو پټو او څرګندو نعمتونو په برسېره کولو کې وکاروي چې د ځمکې په تل کې دي او خپل ژوند پرې نيکمرغه او سوکاله کړي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

﴿ذَلُولاً، مَنَاكِبِهَا، الخسف، تَمُورُ﴾

۲. د«ذلول» کلمه اصلا د څه شي لپاره استعماليږي او په مبارک آيت کې د ځمکې لپاره يې استعمال څه مناسبت لري؟ توضيح يې کړئ.

۳. د ځمکې درې ګونې حرکات د هريوه د تيزوالي سره په لنډه توګه شرحه کړئ؟

٤. د انسان د ژوندانه او هوساينې لپاره د ځمکې د کُرې د مناسبوالي پنځه صفتونه د«ذلول» د مبارکې قرآني کلمې په رڼا کې شرحه کړئ.

٥. د دې الهي وينا ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ په وړاندې مسلمانان څه مکلفيت لري؟ په لنډه توګه يې واضح کړئ.

٦. په دې مبارک آيت کې د ځمکې کُره د اضطراب او خوځښت په حالت کې د«ذلول» (رام- ابل شوي) د وصف پر عکس څرنګه ستايل شوې ده؟ د«ذلول» مقابله کلمه واضحه کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارکو آیتونود تفسیر په رڼا کې او د جغرافیې او بیالوژي د علم نه په استفادې سره د ځمکې د حرکتونو او د هغې د ګټو په اړه یوه مقاله ولیکئ چې له شلوکرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست

الله تعالی سره مینه د پېغمبر ﷺ په پیروۍ کې ده

قال الله تعالی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾
[آل عمران: ۳۱-۳۲]

ژباړه

ای پیغمبره! خلکوته ووایه: که چیرې تاسې په رښتیا لـه الله ﷻ سـره مینـه لـرئ، نـو زمـا د پیـروۍ لاره غوره کړئ، الله ﷻ به له تاسې سره مینه وکړي او ستاسې ګناهونـه بـه تاسـو تـه وبښي، هغه ډېر بښونکی او مهربان دی.

ای پیغمبره! هغو ته ووایه چې د الله ﷻ او د هغه د رسـول ﷺ اطاعـت وکـړئ، بیا کـه هغـوی سـتا بلنه ونه منله، نو بیشکه الله له کافرانو سره (چې د هغه او د هغه د رسـول ﷺ لـه پیـروۍ څخـه انکـار کوي) مینه نه کوي.

د نازلېدلو سبب

ابن المنذر له حسن بصري رحمه الله څخه روایت کړی، فرمايي: د پیغمبر ﷺ پـه زمانـه کـې داسـې خلک وو چې ویل به یې: ای محمده ! په الله ﷻ سوګند دی چې مـوږ خپـل پروردګـار سـره مینـه لرو، نو دا الهي وینا نازله شوه: ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ الله فَاتَّبِعُونِي﴾. همدارنګه محمد بـن اسـحاق لـه محمد بن جعفر بـن الزبیـر څخـه روایـت کـړی چـې د نجران د نـصاراوو اسـتازیو وویـل: مـوږ د الله ﷻ د دوسـتۍ پـه خـاطر د عیـسی بـن مـریم او د هغـه د مـور علیهما السلام تعظیـم او عبـادت کـوو، نـو الله ﷻ د دې آیتونو په نزول سره خپل آخري پیغمبر ﷺ ته وویل، چې دوی تـه ووایـه: کـه چېـرې تاسې له الله ﷻ سره مینه لـرئ او غـواړئ چـې الله ﷻ لـه تاسـو سـره مینـه وکـړي، نـو زمـا پیـروي وکـړئ او د الله ﷻ سـره شـریک مـه نیـسئ. پـه دې ترتیـب یـې د دوی دعـوه چـې د حـضرت عیسی علیه السلام تعظیم او تقدیس د الله ﷻ د مینې په خاطر کوي، رد او باطله وګرځوله.(۱)

۱- تفسیرالجامع لاحکام القرآن- ج /۵ص۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

په دې دوه آيتونو کې الله تعالی خپل پيغمبرﷺته امر کړی چې خلکوته له اللهﷻ سره د دوستۍ سمه او صحيحه لاره وښيي، ترڅو ټولو انسانانو ته روښانه شي چې کوم خلک د اللهﷻ د دوستۍ او مينې دعوه کوي. بايد د دې لارې او کړنې په مطابقت عمل وکړي، ترڅو دوی اللهﷻ ته ګران شي او اللهﷻ له دوی سره مينه ولري.

امام ابن کثير د دې مبارک آيت په تفسير کې ويلي دي «دا مبارک آيت حکم کوي چې که هرڅوک د اللهﷻ د محبت او مينې دعوه کوي، خو د محمدي لارې پابند نه وي، هغه په خپله دعوه کې دروغجن دی او د هغه دعوه د قبول وړ نه ده، تر هغه چې د محمدي شريعت او نبوي دين د ټولو ويناوو او کړنو پيروي او اطاعت ونه کړي»[1] د اللهﷻ او د هغه د رسول د مينې او محبت دعوه د هغوی د اوامرو نه د سر غړونې په صورت کې د قبول وړ نه شي ګرځيدلی، لکه: څرنګه چې رسول اللهﷺ په صحيح حديث کې فرمايلي دي: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»[2] يعني که څوک داسې عمل ترسره کړي چې زما د امر (زما د دين) پر بنسټ ولاړ نه وي، هغه مردود دی.

په دې هکله په يو عربي شعر کې ښومره ښايسته ويل شوي دي:

تَعصِي اِلإلهَ وَأَنْتَ تُظهِرُ حُبَّهُ هَذَا لَعَمْرِىْ فِي الْقِيَاسَ بَدِيْعُ

لَوْ كَانَ حُبُّكَ صَادِقاً لَأَطَعْتَهُ إِنَّ الْمُحِبَّ لِمَنْ يُحِبُّ مُطِيْعُ

يعنې: د الله د محبت او مينې دعوه کوې، پــه داسې حـال کې چې ته د هغه په معصيت او ګناه اخته يې ! قسم دی چې دا کار د عقل او قياس خلاف دی. که ستا دوستي رښتينې وای نو د هغه اطاعت به دې کولای، ځکه دوست د خپل دوست او محبوب اطاعت کوي.

أزهري د دې آيت په تفسير کې وايي: د اللهﷻ او د هغه د رسول سره د بنده مينه د هغوی داوامرو اطاعت او فرمانبرداري ده او د خدای تعالی مينه له بنده سره، بنده ته د الله تعالی مغفرت او بښنه ده.[3]

د اللهﷻ د مينې نښې

په دې مبارک آيت کې ليدل کيږي چې د اللهﷻ سره د بنده د مينې او محبت لومړنی نښه د الله د رسولﷺ پيروي او د هغه د امر منل دي چې د اللهﷻ د مينې او د ګناهونو د بښنې

۱- دابن کثيرتفسير- ج۳/ص/۴۶.
۲-متفق عليه- البخاري – ۲۵۷۱ المسلم- ۳۳۲۸
۳- د قرطبي تفسيرج- ۵ – ص – ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامل ګرځي. الله تعالی ډېر ښونکی او پرهغه چا ډېرمهربانه دی چې د پېغمبرﷺ د پیروی او اوامرو د منني له لارې الله تعالی ته نژدېوالی غواړي.

بیا هم الله تعالی پر خپل پیغمبرﷺ د امر په صیغه ټینګار کوي چې خلګ د الله ﷻ او د هغه د درسولﷺ پیروی او د امرمنني ته وهڅوي﴿قُلْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَالرَّسُولَ ﴾، ترڅو په ټولو حالاتو، اوامرو او نواهیو کې د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ پیروي او اطاعت وکړي.که څوک د الله ﷻ د مینې او دوستی دعوه کوي او بیا د خدایﷻ د رسولﷺ پیروي نه کوي، په حقیقت کې هغه دروغجن دی. مفسرین وایي: د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ اطاعت یوازې یو اطاعت دی او هیڅکله جدایي نه مني. د پیغمبرﷺ پیروي د الله ﷻ پیروي ده، لکه: چې الله تعالی په بل آیت کې فرمایي: ﴿مَّنْ يُطِعِ الرسول فَقَدْ أَطَاعَ اللّهَ﴾ [النساء: ۸۰] یعنې: څوک چې د الله د رسول محمدﷺ پیروي کوي، په حقیقت کې یې د الله ﷻ پیروي کړې ده.

سهل بن عبدالله فرمايي: له الله تعالی سره د مینې نښه د قرآن سره مینه ده، د قرآن سره د مینې نښه د پیغمبرﷺ سره مینه ده، دپیغمبرﷺ سره د مینې نښه د هغه د طریقو او سنتوپیروي ده او د دپیغمبرﷺ د سنتوسره مینه د آخرت سره مینه ده...[۱]

لکه څرنګه چې د قرآن او سنتو له نصوصو نه څرګندیږي د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه کول د ایمان د غوښتنو او اساساتو څخه ګڼل کېږي، د الله ﷻ او د هغه د رسولﷺ سره مینه د نیکو اعمالو د ترسره کولو باعث ګرځي او انسان دې ته هڅوي، ترڅو د الله ﷻ رضا د حاصلولو لپاره نیک، غوره او ورِ اعمال ترسره کړي.

له دې مبارک آیت څخه په څرګند ډول جوتیږي چې له الله ﷻ سره د مینې لرلو له شروطو څخه د پیغمبرﷺ متابعت او د هغه پیروي ده. د پیغمبرﷺ پیروي په دې کې ده چې مسلمان د هغهﷺ د سنتو او طریقو متابعت او فرمانبرداري وکړي. د پیغمبرﷺ سنت د هغه د قول فعل اخلاقو او د ژوند د طریقو څخه عبارت دي. په دې اساس که څوک غواړي چې د الله ﷻ سره مینه او محبت ولري او الله ﷻ له ده سره مینه ولري، نو باید د پیغمبرﷺ او د هغه د سنتو اطاعت او فرمانبرداري وکړي. په یوه حدیث شریف کې له رسولﷺ نه روایت دی چې فرمایي:

۱- تفسیرالقرطبي ج۵ ص ۹۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

«عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي»[۱] يعنې پرتاسو لازمه ده چې زما د سنت او له ما وروسته د راتلونکو هدايت شويو راشدينو خلفاوو د سنت او طريقو متابعت وکړئ.

بايد و پوهيږو چې د قرآن له نظره د الله ﷻ اود هغه د پيغمبر ﷺ د محبت دعوا يوازې شعار او ژبنۍ دعوه نه ده، بلکې د ژوند په فردي او ټولنيزو چارو کې د پيغمبر ﷺ د تګلارې، منهج او نظام خپلول او عملي کول دي.

د پيغمبر ﷺ له اطاعته د نافرمانۍ پايلې

الله تعالی د دويم آيت پای کې په ډېر تند خطاب سره په رسول الله ﷺ باندې د ايمان دسرغړوونکو او د هغه له اطاعت او پيروي څخه د مخ اړوونکو د پای اوعاقبت په هکله داسې فرمايي:﴿ فإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾ يعنې: که چيرې هغوی مخ واړوي، نو الله تعالی کافران نه خوښوي.

امام قرطبي ددې آيت په تفسير کې داسې فرمايي: د ﴿فإِن تَوَلَّوْاْ﴾ شرطيه جمله ده او د دې جملې موقعيت ته په کتو سره دهغې معنا داسې ده:که چېرې هغوی د کفر په حالت کې سرغړونه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ له پيروي نه اعراض وکړي ﴿فَإِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبُّ الكافرين﴾؛ نو الله کافران نه خوښوي، يعنې الله تعالی د هغوی له کړنو څخه ناراضه وي او هغوی ته ښښنه نه کوي.

دغو مبارکو آيتونو په خپلو لوړو او ځلاندو لارښوونو سره د مسلمان د ژوند منهج او کړنلاره بيان کړې ده چې پر هغو باندې دعمل کولو پايلې، په اخلاص سره د الله ﷻ عبادت، له عذاب څخه خلاصون د اجر او ثواب حاصلول د نيکو اعمالو د ترسره کولو لپاره هڅه او هاند او د الله تعالی د رضا اومحبت حاصلول دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شويو آيتونو ځينې ګټې او لارښوونې دا دي:

❖له الله تعالی سره مينه او محبت واجب او د ايمان له لوازمو او مقتضياتو څخه ګڼل کيږي. لکه: څرنګه چې د الله پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: "لا يؤمن أحدكم حتى يكون الله ورسوله

۱-الأوسط لإبن المنذر، حديث ۱۲۸، والسنة للمروزى ، حديث۵۷، وشرح معاني الآثار للطحاوى ،حديث ۳۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

أحب إليه مما سواهما" يعنې: هېڅ يو له تاسو نه مؤمن نه دی، ترڅو الله او پېغمبرﷺ يې له نورو ټولو نه ورته ګران نه وي.

❖ د الله ﷻ مينه د بنده لپاره هغه اصلي موخه اوهدف دی چې د علم او پوهې څښتنان په ژوندانه کې د هغه لپاره هلې ځلې کوي.

❖ د مؤمن بنده لپاره د الله ﷻ د مينې او محبت ترلاسه کولو لاره د الله ﷻ په رسول حضرت محمدﷺ باندې ايمان راوړل او په آسانۍ او سختۍ کې د هغه د شريعت منل او پيروي ده.

❖ د الله ﷻ او د هغه د رسول د مينې او محبت دعوه کول په داسې حال کې چې دعوه کوونکی د الله ﷻ او د هغه د رسول له اوامرو او نواهيو څخه مخالفت او سرغړونه کوي، باطله ده او د دې دعوې څښتن به يقينا له زيان او تاوان سره مخ وي.

❖ د الله تعالی او د هغه د رسولﷺ د ريښتينې مينې او محبت غوره نمونه دا ده چې د اسلام سپيڅلي دين په کامله بڼه نافذ شي، يعنې د قرآن او سنتو احکام او ارزښتونه د خلکو د ژوند په ټولو فردي او ټولنيزو اړخونو کې په عملي توګه پلي شي.

پوښتنې

١. دغه مبارك آيت د نصاراوو دعوه د حضرت عيسیؑ د تعظيم او لمانځنې په باره کې څرنګه رد کړې ده؟ واضح يې کړئ.

٢. ابن کثير رحمه الله د دې آيت ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فاتبعوني﴾ په تفسير کې څه فرمايلي دي؟ په لنډه توګه يې شرحه کړئ.

٣. د الله ﷻ د مينې او محبت د دعوه تر ټولو غوره نښه په څه کې ده؟

٤. ددې مبارکې جملې ﴿فاتبعوني﴾، په رڼاکې د پېغمبرﷺ له محبته څه مراد دی؟ واضح يې کړئ.

٥. ددې لوست مبارك آيتونه مسلمانان کومو لارښوونو او آدابو ته متوجه کوي؟

کورنۍ دنده

د لوست د موضوع په رڼا کې د الله ﷻ سره د مينې او د پېغمبرﷺ د پيروۍ په هکله دوه مخه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست

اسلام بشپړ او هراړخيز دين دى

قال الله تعالى: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا﴾ [النساء: ۶۰-۶۱]

د ځينو كلمو معناوې

يَزْعُمُونَ: ګومان کوي، دروغجنه دعوه کوي.

الطَّاغُوتِ: هر هغه څه چې پرته له الله تعالى يې عبادت او لمانځنه کيږي او حَکم وټاکلى شي.

يَصُدُّونَ: مخ اړوي، او نور منع کوي.

ژباړه

اى پيغمبره! آيا تا هغو خلکو ته نه دي کتلي چې ګمان کوي چې موږ ايمان راوړى دى په هغه کتاب چې تاته راغلى دى او په هغو کتابونو چې له تا څخه مخکې نازل شوي دي. هغوى غواړي چې خپلې چارې د فيصلې لپاره د طاغوت لوري ته يوسي. حال دا دى چې هغو ته له طاغوت نه د منکريدو حکم شوى ؤ، شيطان غواړي چې هغو ګمراه کړي او د سمې لارې نه يې ډېر لرې وباسي اوکله چې هغوى ته وويل شي چې د الله ﷻ نازل شوي کلام او رسول ﷺ ته راشئ، نو ته وينې چې منافقان له تا څخه مخ اړوي په مخ اړولو سره.

د نازليدلو سبب

مفسرينو ددې مبارک آيت ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الذين يَزْعُمُونَ...﴾ د نزول په هکله مشابه روايتونه نقل کړي چې يو سبب يې دا دى: ثعلبي او ابن ابو حاتم له ابن عباس رضى الله عنهما څخه روايت کړى د بشر په نامه يو تن منافق له يوه يهودي سره دعوه درلوده. يهودي وغوښتل چې پيغمبر ﷺ ته د فيصلې لپاره مراجعه وکړي، خو منافق ټينګار کاوه چې کعب بن اشرف ته چې د يهوديانو مشر ؤ، د پريکړې لپاره ولاړشي. په پايله کې د الله پيغمبر ﷺ ته ورغلل او د الله پيغمبر ﷺ د جنجالي قضيې له اوريدلو وروسته د يهودى په ګټه حکم وکړ، خو (منافق بشر) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله د پیغمبرﷺ پرېکړه ونه منله او له یهودي سره د حضرت عمرﷺ حضور ته ولاړل، ترڅو هغه د دوی ترمنځ حکم وکړي. عمر بن الخطابﷺ د موضوع له اوریدلو وروسته دوی ته وویل، تاسو دلته ایسار شئ. زه ستاسو ترمنځ فیصله کوم. حضرت عمر بن الخطابﷺ کور ته ننووت، خپله توره یې راواخیسته راووت او د منافق سر یې غوځ او اعلان یې وکړ، دا ده زما فیصله، د هغه چا په هکله چې د الله ﷻ او د هغه د پیغمبرﷺ په حکم او فیصله نه راضي کېږي. دا مبارک آیت په همدې وخت کې په همدې اړوند نازل شو. پیغمبرﷺ حضرت عمر بن الخطابﷺ ته «فاروق» یعني د حق او باطل بیلوونکي لقب ورکړ.

په بل روایت کې د دې مبارک آیت په شان نزول کې داسې راغلي چې دا متبرکه آیت د منافقینو د یو ټولي په باره کې نازل شوی دی چې هغوی به خپلې فیصلې د جاهلیت د رسمونو پر بنسټ کولې.[1]

د آیت د نزول سبب چې هرڅه وي مګر د قاعدې پر بنسټ (العبرة بعموم اللفظ لا بخصوص السبب) یعني د قرآن عام لفظ معتبر دی نه د آیت د نزول ځانګړی سبب، د دې آیت نص د هغو کسانو عمل ردوي چې په خپلو فیصلو کې د اسلام له احکاموڅخه تېری کوي او خپلې قضیې او شخړې د شیطان یا باطلو او غیر اسلامي قوانینو پر بنسټ کوي.

تفسیر

امام ابن کثیر رحمه الله د ذکر شوي آیت په تفسیر کې ویلي دي، الله تعالی پر هغه چا چې په الله او پیغمبرﷺ او په پخوانیو انبیاوو د ایمان دعوه کوي، خو د دعوو او جګړو حل او فصل د الله د کتاب او د رسولﷺ له سنتو پرته د نورو په فیصلې او قضا باندې راضي کېږي او هغوته مخه کوي، شدیداً رد کړی، هغه یې باطل او د طاغوت فیصله بللې ده.

په دې مبارک آیت کې د منافقانو له نښو څخه یوه لویه او څرګنده نښه ذکر شوې، ترڅو یې مؤمنان وپېژني او له هغې څخه ډډه وکړي. د منافقانو دا لویه نښه ده چې هغوی په اسلام او په هغه څه چې پر پیغمبرﷺ باندې نازل شوي دي، د ایمان دعوه کوي، خو هر کله چې د الله ﷻ او رسولﷺ حکم او فیصلې ته وغوښتل شي، مخ اړوي او سرغړونه کوي او په دې توګه خپل منافقت او دروغ ښکاره کوي.

فعالیت

ولې یهودي ونه غوښتل چې د فیصلې لپاره کعب بن اشرف یهودي ته ولاړ شي، بلکې د الله د رسول حکمیت یې غوره وباله؟ زده کوونکي دې د خپل شاګلي ښوونکي په لار ښوونه په دې هکله بحث او څېړنه وکړي.

۱- تفسیر ابن کثیر ج ۱۳۸/۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله او د رسول حاکمیت

حاکمیت او فیصله یوازې الله ﷻ لره ده او د الله او پیغمبر د حکمونو منل د ایمان او اسلام شرط دی، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی فرمایي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [النساء: ۵۹] یعنې: ای مؤمنانو! د الله اطاعت وکړئ او د رسول اطاعت وکړئ او د هغو کسانو پیروي وکړئ چې پر تاسې آمران دي. که ستاسې ترمنځ په کومه چاره کې شخړه پیښه شي، نو هغه د الله ﷻ او رسول ﷺ لوري ته محوله کړئ، که تاسې په رښتیا سره پر الله ﷻ او د آخرت په ورځ ایمان لرئ.

د الله او پیغمبر ﷺ اطاعت او د امر منل واجب او قطعي ده، نو کوم کسان چې د ایمان دعوه کوي باید په خپلو ټولو چاروکې د الله ﷻ د حکم او د الله ﷻ د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي وکړي، ځکه نه یوازې دا چې د الله د حکم او د پیغمبر ﷺ د حکم پیروي واجبه ده، بلکې که کوم مؤمن د الله ﷻ د رسول ﷺ په فیصله د زړه له کومې راضي او خوشحاله نشي او په بشپړه توګه ورته غاړه کښینږدي، د ایمان په دعوه کې ریښتنی نه دی، لکه: چې قرآن کریم په څرګنده توګه په دې هکله فرمایي: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵] یعنې: نه ده داسې ای محمده، ستا په رب قسم چې دوی هیڅکله مؤمنان کیدای نشي، ترڅو چې تا په خپل منځي شخړو کې حَکَم او فیصله کوونکی ونه مني بیا چې ته څه فیصله وکړې پر هغې باندې په خپلو زړونوکې څه تنګي هم احساس نه کړي، بلکې سر تر پایه یې ومني.

اسلام تجزیه نه مني

د پورتني مبارک آیت او د قرآن او سنتو د نورو نصوصو پربنسټ، فیصله باید د الهي احکامو پر بنسټ وي. دا حکم ټولو قضیو او شخړو ته که وړې وي او که غټې شاملیږي او هیڅکله تجزیه او استثنا نه قبلوي.

اسلام د الله ﷻ کامل او پوره دین او د ټولو ادیانو بشپړوونکی دی. الله تعالی د اسلام دین د وروستني دین په توګه د بشریت لپاره غوره کړی دی. هرڅوک چې له اسلام څخه پرته بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دين قبلوي هېڅکله به ورڅخه ونه منل شي، لکه: څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي: ﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾ [آل عمران: ۱۹]: د الله په وړاندې دين همدا اسلام دی.

په بل آيت کې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: ۸۵]

يعنې: له اسلام پرته چې هر څوک کوم بل دين غوره کړي هيڅکله به ورڅخه قبول نه شي او په آخرت کې به هغه ناکام او زيانمن وي.

اسلام داسې دين دی چې ثابت او ښکاره بنسټونه او قواعد لري. بايد په بشپړه او کامله توګه عملي شي، ټولې لارښوونې او احکام يې ومنل شي، په ټولنه کې تطبيق او مثبتې او ګټورې پايلې يې معلومې شي. هېڅوک حق نه لري چې اسلام تجزيه کړي يا په بله وينا يو حکم يې ومني او بل يې پرېږدي. الله تعالی فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ [البقرة: ۲۰۸] يعنې اې مؤمنانو! تاسې په بشپړ ډول په اسلام کې ننو ځئ او په بل آيت کې الله تعالی د هغو کسانو مذمت او بدي بيانوي څوک چې ځينې احکام قبلوي او د ځينو نورو له منلو نه سرغړونه کوي، داسې فرمايي: ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ...﴾ [البقرة: ۸۵] يعنې: آيا تاسې ځينې کتاب منئ او له ځينې نورو څخه بيا انکار کوئ ؟ نو د هغو خلکو جزا چې دا رنګه کارونه کوي پرته له دې بل څه نه ده چې په دنياوي ژوند کې به له رسوايۍ سره مخ وي او د قيامت په ورځ به د خورا سخت عذاب په لور وروستل شي.

د اسلام د سپېڅلي دين د احکامو تجزيه او د هغه د ارزښتونو او تعليماتو نيمګړی تطبيق په فردي او ټولنيز ژوند کې مطلوبې او ټول اړخيزې پايلې نه ورکوي او د اسلام د کامل، شامل او هر اړخيزه دين له طبيعت سره په تضاد کې دی، ځکه اسلامي احکام او ارزښتونه د يو ماشين او يا لويې کارخانې د پرزو په څېر يو تربله تړاو لري. که چېرې هدف دا وي چې دغه نظام په سمه توګه کار وکړي او د بشر د دنيوي او اخروي نيکمرغيو مطلوبه نتايج ورڅخه ترلاسه شي لازمه ده چې دغه نظام د ژوند په ټولو اړخونو، لکه: د اعتقاداتو، عباداتو، معاملاتو، اخلاقو، قضا، سياست، اقتصاد او نورو برخو کې فعال او عملي شي.

د لوست ګټې او لارښوونې

د لوست ځينې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖حکميت او فيصله د الله ﷻ له کتاب او د رسول الله ﷺ له سنتو پرته حرامه ده او جواز نه‌لري.

❖مسلمان مکلف دی، ترڅو د طاغوت په وړاندې چې تر هر نوم او نښان لاندې وي، تسليم نشي او هغه رد کړي.

❖پر مسلمان لازمه ده چې د شخړو او دعوو د حل لپاره د الله ﷻ کتاب او د رسول ﷺ سنتو ته مراجعه وکړي او د الله ﷻ او د هغه د رسول ﷺ له حکم څخه د زړه له کومې رضايت څرګند کړي.

❖اسلام هر اړخيز دين دی، تجزيه نه مني. د اسلام احکام اوقوانين بايد په هر اړخيزه توګه د مسلمانانو په فردي او ټولنيز ژوندانه کې عملي شي، ترڅو هغه پايلې چې الله تعالی يې د بشريت د اصلاح او نيکمرغۍ لپاره اراده کړې، ترلاسه شي.

❖د اسلام د ځينو احکامو منل او د ځينو پرېښودل په خپل ذات کې له اسلام سره دښمني او مخالفت دی، لکه چې حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د مسلمانانو لومړني خليفه د لمانځه او زکات ترمنځ د توپير کوونکو پر ضد د جنګ اعلان وکړ چې د ردت د جنګونو په نامه ياديږي.

پوښتنې

١. د «طاغوت» معنا او مفهوم بيان کړئ.

٢. ولې هغه يهودي ونه غوښتل د فيصلې لپاره کعب بن اشرف ته، چې د يهوديانو لوی مشر و، مراجعه وکړي؟

٣. د الله ﷻ او د الله د پيغمبر ﷺ له حکم پرته د بل چا د حکم منلو ته څه ويل کېږي او څه حکم لري؟

٤. مبارکو آيتونو د منافقانو يو اساسي او بنسټيز صفت بيان کړی، دا اساسي صفت کوم دی؟ واضح يې کړئ.

٥. څوک چې يوازې د الله ﷻ حکم قبول کړي او د پيغمبر ﷺ په حکم عمل نه کوي څه حکم لري؟ په قرآني آيتونو او احاديثو استدلال وکړئ.

٦. که څوک د اسلام په ځينو احکامو عمل وکړي او ځينې نور قصداً پرېږدي، څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن اونبوي احاديثو په رڼا کې د اسلامي احکامو د تجزيې د منفي نتـايجو پـه هکلـه يـوه مقالـه وليکئ چې له شلوکرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم لوست

لمونځ تل پاتې اونه شليدونکې فريضه ده

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ۞ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ۞ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۰۱-۱۰۴]

د ځينو کلمو معناوې

إِذَا ضَرَبْتُمْ: کله چې مو سفر وکړ.

جُنَاحٌ: ګناه، وبال

أَن يَفْتِنَكُمُ: که چېرې تاسوته ضرر او آزار ورسوي.

كِتَابًا مَوْقُوتًا: د وخت په پابندۍ فرض شوی دی.

وَلَا تَهِنُوا: سستي او اتنبلي مه کوئ.

يَأْلَمُونَ: دردمن کيږي، غم وررسيږي (کړاو ګالي)

ژباړه

او کله چې تاسو په سفر ووتلئ، نو څه باک نشته که په لمانځه کې لنډوالی وکړئ(په تېره بيا) کله چې له تاسې سره دا ډار وي چې کافران به مو وځوروي، بې له شکه چې کافران ستاسې ښکاره دښمنان دي.

او ای پيغمبره! کله چې ته د مسلمانانو په منځ کې يې او (د جنګ په حالت کې) له هغو سره په لمانځه ولاړ يې نو (په کار ده چې) له هغو څخه يوه ډله دې له تاسره ودرېږي او وسله دې په لاس کې واخلي، بيا چې کله هغوی سجده وکړه، نو وروسته دې شي او هغه بله ډله دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راشي، چې (لا تراوسه يې) لمونځ نه دى كړى اوله تاسره دې لمونځ وكړي او هغه دې هم تيار او په وسله سنباله اوسي، ځكه كافران د دې (څارنه كوي) چې كه تاسې له خپلو وسلو او خپلو تجهيزاتو نه لږ شان غافله شئ هغوى به پرتاسې يو نا ځاپي يرغل وكړي. البته كه وو پر تاسې ضرر له باران څخه يا ناروغان اوسئ، نو په وسلې اېښودلو كې څه باك نشته، خو بيا هم څارنه وكړئ، بې له شكه الله ﷻ كافرانو ته رسوا كوونكى عذاب تيار كړى دى.

بيا كله چې له لمانځه څخه وزګار شئ، نو په ولاړې او ناستې او ملاستې په هر حالت كې الله ﷻ يادوئ. او كله چې ډاډه شئ، نو عادي لمونځ اداء كړئ، بې شكه چې لمونځ پرمؤمنانو په ټاكلو وختونو كې فرض كړاى شوى دى.

د دښمن د دلو په تعقيبولو كې سستي مه كوئ، كه تاسو كړاو ګالئ، نو ستاسو په شان هغوى هم كړاو ګالي، خو تاسې له الله ﷻ نه د هغه څه هيله من ياست چې هغوي يې هيله من نه دي. الله ﷻ پرهر څه پوهيږي او الله ﷻ د پوهې او حكمت خاوند دى.

تفسير

په اسلام كې د لمانځه مقام او منزلت

لمونځ (صلاة) د دعا په معنا دى اوپه شريعت كې د الله تعالى په دربار كې هغه ځانګړى عبادت دى چې په قيام، ركوع، سجده او مخصوصو دعاګانومشتمل دى. لمونځ د اسلام دويم ركن دى. الله تعالى په خپلې دې وينا سره چې فرمايي: ﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ...﴾ [البقرة: ٣] د لمونځ ادا كول وروسته له ايمان بالغيب څخه د متقي او پرهيزګارو بندګانو دويم صفت ښودلى دى او د هغوى مدحه او ستاينه يې كړې ده. لمونځ هغه فريضه ده چې د مؤمن اړيكې له الله تعالى سره په ورځ كې پنځه ځله ټينګوي. په قرآن او حديث كې د لمانځه د اداكولو يادونه د اقامت په تعبير سره د دغې فريضې په دوام او ثبات دلالت كوي، په دې معنا چې دغه فريضه بايد هېڅكله هم ترك نه شي.

له دې امله قرآن عظيم الشأن حتى د جنګ او جګړې پر مهال هم د دې فريضې په اداكولو ټينګار كړى دى او د وېرې د لمانځه د اداكولو طريقه يې بيان كړې ده، ځكه چې لمونځ د مؤمن لپاره د جګړې پر مهال د ارزښتناكې وسلې په څېر دى، ځكه به د پيغمبرﷺ ملګري او ريښتني مؤمنان په دغې وسلې سمبال د جګړې ډګر ته ننوتل او پر خپلو دښمنانو به بريالي كېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آيتونو کې د سفر احکام، د لمانځه د لنډوالي مشروعيت، د ډار او خطر په وخت کې د لمانځه د ادا کولو څرنګوالی، د لمانځه د وختونو فرضيت او نور احکام بيان شوي دي چې په دغو ټولو حالاتو کې د الله ﷻ په عبادت د مؤمنانو پابندي، د لمانځه ادا کول، وخت پېژندنه، له وخت څخه ښه ګټه اخيستنه او په کارونو کې د مسلمانانو د زيار او جديت څرګندونه کوي.

کوم احکام چې علماوو له دې آيتونو څخه را ايستلي هغه دا دي.

١. جمهور علماء په دې آند دي چې مبارک آيت په سفر کې د لمانځه د لنډون(قصر) مشروعيت ثابت کړی دی او له لنډون څخه مراد د رکعتونو په کميت او عدد کې دی، يعنې څلور رکعتي فرض لمونځ دوه رکعته ادا کيږي، توپير نه کوي چې د ډار او خطر سفر وي او که مسافر د امن او آرامی په حالت کې وي.

٢. د قصر د لمانځه د مودې په هکله علماء مختلفې ويناوې لري، د حنفي مذهب مطابق ادا موده د درې ورځو او درې شپو عادي پلی تګ ټاکل شوی دی.

٣. دسفر د ډولونو په هکله هم د علماوو رايې مختلفې دي. په داسې حال کې چې ټول علماء د جهاد، حج، عمرې او نيکو مقصدونو او د صله رحمی او خپلولی پاللو په سفرونو کې متفق دي. جمهور علماء په دې نظر دي چې په مباح سفر، لکه: تجارت او داسې نورو کې د لمانځه لنډون جواز لري، خو د معصيت او ګناه په سفر، لکه: بغاوت، لارې شکول او داسې نورو کې جواز نه لري.

٤. د اقامت او اوسيدنې د مودې په هکله له پنځلسو ورځو څخه د زياتو اوسيدلو نيت اقامت ګڼل کيږي، نو لمونځ به پوره کوي خو د پنځلسو ورځو څخه کم د قصر موجب دی.

٥. په دې مبارک آيت ﴿إِنَّ الصلاة كَانَتْ عَلَى المؤمنين كِتَاباً مَّوْقُوتاً﴾ کې د لمانځه فرضيت په بلاغي او بياني ډېرو تاکيداتو سره راغلی، ترڅو مسلمانان په هر راز حالاتو او شرطونو کې د دې فريضې له ادا کولو څخه غفلت او تنبلي ونه کړي. د لمانځه ادا کول پر مسلمانانو په ټاکلو وختونو کې فرض شوي چې بايد د اقامت، سفر، امن، خطر او په هرحالت کې ادا شي.

٦. په مبارکو آيتونوکې راغلي دي چې مؤمنانو ته نه ښايي د خپلو دښمنانو په وړاندې سستي او بيوسي ښکاره کړي، ځکه دښمنان يې تل د زيان او له منځه وړلو په تکل کې دي، ځکه د عقل په حکم او د سنتو مطابق د حق او باطل ترمنځ مقابله او مدافعه، لکه: څرنګه چې مؤمنان د ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کېږي، دښمنان يې هم د دې رنځونو او دردونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثخه خلاصون نه لري، بلکې د مومنانو په ځبر دوی هم له زیاتو ستونزو، رنځونو او دردونو سره مخ کېږي، خو د دې کړاوونو په وړاندې مومنان د الله ﷻ رضا، د دین لوړوالی او اخروي اجر حاصلوي، په داسې حال کې چې دښمنان یې پرته له دې چې د نفس او شیطاني غوښتنې یې تر سره شي او د آخرت له زیان او نقصان سره مخامخ شي، بل څه نه شي حاصلولی.

د وېرې(خوف) لمونځ او د ادا کولو کیفیت یې

په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې د وېرې د لمانځه مشروعیت او کیفیت په داسې توګه بیان شوی دی چې هرکله مسلمانان د جنګ یا خطر په حالت کې وي، نو الله تعالی خپل پیغمبر ته امر کړی چې صحابه په دوو ډلو ووېشي. لومړۍ ډله له وسلې سره د اسلام له پیغمبر ﷺ سره د جماعت لمونځ پیل او دویمه ډله دې د حفاظت لپاره د دښمن په وړاندې څارنه او نظارت وکړي. کله چې یو رکعت لمونځ ادا شو، لمونځ کوونکې ډله به د ساتونکې ډلې ځای ته ولاړه شي او ساتونکې ډله به د الله په پیغمبر(د جماعت کوونکو امام) پسې له خپلې وسلې سره ودرېږي او دویم رکعت به ادا کړي د امام له سلام ګرځولو څخه وروسته به دا ډله پرته له سلام ګرځولو د ساتنې او حفاظت ځای ته ولاړه شي او لومړۍ ډله به راشي، پاتې یو رکعت به د لاحق په توګه ادا کړي بیا دویمه ډله به راوګرځي او پاتې یو رکعت به د مسبوق په توګه له قرائت سره ادا کړي او د تشهد او درود له ویلو څخه وروسته به سلام وګرځوي. البته دا ذکر شوې طریقه د احنافو له مذهب سره سمون لري او نورو مذهبونو په لږ توپیر سره د وېرې د لمانځه ترتیب بیان کړی دی چې تفصیل یې د فقهې په کتابونو کې ذکر شوی.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د وېرې د لمانځه د ادا کولو طریقه د ځینو نورو مذهبونو له نظره وڅېړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

دا مبارک آیتونه ډېرې لارښوونې لري چې ځینې یې په دې ډول دي:

❖ الله تعالی مسلمانانو ته د جماعت د لمانځه په ادا کولو امر کړی آن تردې چې که هغوی له دښمن سره د جګړې د تیارۍ په حالت کې هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖لمونځ د بنده او الله ﷻ ترمنځ اړيکه ده. له همدې امله اسلام خپل پيروان د جنګ په ميدان کې هم د لمانځه په ادا کولو ملزم کړي دي، ځکه هرکله چې د مجاهد او الله ﷻ ترمنځ رابطه او اړيکې ټينګې شي، الله ﷻ له هغه سره مرسته کوي او برى ورېښي.

❖په داسې حال کې چې د اسلام مقدس دين د بنده او پروردګار ترمنځ د اړيکو په ساتلو امر کړى، په عين حال کې يې د خوف د لمانځه پر مهال په ځارنه، هر ډول وسله اخيستنه، پاملرنه، احتياط او چمتو والي هم ټينګار کړى دى.

❖اسلام خپل پيروان په روحي، عقلي او جسمي روزنه پالي، که هغوى د دې پالنې پربنسټ عمل وکړي، نو په دنيا کې به کاميابي، برلاسي او نيکمرغي او په آخرت کې لوړې درجې تر لاسه کړي.

❖لمونځ په ټولو ارکانو، شروطو او آدابو کې د سپيڅلتيا، نظم، وخت پيژندنې، پابندى او جديت مظهر دى.

پوښتنې

١. د لاندينيو کلمو معناوې واضحې کړئ:
(إِذَا ضَرَبْتُمْ– أَن يَفْتِنَكُمُ– كِتَابًا مَوْقُوتًا– وَلَا تَهِنُوا– يَأْلَمُونَ)

٢. د سفر هغه موده چې د لمانځه د لنډ ادا کولو موجب ګرځي د احنافو د مذهب له نظره څومره ده؟

٣. د لمانځه په لنډ ادا کولو او په سفر کې د روژې خوړلو حکمت د اسلام د مقدس دين له نظره څه شى دى؟

٤. په کومو حالاتو کې مسلمانان د وېرې د لمانځه په ادا کولو مکلفيږي؟

٥. د وېرې د لمانځه ادا کول د اسلامي شريعت له مخې په څه دلالت کوي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د آيتونو او احاديثو نه په استفادې سره د لمانځه د ګټو په اړه يوه مقاله وليکي چې له پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست

د ظلم د مخنیوي لپاره د جهاد اجازه

قال الله تعالی: ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۞ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۞ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ [الحج: ۳۹-۴۱]

د ځینو کلمو معناوي

بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا: په سبب د دې چې دوی د ظلم مورد وګرځېدل.

بِغَيْرِ حَقٍّ: په ناحقه، په ناروا.

صَوَامِعُ: د صومعه جمع ده، د راهبانو ځانګړي عبادت ځایونه.

بِيَعٌ: د بیعه جمع- د نصاراوو کلیساوې.

صَلَوَاتٌ: د یهودیانو عبادت ځایونه.

مَسَاجِدُ: د مسلمانانو عبادت ځایونه.

لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ: برلاسی او غالب دی.

إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ: که چېرې دوی بریالي کړو او قدرت وروبښو په ځمکه کې.

ژباړه

هغو کسانوته (د جهاد) اجازه ورکړل شوه (چې د هغوی پرخلاف په تېري او جګړه لاس پوري کېږي) ځکه، هغوی مظلومان دي او الله ﷻ په یقیني ډول د هغو د ملاتړ وس او توان لري.

دا هغه کسان دي چې له خپلو کورونو څخه په ناحقه وایستل شول، یوازې په دې جرم چې هغوی وايي زموږ رب الله ﷻ دی. که الله ﷻ خلک یو دبل په واسطه دفع نه کړي او مخه یې ونه نیسي، نو د راهبانو خانقاوې، د عیسویانو کلیساګانې او د یهودیانو د عبادت ځایونه او جوماتونه چې په هغو کې د الله ﷻ نوم ډېر زیات اخیستل کیږي، دا ټول به نړول شوي وای.

الله ﷻ به هرومرو د هغو کسانو ملا تړي وي څوك چې د هغه د دين ملا تړي وي، الله ﷻ ډېر زورور او بر لاسى دى.

دا هغه کسان دي چې که موږ دوى ته په ځمکه کې وس او واك ورکړو، نو لمونځ به قايم کړي، زکات به ورکړي، په ښو چارو به امر وکړي او د بديو مخه به نيسي او د ټولو چارو پاى د الله ﷻ په لاس کې دى

تفسير

په اسلام کې د جهاد مشروعيت

مفسرينو ويلي دي ذکر شوي آيتونه هغه لومړني آيتونه دي چې د جهاد د مشروعيت او روا والي په اړه نازل شوي دي. کله چې د اسلام پيغمبر ﷺ په مکه کې و، مشرکانو د مسلمانانو کوچنى ډله ډېره ځوروله، د پيغمبر ﷺ ياران او ملګري به وهل شوي او ټپي شوي د ده حضورته راتلل او خپل مظلوميت به يې د الله ﷻ رسول ته وړاندې کاوه، خو پيغمبر ﷺ به دوى ته ويل: د صبر او زغم څخه کار واخلئ، ځکه چې زه په جنګ نه يم مامور شوى، تر دې چې پيغمبر ﷺ هجرت وکړ او دغه آيت نازل شو.

په دې مبارك آيت کې د مسلمانانو لپاره د جنګ د اجازې علت د دوى مظلوميت بيان شوى، نوځکه الله ﷻ دوى ته امر وکړ چې د خپلې عقيدې، ځان، مال او وطن د دفاع لپاره جهاد وکړي، نو الله ﷻ جهاد په خپل مناسب وخت کې فرض کړ. که چېرې مؤمنان په مکه مکرمه کې په جنګ مأمور شوي واى او دا هغه وخت و چې مشرکان له ډېرښت او قوت نه برخمن وو، نو د مسلمانانو لپاره جهاد يو ستونزمن کار و. کله چې مسلمانان په مدينه منوره کې ځاى پر ځاى شول او يو مرکز يې جوړ کړ، نو الله تعالى د جهاد حکم نازل کړ. مومنانو ته يې اجازه ورکړه چې له خپلو ځانونو څخه د فاع وکړي او دوى ته يې د بريااليتوب او برلاسى وعده هم ورکړه.

د ځمکې پر مخ د فساد مخه نيول

بيا الله ﷻ مؤمنان جهاد ته ترغيب او وهڅول او دا يې ورته وښوده چې د ظالمانو په وړاندې جهاد، مقابله او له ځانه دفاع داسې الهي سنت او طريقه ده چې د نړى نظام اومصلحت يې غوښتنه کوي، ځکه که چېرې پر مظلومانو باندې د ظالمانو لاسونه له ظلم او تېرى څخه لنډ نشي، د ځمکې پر مخ فساد خپرېږي. نو که مؤمنان د مشرکانو د ظلم او تېري په وړاندې جهاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونه کړي مشرکان نورهم سرکشۍ او فساد ته مخه کوي، د عبادت، خیر او ښیګڼې ځایونه نړوي، نو د ظالمانو په وړاندې جنګ او جهاد د نړیوال نظام د ورانیدو او د ځمکې پر مخ د فساد مخه نیسي.

په ذکر شوي مبارک آیت کې د جهاد مشروعیت د ټولو انسانانو او ټولو ادیانو له حقوقو څخه د دفاع لپاره ذکر شوی. الله تعالی د نورو ادیانو د عبادت ځایونه د مسلمانانو په عبادت ځایونو مقدم کړي، ترڅو څرګنده شي چې جهاد په اسلام کې یوازې د مسلمانانو د حفاظت لپاره نه دی بلکې د ټولو مظلومو انسانانو د دفاع لپاره او د نورو ادیانو د معنوي او دیني حقوقو د حفاظت لپاره هم دی.

د ټولنې د اصلاح بنسټونه

ذکر شویو مبارکو آیتونو د اسلامي ټولنې د اصلاح او قوت تر ټولو غوره بنسټونه بیان کړي دي او هغه دا چې د الله ﷻ مومن او ریښتیني بندګان هغه څوک دي چې د الله ﷻ عبادت کوي او د ظلم او تیري په صورت کې هغوی ته دا حق ورکړ شوی دی چې د ظلم او تیري پرخلاف پاڅون وکړي او د خپل ځان او مقدساتو نه دفاع وکړي. د دې آیت او د قرآن عظیم الشأن او د نبوي سنتو د نورو نصوصو پر اساس د مسلمانانوجګړې او جنګونه د شخصي ګټو او غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره نه دي بلکې د دې ټولو ترشا لوړ او ستر اهداف او موخې، لکه: د حق او عدالت له ارزښتونو نه دفاع، د مستضعفو او بې وزلو مظلومانو مرسته، د قوت برابرول او پرنورو د تیري او زیاتي مخنیوی او داسې نور شتون لري. کله چې مسلمانان د الله ﷻ په مرسته او توفیق پر یوې ځمکې حاکم او برلاسیتوب پرې حاصل کړي، نو په ټولنه کې د اصلاح د بنسټونو د عملي کولو او تطبیقولو مسؤولیت په اوږو اخلي، ترڅو ټولنه د خیر او کامیابۍ په لور روانه کړي. الله تعالی په دې آیتونو کې مؤمنان خپلو اصلاحي مسؤولیتونو ته متوجه کوي او فرمایي: کوم مؤمنان چې د الله ﷻ د دین مرسته کوي، الله ﷻ له هغوی سره مرسته کوي. کله چې هغوی پرخپلو دښمنانو برلاسي شي او پر ځمکه حاکم وګرځي، د الله ﷻ شکر ادا کوي او د خپلې عقیدې او اخلاص څرګندونه کوي، لمونځونه کوي، محتاجو او مسکینانوته د خپلو مالونو زکات ورکوي، خلک نیکیو او ښیګڼوته رابولي او له بدو او ناوړو کارونو څخه یې ژغوري، د ټولو ستنېدنه او رجوع یوازې الله ﷻ ته ده او الله تعالی به هرچا ته د خپلې ورتیا مطابق بدله ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې او لارښوونې

له ذکر شویو آیتونو څخه لاندې مطالب ترلاسه کیږي:

❖ د جنګ او جهاد مشروعیت د اللهس د دین د سرلوړۍ لپاره دی، ترڅو انسانان یوازې د واحد الله ﷻ عبادت وکړي او د الله ﷻ مؤمن بندګان او دوستان د ظلم او تیري ښکار ونه ګرځي.

❖ الله تعالی په دې مبارکو آیتونوکې رښتینو مؤمنانو ته د کامیابۍ او برلاسۍ وعده ورکړې ده.

❖ الله تعالی دکافرانو، خیانتګرو او ظالمانو سره د ناکامۍ وعده کړې ده او دوی یې د خپل عذاب او غوسې وړ بللي دي.

❖ جهاد له مظلومانو څخه د دفاع او ملاتړ په خاطر فرض شوی دی، ترڅو انسانان د خپلې عقیدې او عبادت له امله ونه ځورول شي.

❖ د اسلامي حکومت مسؤولیت دی چې په ټولنه کې اسلامي بنسټونه تطبیق کړي. چې د دې دندو په سرکې؛ د لمانځه ادا کول، د زکات ورکول، په نیکیو امر او له بدیو څخه منع کول دي.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ.

(بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا – صَوَامِعُ – بِيَعٌ– صَلَوَاتٌ– مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ)

۲. د جهاد د مشروعیت(روا والي) دلیل د مسلمانانو لپاره د مبارکو آیتونو په رڼا کې واضح کړئ.

۳. د مسلمانانو او غیر مسلمانانو د آزادۍ د دفاع لپاره د جهاد ارزښت څه دی؟ د دې لوست د آیتونو په اساس یې شرحه کړئ.

٤. د اسلامي حکومت دندې او مسؤولیتونه د ټولنې په اصلاح کې څه دي؟ په ذکر شویو آیتونو سره یې استدلال وکړئ.

٥. د امربالمعروف اونهي عن المنکر فریضه د ټولنې په اصلاح کې څه رول لوبوي؟ واضحه یې کړئ.

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې په اصلاح کې د امر بالمعروف اونهي عن المنکر د رول په هکله دوه مخه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست

روژه او ګټې يې

قال الله تعـالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۞ أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۞ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۞ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ١٨٣-١٨٦]

د ځينو کلمو معناوې

كُتِبَ: حکم وشو، فرض کړی شوه.

الصِّيَامُ: روژه.

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ: ټاکلې ورځې.

الْيُسْرَ: آسانتيا.

الْعُسْرَ: سختي.

أُجِيبُ: قبلوم.

يَرْشُدُونَ: سمه لاره ومومي.

ژباړه

اې مؤمنانو! پرتاسې روژه فرض کړای شوې، لکه: چې له تاسې نه د مخکې پېغمبرانو پر پيروانو فرض کړای شوې وه، د دې لپاره چې په تاسو کې د پرهيزګارۍ صفت پيدا شي.

د څو ټاکلو ورځو روژې دي، که له تاسو څخه څوک ناروغ وي يا مسافر وي، نو په نورو ورځوکې دې هماغومره شمېر پوره کړي او کوم خلک چې په تکليف سره د روژې نيولو وس لري(او ويې نه نيسي) ، نو هغوی دې فديه ورکړي، د يوې روژې فديه يو مسکين ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه وخته خواړه ورکول دي. څوک چې په خپله خوښه څه زياته نيکي وکړي نو دا د هغه لپاره غوره ده، خو که تاسې پوهيږئ ، نو ستاسې لپاره ښه همدا ده چې روژه ونيسئ.

رمضان هغه مياشت ده چې په هغې کې قرآن نازل کړای شو چې د انسانانو لپاره له سره ترپايه هدايت دی او داسې ځرګندې لارښوونې پکې دي چې د سمې لارې ښوونکې او د حق او باطل يو له بله په ډاګه بېلوونکې دي. له دې کبله څوک چې دا مياشت ومومي پرهغه لازمه ده چې دا ټوله مياشت روژه ونيسي او که څوک ناروغ يا مسافر وي، نوهغه دې په نورو ورځو کې د روژو شمېر پوره کړي. الله ﷻ پرتاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل دربانديې نه غواړي. له دې امله تاسې ته دا طريقه ښودله کېږي چې تاسې د خوړلو روژو شمېر پوره کړای شئ او په کوم هدايت سره يې چې تاسې سر لوړي کړي يئ په هغه سره د الله ﷻ لويي وستايئ او شکر کوونکي اوسئ.

کله چې زما بندګان له تا (محمد) نه زما په باب پوښتنه وکړي ، نوهغوی ته ووايه چې زه ورته ډېر نژدې يم. بلونکی چې کله ما وبولي، زه دهغه بلنه اورم او ځواب يې ورکوم، نو هغوی ته ښايي چې زما بلنې ته لبيک ووايي او پر ما ايمان راوړي. ته دا خبره هغوی ته واوروه. کېدای شي چې هغوی سمه لاره ومومي.

تفسير

د روژې فرضيت

روژه د شرعې په اصطلاح کې له ځانګړو شيانو څخه، په ټاکلي وخت او ځانګړې طريقې او صفاتو امساک او ځان ساتنې ته روژه ويل کيږي.

روژې د يوه عبادتي رکن او د نفس د تزکيې لپاره د تربيتي طريقې په توګه په ټولو پخوانيو الهي اديانو کې په مختلفوکيفيتونو شتون درلود، مثلا کله به مطلقه توګه له خوراک څخه د ډېږې کولو په بڼه او يا له ټاکلو خوراکونو څخه د ځان ژغورنې په توګه، لکه: د نصاراوو روژه يا په نورو بڼو چې په تفصيل يې مونږ نه پوهيږو. ځکه په صحيحو نصوصو کې د تېر شويو امتونو د روژو په اړه تفصيلات نه دي بيان شوي. د شرايطو او آدابو په رعايت د رمضان د مياشتې روژه نيول د اسلام په مقدس دين کې له هر حيثه د روژې تر ټولو کامل شکل دی چې الله تعالی پرې د وروستي پيغمبر امت غوره ګرځولی دی. الله تعالی موږ ته په پخوانيو اديانو او امتونو کې د روژې له شتون او فرضيت څخه خبر راکړی دی، ترڅو د وروستي پيغمبر امت د اخري اوغوره امت په توګه د دې الهي حکم په ادا کولوکې په قوي عزم او ارادې عمل وکړي او د خدای ﷻ څخه د وېرې او تقوی په غوره کولو سره عالي درجې او د الله ﷻ رضا حاصله کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مفسرينو ويلي دي: روژه د نورو ډېرو اسلامي احکامو په څېر په تدريج فرض شوي ده. د اسلام ګران پيغمبرﷺ په پيل کې مسلمانانو ته لاربشوونه وکړه، ترڅو په هره مياشت کې درې ورځې روژه ونيسي، دا روژه فرضي نه وه، بيا د هجرت په دويم کال د روژې د فرضيت په هکله ذکر شوي مبارک آيتونه نازل شول، خو په هغو کسانو چې روژه سخته تماميده، د هغوی رعايت پکې وشو او دوی کولای شول د هرې روژې پر ځای يو فقير ته خواړه ورکړي. بيا د روژې نيولو قطعي حکم نازل شو، ترڅو ټول مسلمانان د رمضان د مبارکې مياشتې روژه ونيسي، خو په دين کې د آسانی پر بنسټ يې ناروغانو، مسافرو، اميدوارو او شيدې ورکوونکو ښځو او نورو عذر لرونکو ته د روژې نه نيولو اجازه ورکړې چې په نورو ورځو کې به يې قضا راوړي.

روژه د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی. رسول اللهﷺ فرمايلي دي: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن مُحَمَّداً رسول الله، وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان»[1].

ژباړه: د اسلام دين پنځه بناوې لري: په دې ګواهي ورکول چې له الله ﷻ پرته بل هېڅ برحق معبود نشته او محمدﷺ د هغه رسول او پيغمبر دی، لمونځ قايمول، زکات ورکول، د بيت الله حج ته تلل او د رمضان د مياشتې روژه نيول.

په مبارکو آيتونو کې د قرآن کريم د نزول د مياشتې په توګه د روژې د مياشتې په فضيلت ټينګار شوی. بيا الله پاک د خپل رحمت له مخې او پر مومنانو د اسانی په بنسټ ناروغانو او مسافرو ته د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې تفصيلي احکام يې د فقهي په کتابونو کې بيان شوي دي. په دې مبارکو آيتونو کې ټول مسلمانان د روژې په نيولو مکلف شوي دي او پرته له شرعي او معقول عذر څخه د روژې له نيولو غفلت او سرګې پېول د دنيا او آخرت د زيان او تباهی موجب ګرځي.

لکه: څرنګه چې په يوه حديث شريف کې د ابوهريرهؓ په روايت نبي کريمﷺ فرمايلي دي: «من أفطر يوماً من رمضان من غير رخصة ولا مرض لم يقضه صوم الدهر كله وإن صامه»[2]. يعنې: څوک چې له رخصت يا ناروغۍ پرته د رمضان يوه روژه وخوري، که ټوله زمانه هم روژه ونيسي د هغې ورځې اجر او ثواب به ونه مومي.

د اسلامي شريعت په حکمونو کې آسانتيا

په مبارک آيت کې داسې تصريح شوې: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ يعنې الله پاک پر تاسې آسانتيا راوستل غواړي، سختي راوستل درباندې نه غواړي.

۱- صحيح البخارى،كتاب الإيمان ، حديث ٨

۲- صحيح ابن خزيمه، كتاب الصيام، حديث١٨٥٤.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مبارکو آیتونو کې مهربان خدایﷻ ناروغ، مسافر او عمر خوړلو کسانو ته د روژې په احکامو کې آسانتیا راوستې، ناروغ او مسافر ته يې اجازه ورکړې چې د ناروغۍ او د سفر د سختیو له امله روژه وخوري او وروسته يې قضايي راوړي. همدا راز هغو زړو او عمرخوړلو کسانو ته يې هم د روژې خوړلو اجازه ورکړې چې د زوړوالي له امله روژې نه شي نيولای، دا کسان به د هرې روژې په مقابل کې فديه (يو فقير ته خواړه) ورکوي.

دا ډول احکام چې مکلفينو ته په کې آسانتيا راغلې وي په شريعت کې د رخصت په نامه ياديږي او د دې په مقابل کې هغه عادي حکمونه چې د تخفيف اړتيا په کې نه وي د عزيمت په نامه يادېږي. بايد وپوهيږو چې په شرعي احکامو کې رخصت او عزيمت دواړه د شارع يعنې الله پاک له لوري دي. له رخصت څخه ګټه اخيستل په عزيمت باندې د عمل کولو په څېر يو شرعي کار دی او کوونکی يې د اجر وړ دی. پيغمبر عليه السلام په هغه حديث کې چې عبدالله بن عمرؓ روايت کړی په شرعي مسايلو کې له رخصت څخه د ګټې اخيستلو په اړه فرمايي: «إن الله يحب أن تؤتى رخصه، كما يحب أن تؤتى عزائمه»[1] **ژباړه:** الله پاك د خپل رخصت څخه ګټه اخيستل داسې خوښوي، لکه: په خپل عزيمت باندې يې چې عمل کول خوښيږي.

د شرعي رخصتونو احکام، قرانکريم او نبوي سنتو بيان کړي چې شرطونه او اړوند مسايل يې د فقهې په کتابونو کې په تفصيل سره موجود دي.

په شرعي احکامو کې د رخصت شتون د اسلامي شريعت په اعتدال او آسانتيا دلالت کوي او دا څرګندوي چې اسلام د فطرت دين دی، په شرعي احکامو کې داسې څه نشته چې د انسانانو د طبيعت، فطرت يا جسمي او روحي جوړښت سره ټکر ولري او د بشر له توان څخه پورته وي يا انسان په سختۍ کې واچوي، لکه: چې الله پاك د طهارت او پاکۍ د احکامو په ترڅ کې فرمايي: ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ [المائدة: ٦] **ژباړه:** الله پاك نه غواړي چې پر تاسو سختي راولي. په همدې ډول په بل ځای کې فرمايي: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ [الحج: ٧٨] **ژباړه:** الله پاك په دين کې پر تاسو هيڅ سختي نه ده ايښې.

په فقه کې يوه قاعده شته چې وايي: «المشقة تجلب التيسير» يعنې سختي آسانتيا راولي. معنا يې دا ده چې هر کله پر مکلف باندې د کوم شرعي حکم په تطبيقولو کې سختي وي ، نو همدا

١- مسند امام احمد ابن حنبل، حديث ٥٧٠٣، صحيح ابن حبان، حديث ٣٥٥و ٢٧٨٧، مصنف ابن أبي شيبة ، حديث ٢٥٩٣٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سختي لـه ځان سره رخصت او اسانتيا راولي[١]. د روژې پـه مبارکه مياشت کـې ناروغانو، مسافرو او زړو افرادو ته د روژې خوړلو اجازه او په سفر کې د قصر لمونځ کولو اجازه هـر يـو د دې قاعدې غوره مثالونه دي. فقهاء وايي چې د ذکـر شـويو آيتونـو تـر څنگ دا آيـت: ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ د دې فقهي قاعدې بنسټ دی چې: المشقة تجلب التيسير.

رسول اللهﷺ په خپل پياوړي تعبير سره اسلام د اسانه ديـن پـه توگـه راپېژنـدلی او فرمـايي: «الدين يسر»[٢] دين اسانتيا ده. همدا راز په هغه حديث کې چې انس بن مالكؓ روايـت کـړی داسې امر کوي: «يسروا ولا تعسروا، وبشروا، ولا تنفروا...»[٣] **ژبـاړه:** آسـانتيا وکـړئ او سـختي مـه کوئ، خلکو ته د دين په کـارونو کـې زېری ورکـړئ او هغـوی لـه ديـن څخـه مـه زړه تـورني کوئ. په بل روايـت کـې راغلـي چـې پيغمبرﷺ دا حـديث درې ځلـه تکـرار کـړ. د دې حـديث تکرارول په دين کې په اسانتيا، په شرعي احکامو کې په سختۍ او غُلو نـه کولـو، خلکـو سـره پـه نېکه معامله او دينـي کـارونو کـې پـه زيـري ورکولـو او د هغـو کـارونو او وينـاوو څخـه پـه ډډه کولو دلالت کوي چې له دين څخه د خلکو د متنفر کېدو لامل کيږي[٤].

د رسول اللهﷺ له سيرت څخـه هـم ځرگنـدېږي چـې هغـه مبارک بـه پـه کـارونو کـې اسـانتيا تـه ترجيح ورکوله. پـه متفق عليـه حـديث کـې ام المـومنين عايـشه رضـي الله عنهـا د رسـول اللهﷺ د خوی پـه اړه داسـې روايـت کـوي: «ما خير رسول الله ﷺ بين أمرين إلا أخذ أيسرهما، ما لم يكن إثما، فإن كان إثما كان أبعد الناس منه...» **ژباړه:** هېڅکله رسـول اللهﷺ تـه پـه دوو کـارونو کـې اختيـار نـه دی ورکړل شوی مگر هغه به اسانه غوره کاوه، ترڅو به چې گناه پکې نـه وه، کـه گنـاه بـه پکـې وه، نو د هر چا نه به يې زيات خپل ځان ترې لرې ساته.

له پورتنيو مبارکو آيتونو او هغو حـديثونو څخـه چـې پـه تفسير کـې ذکـر شـول، دا ځرگنـدېږي چې اسلام يو فطري او اسانه دين دی، د اسلام د نـورو ځانگړتيـاوو تـر څنـگ دا ځانگړتيـا د دې لامل شوې چې اسلامي ارزښتونه هيڅکله نه زړېږي او د قيامـت تـر ورځـې پـه هـر وخـت او هـر ځای کې د ټولو بشري نسلونو لپاره يو شان د منلو او تطبيقولو وړ دي.

د الله ﷻ په وړاندې د روژه لرونکو مرتبه

الله تعالی رښـتينو او مؤمنـو روژه لرونکـو تـه چـې د روژې لـه نيکمرغـۍ څخـه بـرخمن شـوي او د الله ﷻ د اوامرو او فرائضو التزام او له نواهيو څخـه يـې ډډه کـړې ده، زيـری ورکـوي چـې کـه

١- حاشيهء رد المحتار ج١/ ص ٢٠٤ وص ٢٠٥،وج٣/٢١٣،الأشباه والنظائر للحنفي ج٩٦/١.
٢- صحيح البخارى حديث ٣٩، وصحيح ابن حبان ، حديث٣٥٢.
٣- صحيح البخاري، كتاب العلم، حديث ٦٩، صحيح مسلم ، حديث ٣٣٥١، د امام مسلم په روايت کې د (بشروا) پرځای (سکنوا) لفظ راغلی دی.
٤- مصنف ابن أبي شيبة، حديث ٢٤٨٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی الله جل جلاله ته رجوع وکړي او خپلې اړتیاوې له هغه څخه وغواړي، نو مهربان الله جل جلاله دوی ته نژدې دی او د دوی هېڅ غوښتنه او دعا به رد نه کړي، لکه: څرنګه چې الله جل جلاله فرمايلي دي: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ....﴾

په دې مبارك آيت كې الله تعالى خپل پيغمبر ته خطاب كړى چې هر كله مؤمنان زما د لرېوالي او نژدېوالي په هكله له تا څخه پوښتنه كوي، نو زه دوى ته نژدې يم، هره دعا قبلوم چې له سالم زړه او پاك نفس څخه صادره شي.

د تفسير ځينو علماوو ويلي دي: په مبارك آيت كې د قرآن كريم د جاري اسلوب پرخلاف د(قل) (ووايه اى محمده!) كلمه د مؤمنانو د سوال په ځواب كې ساقطه شوې ده او الله تعالى خپل پيغمبرﷺ ته د (قل) په ټكي سره له امر كولو پرته خپلو بندګانو ته د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (زه نژدې يم) په جملې سره ځواب ويلى، ترڅو خپلو بندګانو ته خپل ډېر نژدېوالى وښيي چې د مؤمن بنده د دعا او الله جل جلاله ترمنځ هېڅ واسطه او پرده نشته[1].

په پورتني آيت كې بندګانو ته د الله نژدېوالى د مكاني نژدېوالي په معنا نه دى، ځكه بندګانو ته د الله پاك مكاني نژدېوالى محال دى. بندګانو ته د الله پاك نژدېوالى په علم، قدرت، رحمت او د دعا په قبلولو سره دى، لكه: چې الله پاك په بل ځاى كې فرمايي: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [سورة ق: ١٦] **ژباړه:** موږ انسان پيدا كړى دى او آن د هغه په زړه كې راپيدا كېدونكو وسوسو باندې پوهېږو او موږ د هغه له شهرګ نه هم زيات هغه ته نژدې يو.

د ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ جمله د انسان په كړو او وينا باندې د الله پاك بشپړ علم ښيي، په دې معنا چې د انسان هېڅ كار او وينا له الله جل جلاله څخه پټه نه ده.

روژه او د دعا قبليدل

د دې لوست وروستى آيت چې غواړو تفسير يې كړو دا دى: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾

مشهور مفسر امام بيضاوي له مخكينيو آيتونو سره چې د روژې په اړه دي، د دې آيت تړاو داسې څرګندوي: څرنګه چې په مخكينيو آيتونو كې الله پاك مومنانو ته د رمضان د بشپړې مياشتې په روژې نيولو، د الله پاك د شكر په ويستلو او د هغه پر لويوالي د اقرار كولو امر

١- التفسيرالوسيط للطنطاوي، تفسير آيت١٨٦ سوره‌ء البقرة.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی و، په دې آیت کې یې دې ته متوجه کړل چې الله پاک د بندګانو له حالاتو خبر دی، د هغوی خبرې اورې او دعاګانې یې قبلوي[١].

د روژې د آیتونو په منځ کې د دعا د آیت راتللو دلیل امام ابن کثیر داسې راښیي: الله پاک غواړي چې بندګانو ته د رمضان د روژې له بشپړولو وروسته او د روژه ماتي پر مهال د دعا کولو لارښوونه وکړي[٢].

د روژې په جریان کې او د روژه ماتي پر مهال د روژې د دعا قبلېدو په اړه له خوږ پیغمبرﷺ څخه زیات احادیث رانقل شوي دي.

عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روایت کوي: سمعت رسول اللهﷺ یقول: «للصائم عند إفطاره دعوة مستجابة. فکان عبد الله بن عمر إذا أفطر جمع أهله وولده ودعا»[٣]. **ژباړه**: له رسول اللهﷺ څخه مې واورېدل: د روژه ماتي پر مهال د روژتي دعا قبوله ده. عبدالله بن عمرؓ به د روژه ماتي پر مهال خپله مېرمن او کوچنیان رابوخای کول او په ګډه به یې دعا کوله. په یو بل حدیث کې له رسول اللهﷺ څخه روایت شوی چې فرمایي: «إن للصائم عند فطره دعوة ما ترد»[٤]. **ژباړه**: د روژه ماتي پر مهال د روژتي داسې دعا ده چې نه ردېږي.

په بل حدیث کې پیغمبرﷺ فرمایي: «ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حتی یفطر، ودعوة المظلوم...»[٥]. **ژباړه**: د درې کسانو دعا نه ردېږي: د عادل پاچا دعا، د روژتي دعا، ترڅو روژه ماته کړي او د مظلوم بنده دعا.

له دې امله روژتي باید د روژې د میاشتې له برکتونو څخه په ګټې اخیستلو سره په دعا او زارۍ کولو کې زیار وباسي او له الله پاک څخه چې قاضي الحاجات (د حاجتونو پوره کوونکی) دی د خپلو روا مقصدونو په غوښتلو کې سستي ونه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې د روژې د روحي او روغتیایي ګټو په هکله خپل نظریات وړاندې کړي.

١- حاشیة شیخ زاده علی تفسیر البیضاوي، ج١/٤٩٥.
٢- تفسیر ابن کثیر، ج٢/ ص ١٩٣.
٣- مسند أبو داؤود الطیالسي،حدیث ٢٢٦٢.
٤- سنن ابن ماجه ، کتاب الصوم، حدیث ١٧٥٣. والمستدرک للحاکم ج١/ ص ٤٢٢.
٥- المسند للإمام أحمد بن حنبل، ج٢/ ص ٤٤٥،سنن الترمذي ، کتاب الدعوات ،حدیث٣٥٩٨، سنن النسائي،حدیث ١٧٥٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

امام فخرالدین رازي رحمه الله د رمضان د مبارکې میاشتې په هکله د الله ﷻ د فضل او رحمت دلایل په لاندې توګه بیان کړې دي:

❖ دا فریضه یوازې د اسلام د پیغمبر ﷺ د امت لپاره فرض شوې نه ده، بلکې په پخوانیو امتونو هم فرض شوې وه، نو هر حکم چې عمومیت ولري د هغه ترسره کول هم عام او آسانه وي.

❖ د روژې فریضه د تقوی د حاصلیدلو لامل ده. که دا فریضه نه وای ، نو د تقوی د لوی فضیلت حاصلول به هم له منځه تللي و.

❖ الله تعالی دا لویه فریضه په ټاکلو او معلومو ورځو پورې محدوده کړې ده، که دا فریضه د تل او یا ډېرې مودې لپاره وای، نو د مؤمنانو لپاره به ستونزمنه وه.

❖ الله تعالی د روژې میاشت له ټولو میاشتو نه غوره ګرځولې ده اوپه دې میاشت کې یې قرآن کریم نازل کړ.

❖ الله تعالی د مسافرو او ناروغانو لپاره د روژې نیولو تکلیف او ستونزه لرې کړې ده او د دوی لپاره یې د روژې نیول د راحت او هوساینې په ورځو کې روا ګرځولې ده.

پوښتنې

۱. د روژې د مبارکې میاشتې د مرتبې او فرضیت په هکله د لوست په رڼا کې معلومات ورکړئ.

۲. د اسلام په مقدس دین او نورو امتونو کې د روژې توپیر په لنډ ه توګه شرحه کړئ.

۳. د رمضان د میاشتې د روژې د نه نیولو له رخصت نه کوم کسان ګټه پورته کولی شي ؟

٤. کوم کسان چې د رمضان د میاشتې روژه په شرعي عذرونو خوري، باید څه وکړي؟

٥. که څوک پرته له شرعي عذره روژه پرېږدي، پر هغه باندې څه حکم مرتبیږي؟

٦. د لوست وروستی آیت په څه دلالت کوي؟ په لنډه توګه یې واضح کړئ.

۷. د رمضان د میاشتې په روژه کې د مؤمنانو لپاره د الله ﷻ د فضل او رحمت نښې او دلایل شرحه کړئ؟

کورنۍ دنده

د رمضان د روژې د ټولنیزو او فردي اغېزو په هکله یوه مقاله ولیکئ چې له شلو کرښو څخه کمه نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم لوست

حج د مؤمنانو د نړیوال یووالي څرګندوی

قــال الله تعــالى: ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ۞ وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ۞ لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ۞ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ۞ ذَلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ [الحج: ٢٦-٣٠]

د ځینو کلمو معناوې

بَوَّأْنَا: وموټاکه، چمتو مو کړ.

وَأَذِّن: اواعلان وکړه.

رِجَالاً: پیاده- پلي.

ضَامِرٍ: د سفر او لوړې له امله ډنګر او ضعیف.

فَجٍّ عَمِيقٍ: لرې او ژورې لارې، ګوښې او اړخونه.

لْيَقْضُواْ: پاک کړي، لرې کړي.

تَفَثَهُمْ: خپله ناپاکي او خیرې.

الْعَتِيقِ: پخوانی، د زورورو له غلبې څخه آزاد او خوندي.

ژباړه

یاد کړه هغه وخت چې موږ د ابراهیم علیه السلام لپاره د دغه کور(د کعبې د خونې) ځای ټاکلی و(له دې هدایت سره) چې له ما سره هیڅ شی مه شریکوه او زما کور د طواف کوونکو او قیام او رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه.

او خلکوته د حج لپاره عمومي اعلان وکړه چې هغوی تاته له هر لرې ځای څخه پلي او پر اوښانو سپاره راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخو هغه گټې ووېني چې دلته د هغو لپاره موجودې دي او په څو ټاکلو ورځو کې په هغو څارويو باندې د الله ﷻ نوم واخلي چې هغه تعالى دوى ته ورکړي دي، په خپله يې هم وخوري او تنگ لاسو محتاجانو ته يې هم ورکړي.

بيا دې خپل خيرې اوگردونه ليرې کړي، خپل نذرونه (واجبات) دې پوره کړي او د لرغونې خونې طواف دې وکړي.

خبره همدا ده او څوک چې د الله ﷻ د وضع کړاى شويو حرمتونو درناوى وکړي ، نو دا ورته د هغه د رب په وړاندې ډېره غوره ده او ستاسې لپاره څاروي حلال وگرځول شول، پرته له هغو شيانو څخه چې تاسې ته ښودل شوي دي، نو د بتانو له پليتۍ نه ځان وساتئ او له دروغو ويناوو څخه ډډه وکړئ.

تفسير

د کعبې شريفې د جوړښت اساس او مقصد

مبارک آيتونه بيانوي چې کعبه شريفه د توحيد پر بنسټ جوړه شوې ده او د هغې د جوړښت مقصد د يو الله ﷻ عبادت او بندگي ده. الله پاک له لومړۍ شيبې څخه خپل خليل ابراهيم عليه السلام ته د کعبې د جوړولو ځاى معلوم کړ او ده ته يې امر وکړ، ترڅو د کعبې تهداب د سوچه توحيد او د ده د عبادت پر بنسټ کېږدي. دا کعبه د شرک او گمراهۍ له شکوکو او له ظاهري او معنوي پليتيو څخه پاکه کړي، لکه: څرنگه چې يې فرمايلي دي: ﴿ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ﴾

بيا الله تعالى خپل نبي حضرت ابراهيم عليه السلام ته امر وکړ چې د کعبې د ودانۍ له جوړولو څخه وروسته د الله ﷻ بندگانو ته اعلان وکړي چې د کعبې شريفې حج ته راشي. هغه وخت به هغوى ووينې چې د الله ﷻ مومن بندگان د ځمکې له هرې گوښې او کنارې څخه پلي او سپاره او په هره زمانه کې به په خپلو موجودو وسايلو سره د الله ﷻ د کور د حج او زيارت په نيت ډله ډله راځي او تر قيامته پورې به دا خوځښت، کوښښ او هلې ځلې دوام لري.

ابن کثير په خپل تفسير کې ليکلي دي: کله چې ابراهيم عليه السلام کعبه شريفه جوړه کړه، نو الله ﷻ ورته امر وکړ چې خلک د بيت الله شريف د حج لپاره راوغواړي. ابراهيم عليه السلام وويل: اى زما پالونکيه: زه څرنگه خلک ستا د کور حج ته را وغواړم حال دا چې آواز به مې د ټولو غوږونوته ونه رسيږي؟ نو ورته وويل شول چې ته اعلان وکړه او رسونه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته پرېږده. ابراهیم‌علیه السلام اعلان وکړ، خلکك یې د بیت الله الحرام حج ته راوبلل. الله تعالی د ابراهیم‌علیه السلام دا اعلان د ځمکې ټولو سیمو ته ورساوه او ټولو موجوداتو د (لبیک اللهم لبیک) غږ پورته کړ چې د الله‌جل جلاله د دې وعدې مطابق د میلیونو انسانانو زړونه، د نړۍ په گوټ، گوټ کې د کعبې شریفې په لوري هوسېږي او د هغې په لیدو او طواف روښانه کیږي او دا خوځښت به تر قیامته پورې جاري وي.

حج د خیر، برکت او گټې موسم

پورتني آیتونه د حج او اړوندو شعایرو په هکله دي. حج د اسلام پنځم رکن او د دې ستر انسان جوړوونکي دین له مهمو شعایرو څخه دی. حج په هر هغه مکلف مسلمان باندې فرض دی چې د ادا کولو جسمي او مالي توان یې ولري. میلیونونه مسلمانان په کال کې یو ځل د نړۍ له گوټ گوټ څخه د حج په ایماني غونډه کې سره راټول او د اسلامي امت د یووالي څرگندونه کوي. د احرام په سپینو جامو کې له اخلاص او ایمانه په ډکو اوازونو په یوه وخت او یوه ځای کې دا جملې تکراروي چې: «لبیک اللهم لبیک، لبیک لاشریک لک لبیک،إن الحمد والنعمة لک والملک، لاشریک لک» (مور حاضر یو! ربه مور حاضر یو! ته شریک نه لرې! مور حاضر یو! بېشکه ثنا او نعمتونه ستا دي، پاچاهي ستا ده، ته سیال او شریک نه لرې.)

د حج عبادت د انسانانو تر منځ د برابرۍ او مساوات څرگندوی دی. په دې انسان جوړوونکي عبادت کې میلیونونه نارینه او ښځینه، د نړۍ له بېلابېلو سیموڅخه، په بېلابېلو ژبو، بېلابېلو رنگونو، د مختلفو قومونو او توکمو څخه په یو رنگ جامو، یوه غږ، یوه وخت او ځای کې واحد الله‌جل جلاله ته په عبادت مشغولیږي او په بې ساري ستره غونډه کې د انسانانو برابري ننداري ته وړاندې کوي.

حج د گناهونو د مغفرت لامل گرځي او بدله یې جنت ته ننوتل دي. پیغمبرصلی الله علیه وسلم فرمایي: «الحج المبرور لیس له جزاء الا الجنة»[1]. د قبول شوي حج بدله جنت دی. په بل حدیث کې خوږ پیغمبرصلی الله علیه وسلم فرمایي: «من حج فلم یرفث ولم یفسق، رجع کیوم ولدته أمه»[2]. یعنې چا چې حج ادا کړ او په هغه کې یې د جماع او د جماع له مقدماتو څخه (چې په حج او عمره کې د احرام له

۱- مسند امام احمد بن حنبل،حدیث ۷۱۹۳، و مسند الحمیدی ، حدیث۹۶۸.
۲- متفق علیه، صحیح البخاری، حدیث۱۷۳۳، و صحیح مسلم، حدیث ۲۴۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممنوعاتو څخه دي) ډډه وکړه او د فسق (د حرامو ارتکاب او د فرایضو پرېښودلو) مرتکب نه شو، له ګناه څخه داسې پاکیږي، لکه: له مور څخه چې نوی زیږېدلی وي.

هماغسې چې په مبارک آیت کې راغلي: ﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾؛ حج د یو الله په وحدانیت اقرار او د هغه څخه د شریک نفی کول دي، حج له ټولو درواغجنو خدایانو او باطلو معبودانو څخه د کرکې څرګندونه ده. حج له ظالمو او ستمګرو قوتونو څخه د بېزارۍ اعلان دی، حج د بندګانو د اسارت له منګولو څخه د انسانانو پر آزادۍ ټینګار دی.

د مبارک آیت بله ټینګه غوښتنه دا ده چې څرنګه چې حقیقي لویوالی یوازې الله ﷻ لره دی، باید د هغه د شعایرو حرمت وساتل شي ﴿وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾.

بل ټکی چې الله تعالی په ذکر شوي آیت کې بیان کړی دا دی چې مؤمنان د بیت الله حج ته په راتګ سره خپلې ګټې لاس ته راوړي. قرآن کریم د«منافع» لفظ په ذکر شوي آیت کې د نکرې په توګه یاد کړی چې د منفعت ټولو ډولونو ته شاملیږي او شمېر یې ممکن نه دی. دا هم د قرآن کریم له معجزو څخه یوه معجزه او د کعبې شریفې بشیګڼه او برکت دی چې د تاریخ په اوږدو کې مؤمنان او الله پالونکي انسانان هر کال د ځمکې له ګوټ ګوټ نه مکې مکرمې ته راټولیږي او یوه نړیواله غونډه جوړوي او د خپلو دیني او دنیوي ګټو شاهدان وي. د مؤمنانو له دیني ګټو څخه یوه دا ده چې الله تعالی یې ګناهونه ښښي او دعاګانې یې قبلوي او له هغوی څخه راضي کیږي. دنیوي ګټې یې دا دي: په دې مقدس او پاک ځای کې د مسلمانانو راغونډېدل، یو له بل سره پېژندګلوي، مرسته او په خپلو کې یو بل ته د ښېګڼې لاس غځول، یې وزلو ته د خوړو ورکول، مالي ګټې، لکه: د حلال او روا تجارتي مالونو تبادله او نورې بېلابېلې هغه ښېګڼې چې د زمانې په تېریدو رامنځته کیږي او مسلمانان به یې په راتلونکې کې شاهدان اوسي.

همدارنګه الله تعالی په ذکر شویو مبارکو آیتونو کې په دې مقدس او پاک ځای کې د انسانانو تر منځ مساوات او برابرۍ ته اشاره کړې او پاک د الله په یووالي او له شرک او بت پالنې څخه په ډډه کولو یې ټینګار کړی.

فعالیت

زده کوونکي دې د بیت الله الحرام د حاجیانو د ګټو په باره کې چې د عموم لپاره د نکرې په صیغه ذکر شوي دي، بحث او څېړنه وکړي او خپل نظریات دې په ترتیب سره بیان کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

په ذکر شويو مبارکو آيتونو کې ډېرې ګټې او لارښوونې پرتې دي چې ځينې يې دا دي:

- ❖ د کعبې شريفې د ودانولو وجوب، کله چې له نړېدو سره مخ شي.
- ❖ کعبه او بيت الله الحرام بايد پاک او ستره وساتل شي او د طواف کوونکو او لمونځ کوونکو لپاره چمتو واوسي او بايد له هر ډول شرک، ګناه، جګړو او شخړو څخه خوندي وي.
- ❖ د بيت الله الحرام د حاجيانو لپاره د آسانتياوو د چمتو کولو په خاطر د دفترونو او موسسو جوړولو مشروعيت.
- ❖ د حج په سفر او د حج په موسم کې مشروع تجارت جواز لري.
- ❖ مسلمانان د حج د فريضې په ادا کولو کې ګڼې ديني او دنيوي لويې ګټې لاس ته راوړي.

پوښتنې

١. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(بَوَّأْنَا– وَأَذِّن– رِجَالاً– ضَامِرٍ– فَجٍّ عَمِيقٍ– لْيَقْضُواْ)

٢. کعبه شريفه چا جوړه کړې ده؟

٣. کعبه شريفه د کومو مقصدونو لپاره جوړه شوې ده؟

٤. د حج د ارکانو نومونه واخلئ.

٥. د حج ځينې ديني او دنيوي ګټې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

په حج کې د انسانانو د مساوات او برابرۍ په هکله دوه مخه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره نیکي او ښېګڼه

قــال الله تعــالی: ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۞ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ۞ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ [النساء: ۳۶-۳۹]

د ځينو کلمو معناوې

ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکي (خپلوان).

وَابْنِ السَّبِيلِ: مسافر.

وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى: د خپلوۍ لرونکی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان وي.)

وَالْجَارِ الْجُنُبِ: پردی ګاونډی (ګاونډی چې خپلوان نه وي.)

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ: د سفر ملګری، همیشنی دوست، مېړه یا ښځه.

وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ: مریان او وینزې.

مُخْتَالًا: په تکبر او غرورسره په لاره تلونکی.

فَخُورًا: په نسب، چوکۍ اومال فخر او وياړ کوونکی.

قَرِينًا: نژدې ملګری، یو له بل سره تړلی.

ژباړه

او تاسو ټول د الله بندګي وکړئ، له هغه سره هېڅ شی مه شریکوئ، لـه مور او پـلار سـره غـوره چلن وکړئ، له خپلوانو، يتيمـانو او مـسکينانو سـره نيـک چلـن وکـړئ او لـه خپلوانـو ګاونـډويانو سره، پرديو ګاونډيانو سره، د څنګ له ملګري، مسافر سره او له هغـو وينـزو او غلامـانو سـره چـې ستاسې په لاس کې وي، د احسان چا ل چلـن وکـړئ. یقینـاً الله داسـې څـوک نـه خوښـوي چـې کبر کوونکی، مغروره او په خپله لوړتيا وياړي.

او داسـې کـسان هـم د الله ﷻ نـه خوښـيږي چـې بخيلـي کـوي او نـورو تـه هـم د بخيلـی کـولـو لارښـوونه کـوي او هغـه څـه (شـتمني) پټـوي چـې الله ﷻ پـه خپلـه پيرزوينـه هغـو تـه ورکـړې ده. د دغه راز نعمت منکرو خلکو لپاره موږ رسوا کوونکی عذاب تيار کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه خلك هم د الله جَلَّ جَلالُهُ نه خوښيږي چې خپل مالونه صرف خلكو ته د ښودلو(ريا) لپاره لګوي او په حقيقت كې نه پر الله جَلَّ جَلالُهُ ايمان لري او نه د آخرت په ورځ. رښتيا دا ده چې شيطان د چا ملګرى شي د هغه ډېره بده ملګرتيا په برخه شوه.

په دغو خلكو به څه شوي واى كه دوى پر الله جَلَّ جَلالُهُ او د آخرت په ورځ ايمان راوړى واى او څه چې الله جَلَّ جَلالُهُ وركړي دي له هغونه يې لګولي واى؟ كه دوى داسې كولاى، نو له الله جَلَّ جَلالُهُ څخه د دوى د نيكى حال پټ نه پاتې كيږي او هغه وربانديې پوهيږي.

تفسير

له نورو سره احسان او ښېګڼه

الله تعالى په دې ذكر شويو مباركو آيتونو كې مؤمنانو ته شرعي احكام بيان كړي دي چې عمل پرې وكړي او د دنيا او آخرت نيكمرغي يې په برخه شي. په لومړني آيت كې الله تعالى خپلو بندګانو ته امر كړى چې خاص د ده عبادت وكړي او شريك ورسره ونه نيسي. همدارنګه له خپل مور او پلار سره ښېګڼه وكړي او د دوى له پيروي نه سرغړونه ونه كړي. همدارنګه له خپلوانو، يتيمانو، فقيرانو او خپلو او پرديو ګاونډيانو او دوستانو، لكه: مېړه او ميرمن، د سفر ملګري، ټولګيوال او د دفتر همكار، مسافرو، نوكرانو او نورو سره ښېګڼه او احسان وكړي. البته له ذكر شويو خلكو سره احسان او نيكي يو تأكيدي او ضروري امر دى، كه نه احسان او ښېګڼه په اسلام كې په هر حالت كې د مسلمان وجيبه او مسؤوليت دى، لكه چې الله تعالى په بل آيت كې فرمايلي دي: ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ [البقرة: ١٩٥] يعنې نيكي وكړئ يقيناً الله نيكي كوونكي خوښوي.

> **فعاليت**
>
> زده كوونكي دې د خپل ښوونكي په لارښوونه د ګاونډيانو د ډولونو په باره كې او د دوى د هريوه د حقوقو په هكله د اسلام له نظره بحث او څېړنه وكړي او د ټولګيوالو په مخ كې دې شرحه كړي.

د بخل او تكبر بدوالى

په دويم آيت كې الله تعالى بخل او تكبر د دوو ناوړو صفتونو په توګه ياد كړي دى او په ډاګه كړې يې ده چې هغه تعالى د دې دواړو صفتونو لرونكي نه خوښوي. مبارك آيت په مال او علم كې بخل كول دواړه ناوړه كارونه ښودلي دي. اهل كتابو چې د اسلام د پيغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صفتونه په خپلو كتابونو كې ښه پېژندل، خو پټول يې. د هغوى دا كار تر ټولو ناوړه بخل شمېرل كيږي.

همدارنګه د مدينې يهوديانو به انصارو ته ويل: له محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ او يارانو سره يې مالي مرستې مه كوئ چې تاسو به د فقر او بېوزلى سره مخ شئ. الله تعالى د دې بخل او شومتيا په ورانديې دوى ته د ډېر سخت عذاب زيرى وركړ او فرمايي:﴿ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَاباً مُهِيناً﴾.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی د منافقانو ډله چې په الله او د آخرت په ورځ ایمان نه لري، خو د خلکو د غولوني او ریا په خاطر څه مالونه صدقه کوي، ملامت کړي او د شیطان دوستان یې معرفي کړي دي. په پای کې یې دوی ته د بدو پایلو او دردناک عذاب وعده ورکړې. بیاهم مبارک آیت منافقان د ایمان تصحیح ته رابللي، ترڅو د نفاق او د الله ﷻ د لعنت له دایرې څخه ووځي، لکه: چې د دوی په هکله فرمايي: ﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾. یعنې څه زیان به دوی ته رسیدلی وای، که چېرې یې په الله او د آخرت پر ورځ ایمان راوړی وای او له هغه څه نه چې الله دوی ته ورکړي یو څه یې نفقه کولای؟!

د لوست ګټې او لارښوونې

د ذکر شویو آیتونو ځینې ګټې او لارښوونې په دې ډول دي.

- ❖ عبادت یوازې او یوازې د الله پاک حق دی او هیڅ شی باید ورسره پکې شریک نه شي.
- ❖ په دې آیت او نورو آیتونو کې له مور او پلار سره ښېګڼه کول د الله پاک د توحید او عبادت پسې متصل ذکر شوي چې د مور او پلار سره د ښېګڼې او درناوي کولو په اهمیت دلالت کوي.
- ❖ له نورو سره ښېګڼه کول د مسلمان دنده او مکلفیت دی.
- ❖ فخر او ویاړ چې له غرور او تکبر نه پیدا کیږي د الله ﷻ په وړاندې یو ناوړه او کرکجن عمل دی.
- ❖ بخل او په هغه امر کول حرام کار دی، همدارنګه د علم او پوهې پټول هم حرام دي.
- ❖ د ریا حرمت او دا چې ریا کاران ترټولو زیات بد دي.
- ❖ د نا اهلو ملګرو بدي چې یو بل بدو او ناوړو کارونو ته رابولي.

پوښتنې

١. لومړي مبارک آیت د لسو حقونو په اداء کولو امر کړی، هغه لس حقونه کوم دي؟

٢. په علم او پوهه کې له بخل څخه مراد څه شی دی؟ دیوه مثال په ترځ کې یې څرګند کړئ.

٣. په پورتني آیت کې د ریا کارانو بدي بیان شوې ده. له ریا کارانو څخه په دې آیت کې کوم کسان مراد دي؟

٤. په تېر شوي آیت کې شیطان د کومو خلکو ملګری ښودل شوی او د شیطان د ملګرتیا پایلې څه دي؟

کورنۍ دنده

د آیتونو او احادیثو په رڼا کې (د علم په خپرولو کې د بخل کولو زیانونه) تر سرلیک لاندې پنځلس کرښې مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حلاله روزي خوړل او له حرامو ډډه کول

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ۝ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [البقرة: ۱۷۲-۱۷۶]

د ځينو كلمو معناوې

طَيِّبَات: د طيب جمع ده، حلال شيان.

الْمَيْتَةَ: له ذبحې پرته مړ شوی حيوان.

وَالدَّمَ: د ذبحې په وخت كې روانه وينه

أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ: هغه چې د الله ﷻ له نامه پرته د بل چا په نوم ذبحه شوی وي.

اضْطُرَّ: اړايستل شو. د لوږې يا وهلو په وسيله.

غَيْرَ بَاغٍ: بغاوت او تېرى كوونكى نه وي.

ولاعَادٍ: له حد نه تېرېدونكى نه وي.

ژباړه

ای مؤمنانو! كه تاسې په رښتيا سره د الله ﷻ بندګي كوونكي ياست، نو كوم پاك شيان چې موږ دركړي دي، هغه په ډاډه زړه خورئ او د الله شكر وباسئ.

د الله له لورې كه پر تاسې څه بنديز لګول شوی، نو هغه دا دی چې مرداره مه خورئ، د وينې او خنزير د غوښې له خوړلو ډډه وكړئ او داسې كوم شی مه خورئ چې پرهغه له الله ﷻ نه پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي. هو، كه څوك د اړتيا په حالت كې وي او له دغو شيانو څخه كوم شی، پرته له دې چې د الهی حكم د ماتولو اراده ولري يا له حده تېری وكړي، وخوري، نو پرهغه څه وبال اوګناه نشته. الله ﷻ بښونكی او رحم كوونكی دی.

تفسير

د جاهليت په زمانه كې د عربو مشركانو د خپلو پلرونو او نيكونو په پوچ او بې مفهومه تقليد سره هغه حيوانات چې الله ﷻ حلال ګرځولي وو، په مختلفو بهو د بتانو په نامه نذر كول او په ځانونو يې حرام كړي وو. همدارنګه اهل كتابو، په تېره نصاراو او ځينو نورو ملتونو، په خپل باطل ګومان خپل نفس ته په عذاب وركولو او له مختلفو نعمتونو څخه د ځان په محرومولو الله ﷻ ته نژديوالی غوښته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی محمدي امت ته په ټولو ملتونو او امتونو غوره والی وباښه او هغه يې وسط او منځګړی امت وګرځاوه. په تېرشويو آيتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کړی کوم ښاروي او نور پاکيزه شيان چې الله ﷻ د روزۍ په عنوان تاسو ته حلال کړي دي، هغه وخورئ، خو د دې نعمتونو په وړاندې د خپل پروردګار په الوهيت او ربوبيت اعتراف وکړئ، د الله ﷻ شکر او ستاينه ادا کړئ او دغه الهي نعمتونه د مشرکانو او نورو ملتونو په څېر په ځانونو مه حراموئ، ځکه الله تعالی وينه، د خنزير غوښه، د هغه حيوان غوښه چې پخپله مړ شوی وي او يا پرې د الله تعالی له نوم پرته د بل چا نوم اخيستل شوی وي، حرام ګرځولي دي، خو سره له دې هم که څوک مجبور او ناچاره شي ، نو له هلاکت نه د ځان ژغورلو لپاره له همدې حرامو شيانو څخه ګټه اخيستلی شي، په دې شرط چې د دې حرامو شيانو په خوړلو کې يې د خپل نفس لذت او خوشحالي مراد نه وي او يا دې حرامو ته په حلالو شيانو غوره والی ورنه کړي. همدارنګه دا حرام خواړه د ضرورت له اندازې زيات ونه خوري، بلکې دومره وخوري چې خپل ځان له هلاکته وژغوري.

په دويم آيت کې الله پاک ځينې شيان حرام کړي دي او مسلمان مکلف دی چې له خوړلو يې ځان وساتي. له شک پرته د نوموړو شيانو په حراموالي کې زياتې ګټې او حکمتونه شته، ځکه عليم او حکيم خدای په خپل ازلي علم او حکمت سره ښه پوهېږي چې کوم شيان انسانانو ته ګټور او کوم ورته زيانمن دي. نن چې د قرآن مجيد له نزول څخه څه د پاسه څوارلس سوه کاله تېر شوي دي، علمي څېړنې ښيي د هغو شيانو خوړل چې اسلام منع کړي دي، لکه: د خوګ غوښه، مرداره، شراب، مخدره توکي، او داسې نور د انسان روغتيا ته په زيان رسولو سربېره د نورو زياتو اقتصادي او ټولنيزو زيانونو لامل هم کيږي.

د هغو ښارويو د غوښې خوړلو تحريم د آيت بله غوښتنه ده چې له الله پاک څخه پرته د بل چا په نامه ذبحه يا نذر شوي وي. پرته له شکه ذبحه او نذر د لمانځه، روژې، زکات، دعا، رکوع او سجدې په څېر د عبادت له ډولونو څخه دي او له الله ﷻ پرته د بل چا عبادت کول شرک او ناروا عمل دی، ځکه عبادت يوازې او يوازې د الله ﷻ لپاره خاص دی. مسلمانان په هر لمانځه کې په وار وار سره د دې آيت په لوستلو ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ٤] د يو خدای ﷻ سره ژمنه کوي چې يوازې د هغه عبادت به کوي او د هغه سره به هيڅوک په عبادت کې نه شريکوي.

الله تعالی د آيت په آخر کې په مومنانو احسان کړی، عفوه او بښنه يې ورته اعلان کړې او د خپل دين په آسانۍ يې ټينګار کړی.

فعاليت: زده کوونکي دې د خپل ښوونکي په لارښوونه د ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ د مفهوم په هکله بحث او څېړنه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست ګټې او لارښوونې

❖الله تعالی په خپلو بندګانو نعمتونه پېرزو کړي دي چې له هغو څخه د حلالې او پاکې روزي په توګه ګټه واخلي او د الله ﷻ شکر او ستاینه وکړي.

❖په مبارك آیت کې حلال شیان د خپل عاموالي او زیاتوالي له مخې شمېرل شوي نه دي، یوازې حرام شیان شمېرل شوي او نومونه یې یاد شوي دي.

❖میته (مردار) هغه حیوان دی چې پرته له ذبحې یې سا وتلې وي.

په مړو حیواناتو کې ټول هغه حیوانات شامل دي، چې زندۍ شوي وي، وهل شوي وي، له کوم لوړ ځای څخه لویدلي وي، په ښکر وهل شوي وي یا ځیرووونکو حیواناتو نیم خوړلي وي او یا د ژوندي حیوان له بدن څخه کومه ټوټه غوښه پرې شوې وي.

❖همدارنګه خوږ پیغمبرﷺ په صحیح حدیث کې د څیرووونکو حیواناتو او پنجې لرونکو مرغانو له خوړلو منع کړې او هغه یې حرام ګرځولي دي.

❖ماهی(کب) او ملخ د پیغمبرﷺ د دې حدیث پر بنسټ د مردار حیوان له حکم څخه خارج دي، چې فرمایي: "أحلت لنا میتتان ودمان: السمك والجراد والكبد والطحال" یعنې مونږ ته دوه مړه او دوه وینې حلالې شوې دي: ماهی او ملخ، ینه او توری.

❖حرامه وینه هغه ده چې له ژوندي حیوان څخه یا د حیوان د ذبحې په وخت کې جاري شوې وي، خو کومه وینه چې له غوښې سره ګډه ده، هغه حرامه نه ده، خوړل یې باك نه لري.

❖د خوګ غوښه، غوړي، پوستکی او ټول اجزاء یې په حرمت کې شامل دي.

❖الله تعالی د ذکر شویو حرامو شیانو خوړل د ضرورت او ناچارۍ یعنې د نفس د هلاکت له ویرې په دې شرط روا کړي، چې په آیت کې راغلې استثناوې مراعات شي.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو او لغاتو معنا روښانه کړئ:

(الْمَيْتَةَ، وَالدَّمَ،أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ، اضْطُرَّ، غَيْرَ بَاغٍ، عَادٍ)

۲. کوم شیان دي چې په آیت کې حرام ګڼل شوي دي؟

۳. د مردارو حیواناتو له ډلې څخه کوم حیوانات مستثنا دي؟ په نبوي حدیث یې ثابت کړئ.

٤. حرامه وینه کومه ده؟ واضحه یې کړئ.

٥. له ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ څخه مراد څه شی دي او ولې د محرماتو په ډله کې راغلي دي؟

٦. مسلمان په کوم حالت او د کومو شرطونو لاندې کولای شي له حرامو شیانو ګټه واخلي؟

کورنۍ دنده

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکي دي د بېلابېلو حرامو خوړو د صحي او ټولنيزو زيانونو په اړه شل کرښې مقاله وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

د الله ﷻ په لاركې انفاق (مال لګول)

قال الله تعالى: ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ٢٦١-٢٦٤]

د ځينو کلمو معناوې

يُضَاعِفُ:	زياتوي، څو برابره کوي يې.
مَنّاً:	احسان بارول، د خيراتونو يادونه د فخر، وياړ او غوره والي غوښتلو په نيت.
أَذىً:	آزار ورکول په بده او ناوړه خبره چې عزت ته يې زيان ورسيږي.
قَوْلٌ مَعْرُوفٌ:	نېکه او ښه وينا.
مَغْفِرَةٌ:	ببښنه د فقير او درويزه ګر له بد چلن څخه تېرېدنه.
غَنِيٌّ:	ذاتي بډاى چې هيڅکله نه محتاجيږي.
حَلِيمٌ:	عفوه کوونکى، جزا ورکولو ته بيړه نه کوونکى.
صَفْوَانٍ:	ښوه يه تيږه.
وَابِلٌ:	سخت باران.
صَلْداً:	لغړه، له خاورو پاکه.

ژباړه

کوم خلک چې خپل مالونه د الله ﷻ په لاره کې لګوي د هغو د لګښت مثال داسې دى، لکه چې يوه دانه وکرله شي او له هغې نه اووه وږي زرغون شي او په هر وږي کې سل دانې وي، په همدې ډول کله چې د چا عمل ته د الله ﷻ خوښه شي، زياتوالى پکې راولي هغه هم پراخوونکى او هم د علم څښتن دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم خلك چې خپل مالونه د الله ﷻ په لار کې لګوي او له لګښت نه وروسته پاسلونه نه کوي (احسان نه بار وي)، نه آزار ورکوي، د هغو ثواب د هغو له رب سره دی او پر هغو څه وېره، ترهه، غم او خپګان نشته.
يوه خوږه خبره کول او له يوې ناوړې خبرې نه تېرېدل له هغه خيرات نه ډېر ښه دي چې ورپسې ازارول وي، الله ﷻ بې نيازه دی او زغم د هغه صفت دی.
ای مؤمنانو! خپل خيراتونه په پاسلونه او ازار رسولو د هغه چا په څېر مه باطلوئ چې خپل مال مازې خلکو ته د ښودلو لپاره لګوي، نه يې پر خدایﷻ ايمان وي او نه د آخرت په ورځ، د هغه د لګښت مثال داسې دی، لکه: يوه ښويه تيږه چې دوړه پرې ناسته وي، کله چې سخت باران پرې ووريږي، ټوله دوړه ترې يوسي او تيږه هماغسې ښويه سوتره پاتې شي. دې خلکو چې په خپل ګومان سره د خيرات کومه نيکي ګټلې ده له هغې نه هيڅ شی، د هغو لاس ته نه ورځي او کافرانو ته الله ﷻ سمه لاره نه ښيي.

تفسير

د نازلېدلو سبب

د يو روايت له مخې دا مبارك آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ...﴾ د حضرت عثمان بن عفان او عبد الرحمن بن عوف په هکله نازل شوی. عثمان بن عفان د تبوك په غزا کې د اسلام لښکر مجهز کړ او عبدالرحمن بن عوف خپله نيمه پانګه، چې څلور زره در همه وه، د تبوك د غزا په خاطر د اسلام پيغمبرﷺ ته وړاندې کړه . د الله رسولﷺ داسې دعا ورته وکړه: الله ﷻ دې په هغه څه کې چې خيرات او صدقه دې کړل او په هغه څه کې چې ځان ته دې وسپمول، برکت واچوي. همدارنګه د عبدالرحمن بن سمره د روايت مطابق کله چې عثمان بن عفان زر ديناره د نبی کريمﷺ په حضور کې کېښودل، نبي کريمﷺ د خوشحالۍ په حال کې دا روپۍ په خپلو مبارکو لاسونو لاندې باندې کولې، ويې فرمايل:" لويه خدايه، زه هم ترې راضي شوم او ته هم ترې راضي اوسه."

د الله ﷻ په لار کې د مال لګولو څو برابره اجر

مفسرينو کرامو ويلي دي چې د ذکر شويو آيتونو حکم هر هغه مخلص نفقه ورکوونکي ته شامل دی چې خپل مال يې د الله ﷻ په لاره کې لګولی وي، قرآنکريم يې حالت د هغه تخم له دانې سره تشبيه کړی چې په حاصلخيزه ځمکه کې شنه شي، ښه وده وکړي او اووه وږي راوباسي چې په هر وږي کې سل دانې وي. دا ښايسته تشبيه هغه روښانه تعبير دی چې الله تعالی د خپلو مؤمنو بندګانو د سوچه او ښايسته عملونو اجر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثواب داسې درنوي، لکه: هغه روغه دانه چې په ښه حاصل ورکوونکې ځمکه کې وکرل شي او ښه زيات حاصل ورکړي.
بيا مبارک آيت بيانوي چې الله تعالی د الله په لارکې د مال لګوونکو اجر او ثواب څو برابره کوي، بلکې د صدقې او مال لګولو اجر او ثواب د انفاق کوونکي حالت ته په پام سره تر اووه سوه چنده زيات ورکوي. لکه: چې الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿والله يُضَاعِفُ لِمَن يَشَآءُ﴾. هرکله چې صدقه په خالص نيت له سالم زړه څخه، له پاک نفس څخه او د حلال مال څخه په مناسب ځای کې ورکړل شي، په باوري توګه د هغې ثواب څو برابره، بلکې بې حسابه دی، ځکه د الله ﷻ فضل، احسان او ښښنه حدود نه لري. له همدې امله مبارک آيت په دې لويه وعده ختم شوی: ﴿والله وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ يعنې په خپل پراخ فضل او علم سره هر انسان ته د ده د نيت او عمل برابر بدله ورکوي.

احسان باروول او ازار رسول صدقې باطلوي

ورپسې آيت کې پر محتاج او درويزګر باندې د صدقه کوونکي احسان باروول او ازار رسول په سختو ټکو غندل شوي دي. دغه مبارک آيتونه ټينګار کوي، لکه: څرنګه چې الله ﷻ تعالی د مخلصانه صدقې او د الله ﷻ په لاره کې د لګښت اجر او ثواب څو برابره کوي او خاوند يې له هرډول ويرې او اندېښنو څخه په خپل امان کې ساتي، په همدې اندازه هغه صدقه او انفاق چې د ريا او احسان باروولو او ازار رسولو سره مل شي، باطل او بې اغېزې کيږي او څښتن يې په دنيا او آخرت کې د سخت عذاب وړ ګرځي. په مبارک آيت کې د احسان باروولو او ازار رسولو څخه مقصد دا دی چې صدقه کوونکی د توهين او سپکولو په نيت صدقه اخستونکي ته خپله مرسته او صدقه وريادوي او احسان پرې اچوی او يا په بل ډول ورته ضرر او زيان رسوي. له همدې امله الله پاک فرمايي چې فقير، محتاج او درويز ګر ته نېکه خبره کول له هغې صدقې څخه غوره دي چې له ضرر او زيان سره مله وي، ځکه نېکه خبره او د درويزګر د ټينګار په مقابل کې هغه ته عفوه او ښښنه، له يوې خوا د درويزګر د نفس د پاکۍ، مينې او محبت لامل ګرځي او له بلې خوا اجر او ثواب پرې حاصلېږي، خو هغه صدقه او انفاق چې له احسان او منت سره مل وي، د فقير او محتاج د زړه ماتيدو او بې عزتی لامل ګرځي او د هغه رنځ او درد زياتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام د پيغمبرﷺ صحيح حديث دى چې: «الكلمة الطيبة صدقة»[۱] يعني: ښه خبره صدقه ده.

وروستي آيت د تهديد او وېرولو په لهجه مؤمنانو ته خطاب کړى او په صدقه کولو کې يې له احسان بارولو او ضرر رسولو څخه منع کړي دي، ځکه احسان بارول او ضرر رسول د صدقې او مال لګولو ثواب د الله ﷻ په نزد له منځه وړي او صدقه کوونکى د خلکو له منني او احسان څخه هم محروموي. له ابن عباس رضى الله عنهما څخه روايت دى چې د الله ﷻ پيغمبرﷺ فرمايي: "لا يدخل الجنة مدمن خمر، ولا عاق لوالديه، ولا منّان"[۲] يعني: عادتي شراب څښونکى، د مور او پلار عاق(نامنونکى) اولاد او احسان باروونکى جنت ته نه شي داخليداى.

مبارک آيت هغه صدقه چې احسان بارول او ځورول ورسره مل وي، له هغه منافق سره تشبيه کړې چې د ريا او ځان ښودنې په خاطر صدقه کوي او د الله ﷻ له اجر او ثواب څخه محروم وي. مبارک آيت مؤمنانو ته خطاب کوي چې خپلې صدقې او نفقې په احسان بارولو او ځورولو مه باطلوئ، ترڅو د هغه منافق په څېر نه شئ چې ريايي او نمايشي اعمال يې له منځه تللي وي. د احسان بارولو او ځورولو سره مل صدقه د هغې تيږې په څېر ده چې لږه دوړه پرې پرته وي، خو د سخت باران د اوريدو له امله تيږه له دوړو او ګرد څخه پاکه شي او هيڅ حاصل نه ورکوي.

د منافق د ريايي اعمالو حالت همداسې دى چې د الله ﷻ په دربار کې اجر او ثواب نه لري او نه له هغه څخه څه ګټه په لاس راوړي او الله ﷻ کافرانو ته چې کفر يې پر ايمان غوره ګڼلى، د ګټې په لوري هدايت نه کوي.

فعاليت

زده کوونکي دې د ښوونکي تر لارښوونې لاندې په صدقې او مال لګولو کې د احسان د بارولو او ځورولو په هکله څو داسې نمونې، چې زموږ په ټولنه کې رواج لري، بيان کړي.

د لوست ګټې او لارښوونې

له مبارکو آيتونو څخه لاندې ګټې او لارښوونې ترلاسه کيږي:

- ❖ د صدقه کوونکي لپاره د صدقې اونفقې غوره والى او د هغې ګټې او پايلې.
- ❖ د الله ﷻ په لارکې په مال لګولو باندې د احسان اچولو او ځورولو حراموالى.

۱- صحيح البخارى، صحيح مسلم حديث ۱۰۰۹.
۲- النسائي في سننه الكبرى ج ۳/ ص ۱۷۶ حديث: ۴۹۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖په دنیا کې د خلکو له منني او احسان او په آخرت کې د اللهﷻ له اجر او ثواب څخه د احسان باروونکي صدقه ورکونکي بې برخېوالی.

❖محتاج او فقير ته په ښه اونيکه خبره ځواب ورکول او درويزه ګرته د نبي کريمﷺ د حديث "الکلمة الطيبة صدقة". سره سم د سوال په ټينګار او بد خويي عفوه او تېريدنه.

❖د ريا حراموالی، لکه: چې پيغمبرﷺ فرمايي: "وَإيَاكُمْ وَالرِيَاءَ فَإنَّه الشِرْكُ الأصْغَر". يعنې: له ريا څخه پرهيز وکړئ ځکه ريا وړوکی شرک دی.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې او لغات معنا کړئ:

(يُضَاعِفُ- مَنّاً- أَذىً- مَغْفِرَةٌ- صَفْوَانٍ- وَابِلٌ- صَلْداً)

۲. ددې آيت ﴿مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ﴾ د نزول لامل شرحه کړئ؟

۳. الله پاک کوم ډول صدقې قبلوي؟

٤. اللهﷻ څرنګه صدقې څو برابره کوي؟ په مبارک آيت استدلال وکړئ.

۵. له احسان او ځورولو سره مل صدقه څرنګه ده؟ دمثال په ترڅ کې يې شرحه کړئ.

٦. د درويز ګر په وړاندې نېکه خبره صدقه ده، د دې جملې معنا روښانه کړئ.

۷. الله تعالی هغه صدقه ورکوونکی چې په صدقې پسې احسان اچوي او ځورول کوي له جنته محروم کړی، په دې هکله حديث نقل کړئ.

۸. مبارک آيت هغه صدقه ورکوونکی چې له صدقې څخه وروسته احسان باروي او يا ځورول کوي له ريا کار منافق سره تشبيه کړی. دا تشبيه شرحه کړئ.

۹. له احسان او اذيت سره مل صدقه په آخري آيت کې څرنګه تشبيه شوې ده؟ واضحه يې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

په قران کريم کې انساني مساوات

قال الله تعالی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۞ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۞ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ [الحجرات: ۱۳-۱۵]

د ځينو کلمو معناوې

شُعُوبًا: د شعب جمع، ډېر خلک چې يو واحد اصل سره جمع کړي وي.

قَبَائِلَ: د قبيلې جمع ده د شعب يوه څانګه.

لِتَعَارَفُوا: ترڅو له يو بل سره وپېژنئ.

أَكْرَمَكُمْ: ستاسو تر ټولو درونډ او عزتمن.

لَا يَلِتْكُمْ: له تاسو څخه نه کموي.

لَمْ يَرْتَابُوا: شک او شبهه يې ونه کړه.

ژباړه

ای خلکو! موږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړئ او بيا مو تاسې قومونه او قبيلې وګرځولئ، ترڅو يو تر بله وپېژنئ. په حقيقت کې د الله ﷻ په نزد له تاسې نه تر ټولو زيات عزتمن هغه څوک دی چې په تاسو کی تر ټولو زيات پرهېزګار وي. په باوري ډول الله ﷻ پر هر څه پوهېدونکی او باخبره دی.

اعرابو(دکلي او بانډې اوسېدونکو) وويل: موږ ايمان راوړی. دوی ته ووايه تاسو ايمان نه دی راوړی، بلکې داسې ووايئ چې موږ اطاعت کوونکي شو، ايمان لا تر اوسه ستاسې په زړونو کې داخل شوی نه دی. که تاسې د الله ﷻ او د هغه د رسول فرمانبرداري غوره کړئ، نو هغه به ستاسې د عملونو په اجر کې څه کموالی را نه ولي. په باوري ډول الله ﷻ غفور او رحيم دی.

په حقيقت کې خو مؤمنان هغه دي چې پر الله ﷻ او د هغه پر پيغمبر ﷺ يې ايمان راوړ. بيا هغوی څه شک ونه کړ او په خپلو مالونو او سرونو سره يې د الله ﷻ په لاره کې جهاد وکړ. هغوی رېښتوني خلک دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د بشریت د اصل یووالی

الله تعالی په لومړني مبارك آیت كې ټول انسانان مخاطب كړي او ټینګار یې كړی چې تاسې مې له یو واحد اصل څخه پیداكړي یئ چې آدم او حوا دي. بیا مې تاسې د كورنیو او قبیلو او ډلو په بڼه وګرځولئ، ترڅو د نسب، خپلولی، قبیلو او ډلو په پېژندلو سره د یوې روغې او نیكې ټولنې په منځ ته راوړلو یو له بل سره مرسته وكړئ، نه د حیواناتو په څېر چې خپل اصل او نسب نه پېژني او د عقل او پوهې له نعمت څخه محروم دي. په دې وجه قرآن كریم د داسې انساني وحدت لپاره دعوت كوي چې د عدل، مساوات، محبت او وروروګلوی پر بنسټ ولاړ وي.

باید وپوهېږو چې په نړۍ كې د پرمختګونو او تمدنونو رامنځته كېدل د انسانانو له یو بل سره د پېژندګلوۍ نتیجه ده، ځكه پېژندګلوي تفاهم رامنځته كوي او تفاهم د تعاون لامل كيږي. همدارنګه قرآن كریم په دې مبارك آیت كې د رنګ، نژاد او جنسیت توپیرونه په پام كې له نیولو سره پرته، د انسان حقوق اعلان كړي چې ټول انسانان په نسب كې سره ورونه دي او د دوی انساني عزت او كرامت خوندي دی، ځكه انسان د الله ﷻ عزتمن مخلوق او د ځمكې پر مخ د ده خلیفه دی. ټول انسانان یو واحد اصل ته رسیږي چې آدم او حوا علیهما السلام دي، خو هغه څه چې د دوی ترمنځ د غوره والي معیار دی هغه دیني ارزښتونه او د الله ﷻ او رسول اطاعت او پیروي ده. د اسلام ستر پیغمبر ﷺ فرمایلي: "إن الله لا ینظر إلی صورکم وأموالکم، ولكن ینظر إلی قلوبكم وأعمالكم"[1] یعنې الله ﷻ ستاسو څېرو او سرمایو ته نظر نه كوي، بلكې ستاسو زړونو او عملونو ته ګوري.

په دې ترتیب قرآن كریم د بشریت ټول اختلافات او توپیرونه یوې خوا ته پریښې او انسانان یې د توحید او تقوا تر بیرغ لاندې راوستلي دي، ترڅو د یو بل په مرسته او كومك د الله ﷻ عبادت وكړي او د خپلولۍ او عصبیت له ټولو ډولونو او جاهلانه دعوو او نانډریو څخه ځانونه لیرې وساتي، لكه: څرنګه چې د اسلام پیغمبر ﷺ اعلان كړی: «كلكم بنو آدم، وآدم خلق من تراب. ولینتهین قوم یفتخرون بآبائهم، أو لیكونن أهون علی الله تعالی من الجعلان»[2] یعنې تاسو ټول د آدم اولاده یاست او آدم له خاورې پیدا شوی. باید هر قوم یا ډله په اصل او نسب له ویاړ څخه ځان وژغوري، پرته له هغه څخه د الله تعالی په دربار كې به له «جِعلان»[3] څخه هم ټیټ او بې ارزښته وي.

۱- روایت مسلم.

۲- تهذیب سنن أبي داؤود ج۲/۴۷۱.

۳- (جعلان) دجیم په زیر هغه وړه حشره ده چې د حیواناتو د خوشایو سره ژوند كوي او خوراك یې د حیواناتو نجاست دی او هركله چې خوشبویي ورته ورسیږي مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ايمان او اسلام نعمت

وروسته له دې چې قرآن مجيد دا اصل اعلان او تثبيت کړ چې ټول انسانان يوې مبدې او اصل ته راګرځي او دغوره والي او بهترۍ معيار د بني ادمانو په منځ کې تقوا او نيک عمل دی، بيا مبارکو آيتونو بيان کړی چې يوازې د ايمان کلمه کافي نه ده، بلکې بايد قلبي تصديق او د اسلام د اوامرو او نواهيو ظاهري اطاعت او عملي التزام ورسره ملګری وي، ترڅو الله ﷻ ته د منلو وړ وګرځي.

په نبوي پير کې په بانډه چيانو کې داسې کسان وو چې په ژبه يې د ايمان دعوه کوله، خو زړونه يې په دنيا او دنيوي ګټو مشغول وو، نو ځکه الله تعالی خپل پيغمبر ﷺ ته امر وکړ هغوی ته ووايي چې يوازې په ژبه د ايمان په څرګندولو تاسو حقيقي مؤمنان نه ګڼل کېږئ، ترڅو زما رسالت تصديق نه کړئ او د الله او رسول ټولو اوامرو او نواهيو ته تسليم نشئ. په دې توګه مبارکو آيتونو د ايمان حقيقت بيان کړی، فرمايي: ﴿إِنَّمَا المؤمنون الذين آمَنُواْ بالله وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ وَجَاهَدُواْ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ الله أولئك هُمُ الصادقون﴾ يعني حقيقي مومنان هغه کسان دي چې پر الله ﷻ او د الله ﷻ پر پيغمبر ﷺ ايمان راوړي او په خپلو عقيدوکې هيڅ شک او شبهې ته لاره نه ورکوي او پر باطل باندې د حق د برلاسي په لار کې ځان او مال نه سپموي، همدا رښتيني مؤمنان دي.

مفسرين وايي: دغه مبارک آيت په دې دلالت کوي چې ايمان د اسلام په نسبت خاص دی، لکه څرنګه چې د جبرايل په حديث کې لومړی د اسلام پوښتنه شوې بيا د ايمان او وروسته د احسان. يعني له عام څخه خاص ته ارتقا شوې ده، نو ايمان او اسلام يو د بل بشپړوونکي دي او يو پرته له بل کفايت نه کوي.

د يو روايت له مخې په نهم هجري کال چې د(عام الوفود) په نامه ياد شوی، د بنی اسد د قبايلو هيئت له خپلو زياتو وګړو سره د پيغمبر ﷺ حضور ته راغی او خپل اسلام يې اعلان کړ. د احسان بارولو په قصد يې د الله پيغمبر ﷺ ته څرګنده کړه چې موږ د خپلې قبيلې له ټولو وګړو سره پرته له جنګه اسلام راوړ، په داسې حال کې چې نورو قبايلو له تاسره جنګونه وکړل. دوی په دې کلمو سره غوښتل په پيغمبر ﷺ احسان بار کړي او په عين حال کې سوغاتونه او ډالۍ ترلاسه کړي. په دې وخت کې د الحجرات سورت آخري مبارک آيتونه د دوی په هکله نازل شول او امر يې وکړ چې د اسلام راوړلو په دعوه پر پيغمبر ﷺ باندې احسان مه باروئ، بلکې که تاسو په خپله دعوه کې رښتيني ياست بايد د پروردګار د احسان منته وکړئ چې تاسو يې د ايمان او اسلام په نعمت مشرف وګرځولئ. مبارکو آيتونو د دوی پټ نيتونه ښکاره کړل او د اسلام د پيغمبر ﷺ په ژبه يې دوی ته ښوونه وکړه چې يوازې په ژبه د ايمان دعوه ونه کړي، بلکې دا ايمان په زړونو تصديق کړي او د الله ﷻ او د الله د رسول د ټولو اوامرو او نواهيو په وړاندې تسليم او غاړه کېږدي، ترڅو ايمان يې د الله ﷻ په وړاندې د قبول وړ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مبارک آیت یو لوی اصل تثبیت او تأییدوي چې ډېر وختونه انسانان او حتی ځینې مؤمنان هم له هغه څخه غافل او بې پروا وي. په اصل کې لوی نعمت چې الله تعالی یې د ځمکې پر مخ په کوم بنده پیرزو کوي، د ایمان نعمت دی چې له ټولو نعمتونو څخه غوره او لوړ دی. د ایمان نعمت چې هرکله د انسان په زړه کې ځای ونیسي، نوبل هیڅ شی به له هغه څخه لوړ او ارزښتناک نه وي. انسان د ایمان په نعمت سره له خپل اصل او مبدأ خبرېږي او له خپل پیداکوونکي او پالونکي سره اړیکې پیدا کوي.

د لوست ګټې او لارښوونې

په دې لوست کې ګټې او لارښوونې په لاندې ډول دي.

- د ټولو انسانانو پیدایښت یو واحد اصل (آدم علیه السلام) ته راګرځي.
- په نسب او نژاد ویاړ کول حرام دي.
- انساني توپیرونه د پېژندنې او له یو بل سره د مرستې لپاره دي، نه دا چې یو پر بل غوره والی رامنځته کړي.
- د انسانانو په منځ کې د غوره والي او عزت معیار تقوا ده.
- له عملي مخالفت سره په ژبه د ایمان ښکاره کول اسلام ته د قبول وړ نه ده.
- ایمان د اسلام په پرتله خاص دی.
- د توکم، ژبې، سیمې او سمت پر بنسټ د انسانانو تر منځ توپیر کول حرام دي.

پوښتنې

۱. قرآنکریم د انسانانو د پیدایښت اصل څرنګه ویني؟ په قرآني آیت استدلال وکړئ.
۲. د انسانانو ترمنځ توپیر او اختلاف او په قبیلو او ډلو د دوی وېش څه فایده لري؟
۳. د غوره والي او بهترۍ معیار د قرآنکریم له نظره څه شی دی؟ د قرآني آیت په رڼا کې یې واضح کړئ؟
٤. په نسب، توکم او ژبې ویاړ کول د اسلام له نظره څه حکم لري؟ په آیتونو او نبوي احادیثو یې واضح کړئ.
٥. کومې قبیلې د خپل اسلام راوړلو احسان په پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندې اچولو او د قرآن ځواب دوی ته څه و؟
٦. د ایمان او اسلام ترمنځ توپیر څه دی؟

کورنۍ دنده

د انساني مساوات اصل او د انسانانو ترمنځ د غوره والي معیار په نظر کې ونیسئ او په دې هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفتونه

قال الله تعالی: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا۞ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا۞ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا۞ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا۞ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ [الفرقان: ۶۳-۶۷]

د ځینو کلمو معناوې

هَوْنًا: په عزت او آرامتیا.

قَالُوا سَلَامًا: روغه خبره او له ګناه څخه منع کوونکې.

سُجَّدًا وَقِيَامًا: سجده کوونکي، په تهجد لمانځه کې درېدونکي.

غَرَامًا: پیوست او ملګری.

سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا: بد اوناوړه استوګنځی.

لَمْ يُسْرِفُوا: اسراف اوله حده تېریدنه یې ونه کړه.

لَمْ يَقْتُرُوا: تنګي یې ونه کړه، بخل یې ونه کړ.

قَوَامًا: اعتدال د اسراف او بخل ترمنځ.

ژباړه

د رحمان ذات اصلي بندګان هغه دي چې پر ځمکه باندې آرام ځي او که جاهلان یې مخې ته راشي ، نو وایي تاسې ته سلام.

هغه کسان چې د خپل پروردګار په وړاندې په سجدو او قیام شپې تېروي.

هغه کسان چې دعاګانې کوي چې ای زموږ پروردګاره! موږ د دوزخ له عذابه وساته! بېشکه دهغه عذاب راپسې کېدونکی دی.

هغه ډېر ناکاره استوګنځی او ځای دی.

هغه کسان چې کله لګښت کوي، نو نه بې ځایه لګښت کوي اونه بخیلي کوي، بلکې دهغو لګښت د دغو دواړو سرحدونو په منځ کې په منځلاریتوب ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر

د الله جل جلاله د خاصو بندګانو صفتونه

کله چې پیغمبرﷺ مشرکان د رحمان خدای جل جلاله عبادت ته راوبلل، نو هغوی په انکار او جاهلانه توګه پوښتنه وکړه، رحمان څوک دی؟ الله تعالی په دې مبارکو آیتونو کې خپل خاص بندګان د« رحمان د بندګانو» په نامه وستایل او د دوی صفتونه یې وشمېرل، ترڅو د هغو په واسطه رحمان خدای جل جلاله ښه وپېژندل شي. په دې مبارکو آیتونو کې الله تعالی مؤمنانوته، چې دوی یې خپل ځان ته منسوب کړل، د ﴿ عِبَادُ الرَّحْمَنِ ﴾ د عزت او غوره والي مقام وباښه.

دې مبارکو آیتونو د سورت تر پایه د الله جل جلاله خاص بندګان په اتو مبارکو صفتونو ستایلي دي. د الله جل جلاله د دې خاصو بندګانو صفتونه د دوی له نفسونوسره، د دوی له پروردګار سره، له ټولني سره او د ټولنې له پاکی او پرمختګ سره چې دوی په کې ژوند کوي تړاو لري. په دې ترتیب ټول هغه صفتونه چې مبارکو آیتونو د رحمن ذات د خاصو بندګانو لپاره بیان کړي دي په څلورو محورونو کې خلاصه شوي دي.

ددې صفتونو یوه برخه په دیني او ایماني کمالاتو پورې اړه لري چې مؤمنان په دې کمالاتو ستایل شوي او په ﴿ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا ﴾ مبارک آیت کې لیدل کیږي.

دویمه برخه د مشرکانو او فاسقانو ناوړه او د ګمراهۍ صفتونه راښیي چې مؤمنان باید له هغو څخه ځان وژغوري او دا صفتونه په﴿وَالذِيْنَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللهِ إلهاً آخَر..﴾ اوپه نورو وروستیو آیتونوکې لیدل کیږي.

ددې صفتونو یوه بله برخه د اسلام له لارښوونو څخه عبارت ده چې رښتیني مؤمنان باید په هغو عمل وکړي او لازم یې وګڼي چې هغه: ﴿ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾ او ﴿ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا﴾ او د سورت نور آیتونو دي.

د دې غوره او نیکو صفتونو بله برخه د ژوند د حالت سمون او ښه کول دي چې مؤمنان یې د الله جل جلاله له درباره غواړي، ترڅو الله جل جلاله یې ورپیرزو کړي چې دا مبارک آیتونه ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ یې رانغاړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خلکو سره ښه چال چلند

د رحمان ذات د خاصو بندګانو له صفتونو څخه دا دي چې کله د ځمکې پر مخ روان وي، نو په خاکسارۍ او تواضع سره ځي ﴿الذين يمشون على الأرض هوناً﴾. هدف دا چې د متکبرو، مغرورو، بدکارو او مفسدینو په څير په لاره نه درومي، بلکې په آرام، عزت او تواضع ګرځي، هو! په لاره تلل د انسان شخصيت څرګندوي، لکه: چې الله تعالی په قرآن کريم کې فرمايي: ﴿وَلاَ تَمْشِ فِي الأرض مَرَحاً إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الأرض وَلَن تَبْلُغَ الجبال طُولاً﴾ [الإسراء: ۳۷] يعنې: د ځمکې پر مخ په ناز، وياړ اونخرو مه ځه! يقيناً ته نه په خپل قدم ځمکه شکولی شې اونه په لوړوالي کې غرونوته رسيدای شې. البته پر لاري له درونده تګ څخه دا مطلب نه دی چې سړی د عجز او کمزورۍ او يا د تظاهر په ډول پر لاره لاړ شي، پيغمبرﷺ چې کله پر لاره تللو داسې به معلومېده چې ځمکه يې تر پښو لاندې کش کيږي. همدارنګه عمربن خطابؓ يوځوان وليد چې ډېر نرم او په مات زړه پر لاره روان دی، نوله هغه څخه يې پوښتنه وکړه: په تاڅه شوي دي؟ آيا ناروغ يې ؟ ځوان وويل نه، نو دغه وخت حضرت عمرؓ هغه ځوان پر دُره وواهه او ده ته يې امر وکړ چې پر لاره ښه تکړه او جګ جګ ولاړشي[1]. اسلام دعزت او قوت دين دی اوعزت او قوت له تکبر سره توپير لري، لکه: څرنګه چې په غرور او تکبر پر لاره تلل حرام او ناوړه کار دی په همدې توګه په کمزورۍ، ستومانی او تظاهر تګ هم د اسلام له نظره بد او د منلو وړ نه دی.

همدارنګه دا د رحمان ذات بندګان چې کله په خپلو معاملو کې له ناپوهو او جاهلانو سره مخامخ کيږي له هغوی سره په بالمثل چال چلند معامله نه کوي او بدی ته په بدی ځواب نه ورکوي، بلکې د سلام په ويلو او حکيمانه خبرو د دوی له شر څخه ځان په امن کې ساتي، البته نه د بيوسۍ او ويرې له امله، بلکې له دې امله چې وخت ضايع نشي او هسې په بې ګټې کار بوخت نشي، نو د داسې خلکو په خبرو دې سترګې پټې او غوږونه کاڼه کړي.

فعاليت

پر لارې د تکبر او غرور او يا تظاهر له مخې تګ په اړه په خپلو کې خبرې اترې وکړئ او له خپل چاپېريال، ماحول او ټولنې څخه څو نمونې وړاندې کړئ.

[1] ۱- التفسيرالوسيط للطنطاوی، تفسير آيت ٦٣ سوره‌ء الفرقان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رحمان پروردگار عبادت

هغه څه چې وویل شول د الله تعالی د خاصو بندګانو صفتونه او په ورځنیو چارو کې د خلکو سره د هغوی د چلن په اړه وو، خو د شپې له خوا د الله ﷻ په در بار کې د دوی دنده د خپل پروردګار عبادت، دعا او هغه ذات ته زاری دي: ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّداً وَقِيَاماً﴾ د رحمان خدایﷻ خاص بندګان هغه کسان دي چې د شپې څه برخه د سجدو او قیام په حال کې د خپل پالونکي په حضور کې تیروي، ځکه شپه د خشوع ښه وخت او بنده په کې له ریا څخه خوندي وي. بیا مبارك آیت د رحمان «الله» د خاصو بندګانو له دعاګانو څخه یوه ګوښه بیانوي او فرمایي: ﴿والذين يَقُولُونَ رَبَّنَا اصرف عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ پروردګاره! د جهنم له عذاب څخه مو وساته چې سخت هلاکوونکی او دردوونکی عذاب دی. دا خشوع، زاری او وېره د اللهﷻ د رښتینو بندګانو د ژور ایمان او تصدیق ثمره ده.

په انفاق کې اعتدال او میانه روي

د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو بل صفت، اعتدال او میانه روي ده چې له اسراف او بخل دواړو څخه پرهیز کوي او په منځنۍ لاره درومي: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾. ځکه چې اسراف او بخل دواړه ناوړه خویونه دي او دواړه خویونه د وګړو او ټولنې د فساد لامل ګرځي. اسراف د افرادو او ټولنې د نفسونو او مالونو فاسدوونکی دی. همدا راز بخل او سختي د ټولنې د آبادۍ او سوکالۍ په لاره کې له مال څخه د ګټې د نه اخیستلو لامل ګرځي چې په دې توګه دواړه ناوړه صفتونه دي او په ټولنه کې د زیان او ستونزو د رامنځته کېدو لامل ګرځي. په مال لګولو کې اعتدال اومیانه روي د هوښیارانو له ځانګړتیاوو او د ایمان له صفتونو څخه شمېرل کېږي چې ټولنې ته نیکمرغي، سوکالي او آرامي راولي.

دا یوه برخه د رحمان خدایﷻ د خاصو بندګانو ځینې صفتونه دي چې قرآنکریم په پورتنیو مبارکو آیتونو او د دې سورت په وروستیو آیتونو کې ذکر کړي دي او د همدې نیکو صفتونو په خاطر قرآنکریم د اللهﷻ خاصو بندګانو ته د جنت د ډېرو لوړو درجو او تل پاتې نعمتونو زیرى ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوست گټې او لارښوونې

په دې لوست کې گټې او لارښوونې په لاندې ډول دي:

❖ د رحمان خدای ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو بیان چې د دوی د صفتونو د پېژندنې په وسیله د رحمان پروردګار پېژندنه لازیاته حاصلیږي.

❖ په تګ کې د وقار، اطمینان او آرامۍ فضیلت.

❖ په نیکۍ سره د بدۍ د ځواب ورکولو فضیلت.

❖ په عبادت سره د شپې په ویښه تېرولو او د دوزخ له اوره د ویرې فضیلت.

❖ د الله ﷻ په لاره کې په اعتدال اومیانه روۍ سره د مال لګولو فضیلت او د اسراف او بخل دواړو ناوړو خویونو څخه ځان ساتل.

پوښتنې

۱- دلاندې کلمو او لغاتو معناوې څرګندې کړئ:

(هَوْنًا- قَالُوا سَلَامًا- غَرَامًا- سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا- لَمْ يُسْرِفُوا- لَمْ يَقْتُرُوا- قَوَامًا)

۱.د لوست د آیتونو د نزول سبب او مناسبت شرحه کړئ؟

۲.دا چې په آیت کې د بندګانو نسبت رحمان ذات ته شوی، څه مفهوم افاده کوي؟

۳.په مبارک آیت کې په وقار او آرامۍ سره له تګ څخه مطلب څه دی؟ واضح یې کړئ.

٤.په ورځ او شپه کې د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت د مبارک آیت په رڼا کې شرحه کړئ.

٥.د الله ﷻ د خاصو بندګانو صفت په صدقه او نفقه کې څرنګه دی وضاحت ورکړئ.

کورنۍ دنده

د(الفرقان) سورت د وروستیو آیتونو په رڼاکې د الله ﷻ د خاصو بندګانو د صفتونو او اعمالو د نتیجې په هکله یوه مقاله ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست

د ټولنې په تهذيب کې د مؤمنانو ونډه

قـال الله تعـالى: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ۞ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ۳۰-۳۱]

د ځینو کلمو معناوې

يَغُضُّوا: ټيټې کړي، ځان وساتي.

أَزكى لَهُمْ: ډېره پاکه کړنلاره ده دوی ته.

وَلاَ يُبْدِينَ: نه دې ښکاره کوي.

زِينَتَهُنَّ: خپل ښايست.

بِخُمُرِهِنَّ: خمر د خمار جمع ده، هغې جامې ته ویل کیږي چې ښځې پرې خپل سر او گریوان پټوي(پړونی).

جُيُوبِهِنَّ: جیوب د جیب جمع ده، جیب گرېوان ته ویل کیږي.

ژباړه

ای پیغمبره! مؤمنانو ته ووایه چې خپلې سترگې ټیټې او د شرم ځایونه پټ وساتي. دا د هغوی لپاره ډېره پاکه کړنلاره ده. هغوی چې څه کوي الله ﷻ پرې خبریږي.

مؤمنو ښځو ته ووایه چې خپلې سترگې ټیټې وساتي او د خپلو شرم ځایونو ساتنه دې وکړي او خپل ښایست او سینگار (دزینت ځایونه) دې نه ښکاره کوي، مگر هغه چې په خپله ښکاره شي او په خپلو گریوانونو دې خپل پوړني واچوي، هغوی دې خپل زینت او سینگار نه ښکاره کوي، مگر خپلو میړونو، پلرونو، د میړونو پلرونو، خپلو زامنو، د میړونو زامنو(بنزیانو)، ورونو، وریرونو، خوریونو، مؤمنو ښځو، خپلو مریانو، خپلو هغو ترلاس لاندې نارینه وو ته چې ښځو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته حاجت ونه لري او هغه ماشومانو ته چې لا تراوسه پورې د ښځو له پټو خبرو سره اشنا شوي نه دي اوهغوی دې په ځمکه باندې په زوره پـه داسې شان تګ نـه کـوي چې دهغوی د پـټ کړي سینګار خلکو ته معلومات وشـي. ای مؤمنـانو! تاسې ټـول پـه ګـډه الله ﷻ تـه توبـه وباسـئ ښايي چې برى درپه برخه شي.

تفسير

نامحرمو ته له کتلو څخه ډډه کول

د النور مبارک سورت لـه اخلاقـي بې لاريـو او ټـولنيزو مفاسـدو څخـه د فرد، کـورنۍ او ټـولنې د ژغورنې په موخه ډېر احکـام لـري. الله ﷻ د النـور سـورت پـه لومړيـو آيتونـو کـې زنا حرامـه ګرځـولې او د زنـا مرتکـب تـه يې درنـه جـزا ټـاکلې ده. پـه دې مبـارکو آيتونـو کـې الله تعـالی د وقايوي درملو په توګه سړيو اوښځو ته د سترګو په ټيټولو او نامحرمو ته پـه نـه کتلـو امـر کـړی دی چې د ګناهونو کندې ته لـه لويـدلو څخـه خونـدي شـي. اسـلامي ټولنـه لـه اخلاقـي مفاسـدو وژغورل شي او د تهذيب او پرمختګ په لاره ګامونه واخلي.

لکه: چې پـوهېږو انـسانان ګـڼ خـواس لـري، چې د دې حواسـو پـه وسيله مختلف شيان درک کوي، مثلا په غوږونو اوري، په پوزه شـيان بويـوي، پـه ژبـه خبـرې کـوي او مـزه څکـي، خـو تـر ټولو مهم حس چې انسان جنسي خواهشاتو اوغرايزو تـه ورکـاږي، هغـه د باصـرې او ليـدلو حـس دی. له همدې امله الله پـاک د وقـايوي درمـل پـه توګـه سـړي او ښـځې مخاطب کـړي، نارينـه مؤمنانو ته يې د سترګو ښکته اچولـو او مؤمنـو ښـځو تـه يې د نـه کتلـو او د خپـل ښايـست د نـه څرګندولو امر کړی دی.

په مبارک آيت کې د سترګو په ښـکته اچولـو او د انـدامونو د سـاتلو پـه منـځ کـې جمع راغلـې ده، ځکه کتل د فحشا يا زنا لامل کيږي، نو ځکه الله تعالی خپـل پيغمبـرﷺ تـه امـر وکـړ مومنـانو ته ووايي، چې پرديو ښـځو تـه ونـه ګـوري او همدارنګـه خپـل اندامونـه پـه حرامـو کـې لـه واقـع کېـدو څخـه وسـاتي. دا د ايمـان د کمـال دليـل دی او د زړونـو او نفـسونو د پـاکۍ او د دنيـا او آخرت د کاميابۍ او نيکمرغۍ سبب دی.

بيا الله تعالی خپل پيغمبرﷺ ته امر کړی مؤمنو ښځو ته ووايي، چې دوی هـم پرديـو سـړيو تـه ونـه ګوري او خپل ښايست ښکاره نه کـړي، مګـر هغـه څـه چې عادتـا لـه نـا چارۍ ښـکاره کيـږي.

مفسرين وايي: که څه هم ښځې په غالبه توګـه مؤمنـانو تـه پـه امـر کـې شـاملې دي، خـو بيـا هـم د ټينګار لپاره ښځې جلا مخاطبې شـوې دي چې سترګې ښـکته واچـوي او خپـل اندامونـه پـټ کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا مبارک آیت مؤمنو او مسلمانو ښځو ته امر کړی چې خپل سرونه، غاړې او سینې په خپلو جامو پټې کړي، ترڅو پردیو سړیو ته ښکاره نشي او د دوی د زینت اوښایست ځایونو ته ونه ګوري. علماوو ویلي دي: د جاهلیت په زمانه کې ښځو خپل ځادرونه د سر (تندي) له خوا شا ته اچول، چې په دې توګه به یې غاړې او غاړکی ښکاریدې، نو ځکه الله تعالی مؤمني ښځې له دې طریقې څخه منع کړې. البته له زینت څخه په مبارک آیت کې هغه زینت مراد دی، چې باید پټ وساتل شي، لکه: ویښته، متې او پنډۍ.

فعالیت

زده کوونکي دې د ښوونکي په لارښوونه په خپل چاپیریال کې د سترګو ښکته نه اچولو څو نمونې تربحث لاندې ونیسي او منفي اړخونه دې څرګند کړي.

د ښځو د زینت لیدنه کومو کسانوته جواز لري؟

مؤمنو ښځو ته روا نه ده چې خپل پوښلی زینت خلکو ته ښکاره کړي، مګر هغه کسانو ته چې مبارک آیت استثنا کړه دي او هغه دولس ډلې دي. لومړي کسان چې د مؤمنو ښځو د زینت لیدل یې ورته روا کړي، میړونه دي. میړونو ته د ښځو هر ډول زینت لیدل روا دي، بلکې د مؤمنو ښځو زینت اصلا د میړونو لپاره دی، نو د میړونو لپاره د خپلو ښځو زینت او عورت لیدنه کوم ممانعت نه لري. همدارنګه مؤمنې ښځې د خپل عزت او وقار په رعایتولو کولای شي خپل زینت پرته له میړونو څخه خپلو پلرونو، خسر، زامنو، بن زیو، وروڼو، وریرونو او خوریونو ته ښکاره کړي. البته دا ذکر شوي اووه ډوله خلک له میړه څخه وروسته هغه محارم دي چې مؤمنه ښځه ور سره نکاح نشي کولای او مؤمني ښځې د ناچارۍ له وجې له دوی سره مجلسونه او ناسته پاسته لري او عادتا له فتنې څخه خوندي وي. بیا کاکا ګان، ماماګان او رضاعي محارم هم له دوی سره په حکم کې یو ځای کېږي. همدارنګه مؤمني ښځې کولای شي خپل زینت مسلمانو ښځو او وینځو ته ښکاره کړي. همدارنګه هغو سړو ته یې هم ښکاره کولای شي چې د کورنۍ اتباع دي او د بوډاتوب یا نورو عواملو له وجې ښځو ته رغبت نه لري اود دوی په خدمت مشغولي دي یا هغه ماشومان چې د ښځو په عورتونو او محارمو خبر نه دي. هغو ته هم خپل زینت او ښایست ښکاره کولی شي. دا دولس ډوله خلک مجاز دي، ځکه د فتنې احتمال یې کې نشته، نوکه دوی د ښځو پوښلی زینت، لکه: سر، غاړې، پنډۍ او متو ته وګوري، باک نه لري.

د زینت ښکاره کوونکو حرکتونو ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستی مبارك آیت مؤمني اومسلماني ښځې له هغوحرکتونو څخه چې پوښلی زينت ښکاره کوي، منع کړي دي. دوی ته يې امر کړی چې له کور څخه د وتلو په وخت کې خپل عزت، وقار، اسلامي آداب او اخلاق رعايت کړي، ترڅو د نورو نظر ځانته را جلب نه کړي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايي: ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ يعنې پښه دې داسې په ځمکه نه وهي چې د پټو پټ زيورات يې معلوم شي. د دې مبارك آيت مراد دا دی چې مؤمنه ښځه بايد پر لارې د تګ په وخت کې داسې حرکت يا عمل ونه کړي چې د نورو د پام را اړولو او د جنسي او شهواني غرايزو د تحريك سبب شي، لکه: پر لاره د ځان ښودنې تګ يا د عطرو استعمالول چې د نورو پام خپل لوري ته راواړوي او يا نور داسې حالتونه چې د خلکو د جنسي غريزو د تحريك سبب ګرځي.

مبارك آيت په پای کې ټول مؤمنان خدایﷻ ته رجوع او توبې ته رابللي او امر ورته کوي:
﴿وتوبوا إِلَى الله جَميعاً أَيُّهَ المؤمنون لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ يعنې: ای مؤمنو او مسلمانو سړيو او ښځو! پرتاسې لازم دي چې ټول اللهﷻ ته توبه وباسئ، ترڅو کامياب شئ.

په دې مبارکو آيتونو کې چې د حجاب او وقار ساتلو په اړه کومې خبرې يادې شوې، دا هغه وقايوي ګامونه دي چې مسلمانه ټولنه له اخلاقي بې لارۍ څخه ژغوري. د شرعې له نظره ښځه او سړی دواړه مکلف دي چې د حيا او وقار مخالفو کارونو څخه ډډه وکړي. همدا راز سړي هم حق نه لري چې په ناسمو جامو کې د خلکو په منځ کې ښکاره شي، خو څرنګه چې حکيم خدای په ښځه کې زياته ښکلا او جاذبه پيدا کړې، چې د مخالف جنس يعنې سړو پام زيات ځان ته را اړوي، ځکه د ستر او پردې په اړه د ښځو مسؤوليت زيات دی او الله پاك په دې آيتونو کې پر ښځو پرده کول فرض کړي دي.

اسلام د فطرت د دين په توګه د ځينو منحرفو اديانو په څېر د انسان جنسي غريزه وژلې نه ده او نه انسان ته په رهبانيت امر کوي، له همدې امله يې خلك واده کولو ته هڅولي او يوازې واده يې د جنسي غريزې د اشباع کولو او د انساني نسل د بقا وسيله بللې ده.

هغه خلك چې له اخلاقو، حيا او پاکۍ څخه په خالي ټولنو کې د جسمي او روحي ناروغتياوو او اخلاقي بې لاريو د خپرېدو څخه خبر دي، ښه پوهيږي چې د حجاب په فرضيت کې د ټولنې لپاره څومره سترې ګټې نغښتې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعالیت زده کوونکي دې د یوې مسلمانې ښځې د لباس اغوستلو او پر لاره تللو د مسؤولیت په هکله بحث او څېړنه وکړي او د حجاب د نه مرعاتولو پروخت دې د هغو منفي اغیزې دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

ګټې او لارښوونې

دغه آیتونه ډېر احکام، آداب او لارښوونې لري، خو ځینې یې دا دي:

- ❖ د سترګو د نظر ښکته والي او له هر ډول حرامو څخه د اندامونو ساتنه، ځکه اسلام د یوې پاکې او شریفې ټولنې د رامنځ ته کیدو بلنه ورکړې ده او د انسان ټول غړي مسؤل ګڼي: ﴿إِنَّ السمع والبصر والفؤاد كُلُّ أولئك كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً﴾.
- ❖ مؤمنې ښځې ته روا نه دي چې خپل زینت پردیو ته ښکاره کړي مګر هغه چې ښکاره وي، لکه: مخ، لاسونه او جامې.
- ❖ د هغې ډلې محارمو بیان، چې مؤمنه ښځه کولای شي خپل زینت ورته څرګند کړي.
- ❖ د مسلمانو ښځو د ښایست ښکاره کولو جواز د کورنۍ بوډاګانو، کم عقلو ساده ګانو او وړوهلکانو ته چې د زینت او عورت د تشخیص مرحلې ته نه وي رسیدلي.
- ❖ د سینګار ښکاره کولو په قصد پر ځمکه د پښو وهلو حرمت.
- ❖ د دنیا اوآخرت د کامیابۍ لپاره د توبې او د الله ﷻ دربار ته د رجوع واجبوالی.

پوښتنې

۱. لاندې کلمې معنا کړئ:

(یَغُضُّواْ- أزکی لَهُمْ- وَلاَ یُبْدِینَ- بِخُمُرِهِنَّ- جُیُوبِهِنَّ:)

۱. د الله ﷻ د دې امر حکمت څه شی دی، چې مؤمنو سړیو او ښځو ته یې کړی چې خپل نظر او سترګې ښکته واچوي؟

۲. په قرآني خطاب کې مؤمن سړي او مؤمنې ښځې د کومو کارونو په سرته رسولو مامور شوي دي؟

۳. پردیو خلکو ته د ښځو د زینت له څرګندولو څخه مراد څه شی دی؟

٤. مبارک آیت کوم کسان د مؤمنو ښځو د زینت له لیدلو څخه استثنا کړي دي؟

۵. کومو هلکانو ته جواز شته چې د مؤمنو ښځو پوښلي زینت ته نظر وکړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦.د دې مبارك آيت ﴿وَلاَ يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ مقصد څه دی؟ له مثال سره يې څرګند کړئ؟

کورنۍ دنده

مؤمنو اومسلمانوسړيو او ښځو د کتلو د آدابو او د ټولنې پر اخلاقو او تهذيب د هغې د اغېزو په اړه يوه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نولسم لوست

په اسلام کې د معیوبو او فقیرو مؤمنانو مرتبه

قـال الله تعـالى: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ۞ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ۞ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ۞ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ۞ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ۞ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ۞ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۞ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَىٰ ۞ وَهُوَ يَخْشَىٰ ۞ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ۞ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۞ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ۞ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ۞ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ۞ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۞ كِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾ [عبس: ۱-۱۶]

د ځینو کلمو معناوې

عَبَسَ: تندی یې تریو کړ.

تَوَلَّی: مخ یې وګرځاوه.

یَزَّکَّی: له ګناهونو پاک شي.

یَذَّکَّر: پند واخلي. نصیحت واوري.

اسْتَغْنَی: بې پروا شو، له ایمان، دین او علم څخه یې مخ وګرځاوه.

تَصَدَّی: توجه کوې.

تَلَهَّی: په بل څه مشغولیږې.

کَلَّا: داسې نه ده، بیا دې کار ته مه را ګرځه.

ژباړه

تندی یې تر یو شو او مخ یې وګرځاوه، په دې خبره چې هغه ړوند ورته راغی. ته څه خبریې. کېدای شي چې هغه پاک شي. یا نصیحت ته ځیر شي او نصیحت هغه ته ګټه ورسوي. مګر کوم سړي چې بې پروايي غوره کړه. دهغه لوري ته خو تا پاملرنه وکړه. په داسې حال کې چې که هغه پاک نشي، نو پرتا یې څه ضمانت دی؟ او څوک چې په خپله تاته په منډه راغی اوهغه ویرېده. له هغه سره تا بې پروايي وکړه. هېڅکله نه، دا خویو نصیحت دی. د چا زړه چې غواړي هغه دې ومني. دا په داسې صحیفوکې نغښتې دی چې مبارکې دي. لوړه مرتبه لرونکې دي، پاکې دي. د عزتمندو پرښتو په لاسونو کې دي. د غوره او نیکو لیکونکو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نازلېدلو سبب

مفسرينو د مبارکو آيتونو د نزول په هکله څه روايتونه نقل کړي چې لنډيز يې په لاندې ډول دی: يوه ورځ رسول اللهﷺ د قريشو له يوې ډلې مشرانو، لکه: عتبه بن ربيعه، ابوجهل، عباس بن عبد المطلب، ابی بن خلف، شيبه بن ربيعه او وليد بن مغيره سره ناست و او دوی يې اسلام ته رابلل او د اسلام د مقدس دين لارښوونې يې دوی ته شرحه کولې. په دې وخت کې عبدالله بن ام مکتومرضي الله عنه چې يو نابينا(ړوند) صحابي و او د اسلام د پيغمبرﷺ د مجلس په حالت نه پوهېد، مجلس ته راغی او ويې ويل: ای د الله رسوله! له هغه څه چې الله درښودلي ماته يې وښيه اوماته تعليم راکړه. عبدالله بن ام مکتوم خپله غوښتنه څو،څو ځله تکرار کړه. رسول اللهﷺ ورڅخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په دعوت او بلنه مشغول و او د دې نابينا صحابي خبروته يې پاملرنه ونه کړه. په دې وخت کې مبارك آيتونه نازل شول او الله تعالی خپل پيغمبر د ملامتيا مورد وګرځاوه.

عبدالله ابن ام مکتوم څوك و؟

اصلي نوم يې عمرو بن قيس او ام مکتوم يې کنيه او لقب و، مور يې عاتکه بنت عبدالله مخزومي وه. عبد الله ابن ام مکتوم د رسول اللهﷺ د مېرمنې بي بي خديجې بنت خويلد د ماما زوی و.

هغه له لومړنيو مهاجرو څخه دی. عبد الله ابن ام مکتوم او بلا ل د رسول اللهﷺ له مؤذنانو څخه وو، رسول اللهﷺ ته ډېر ګران و او ديارلس ځله يې په مدينه منوره کې د خپل ځان خليفه ټاکلی دی. دا جليل القدر صحابي، سره له دې چې ړوند و، په غزاګانو کې يې برخه اخيستې ده. روايت شوی چې دی د عمربن الخطابرضي الله عنه په خلافت کې د قادسيې په جنګ کې د مدائن د فتحې په مهال د شهادت لوړې درجې ته ورسيد.

تفسير

اسماني او ځمکني معيارونه

د العبس سورت په لومړيو مبارکو آيتونو کې الله تعالی د يوې شخصي پېښې په بڼه يوه لويه لارښوونه، يو مهم اصل او مبدأ بيان کړې چې دا اصل په خپل ذات کې نه يوازې د اسلام حقيقت، بلکې د اسلام يوه لويه معجزه راښيي. يوه داسې معجزه چې انسانان په ديني اسماني معيارونو او ارزښتونو ارزول کيږي، نه په ځمکنيو بشري تلو او معيارونو. داسې حقيقت چې الله تعالی حتی خپل غوره کړای شوی محبوب او دوست د دې حقيقت په هکله تر ملامتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندي ونيو او د ده ستر شخصيت ته يې لارښوونه وکړه. دا الهي حقيقت يوازې د تقوی په اساس د انسانانو د ارزولو او تللو معيار دی چې له ځمکنيو او انساني ارزولو سره بشپړ توپير لري﴿إن أكرمكم عند الله أتقاكم﴾.

په اسلام کې د فقيرانو اوبېوزلانو مرتبه

د سورت په پيل کې د حکايت په ژبه او په غايبه صيغه د موضوع مطرح کول په دې دلالت کوي چې الله تعالی په خپل رسول باندې مهرباني، لطف او مرحمت درلود، نودی يې مخاطب نه کړ، لکه: څرنگه چې د عبد الله ابن ام مکتوم ذکر د راڼده {الأعمى} په صيغه د ده د شان د کمې لپاره نه دی بلکې د ده د پېژندنې او همدارنگه د ده د معذور گڼلو لپاره دی چې د رسول اللهﷺ حالت اومشغولتيا يې نه وه درک کړې. کله چې دا ړوند صحابي د رسول اللهﷺ حضور ته راغی او په تکرار يې له ده څخه د لارښوونې غوښتنه وکړه، رسول اللهﷺ په تريو تندي له ده څخه مخ واړاوه او د قريشو د مشرانو په بلنه مشغول شو، نو په دې توگه د الله تعالی د ملامتيا مورد وگرځيد، چې نه ښايي د بېوزلی او فقر او يا د نه ليدو په خاطر له ده څخه مخ وگرځول شي، ځکه هغه په پاک او وېښ زړه دعلم او پوهې په لټه کې و، ترڅو خپل نفس پاک کړي.

خو دوی (د قريشو سرداران) چې د ايمان او نبوي لارښوونو څخه بې پروايي کوي ته دوی ته پاملرنه کوې او د دوی د هدايت لپاره زيار باسې. حال داچې په کفر او گمراهی کې پاتې کېدل د همدوی په ضرر دي او ته پرې مسؤول نه يې. ستا دنده يوازې رسَول(بلاغ) دي او د دوی ستيندنه او حساب پرموږ دی او هدايت يې د اللهﷻ په لاس کې دی: **قال تعالی:** ﴿إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ولكن الله يَهْدِي مَن يَشَآءُ﴾. [القصص: ٥٦]ترجمه: «ای پېغمبره! ته چې چاته وغواړې او خوښ دې وي هغه ته هدايت نشې ورکولای، مگر اللهﷻ چې چاته وغواړي هدايت کوي.»

بيا وروسته د آيتونو د عتاب او ملامتيا لهجه سخته شوې او پېغمبرﷺ ته يې داسې خطاب کړی: خو هغه کس چې له ړوندوالي او ستونزو سره په اخلاص، محبت او د اللهﷻ له وېرې ستا لوري ته په منډه راځي، ترڅو علم اوپوهه حاصله کړي او خپل دين کامل کړي، ته له هغه څخه مخ اړوې او خپله ټوله پاملرنه د قريشو مشرانو ته را اړوې چې ايمان راوړي. ای زما گرانه استازيه ! داسې کار وړ او مناسب نه دی، بلکې دا قرآني آيتونه د پند او عبرت لپاره دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هرڅوک وغواړي پند ترې اخلي. الهي آیتونه په عزتمنو صحیفو کې لیکل شوي دي چې د ا صحیفې ډېرې پاکې او لوړې مرتبې لري او د مقربو عالي رتبه پرښتو په لاسونو کې دي چې د درناوي څخه برخمنې او د هرمغرض او ناشکره له ضرر څخه خوندي دي.

د فضیلت اوغوره والي معیار

مبارکو آیتونو د انسانانو ترمنځ د بهترۍ او غوره والي معیار ایمان اوتقوا ګڼلې، سره له دې چې رسول اللهﷺ اسلام ته د قریشو د مشرانو د بلنې له امله، چې هغه مهال د دعوت د لارې خنډ وو، د عبدالله بن ام مکتوم پوښتنو ته پاملرنه ونه کړه، په دې هیله چې د قریشو مشران د اسلام دین ته را وګرځي. بیاهم الله تعالی خپل رسول د عتاب مورد ګرځوي چې د خدایﷻ په وړاندې مقبول ارزښتونه دین، ایمان او تقوی ده، نه هغه مادي ارزښتونه چې د انسانانو په وړاندې پیژندل شوي دي.

له همدې امله د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د دې آیتونو له نازلېدو وروسته همیشه د عبد الله بن ام مکتوم عزت او درناوی کاوه او هرکله به چې له هغه سره مخامخ کیده خپل څادر به یې ده ته د کیناستو لپاره غوړاوه او فرمایل به یې: "مرحبا بمن عاتبنی فیه ربی»

یعني: ښه راغلاست دې وي هغه چا ته چې د هغه په سبب الله تعالی زه ملامت کړی یم. په دې توګه د الله پیغمبرﷺ ټول دنیوي معیارونه یو په بل پسې له منځه یوړل او د ژوند په ټولو چارو کې یې فضیلت اوتقوی دغوره والي معیار وګرځاوه. په داسې توګه چې له هجرت څخه وروسته یې د مسلمانانو ترمنځ "مواخات" یعنې وروروګلوي قایمه کړه او خپل تره، حضرت حمزه بن عبدالمطلب اوخپل آزاد شوی غلام، زیدبن حارثه یې وروڼه وګرځول، لکه: څرنګه چې یې د خالدبن رویحه خثعمي او حبشي بلال ترمنځ وروروګلوي قایمه کړه. زید بن حارثه آزاد شوی غلام یې د "مؤته" په جنګ کې په داسې حا ل کې د درې زړیز لښکر قوماندان وټاکه چې د خالدبن ولید په شمول د مهاجرینو او انصارو یو زیات شمېر مشران د ده تر قیادت لاندې وو. په دې جنګ کې زید بن حارثه د امیر په توګه وټاکل شو. بیا د ده له شهادت څخه وروسته جعفر بن ابي طالب او بیا عبد الله بن رواحه انصاری په ترتیب سره د لښکرقوماندانۍ په غاړه واخیسته. همدارنګه د اسلام خوږ پیغمبرﷺ د ژوند په وروستیو ورځوکې اسامه د زید بن حارثه اتلس کلن ځوان زوی رضي الله عنهما له رومیانو سره په جنګ کې د اسلام د لښکر قوماندان وټاکه او لوی لوی شخصیتونه، لکه: ابوبکر صدیق، عمرفاروق، سعد بن ابي وقاص اوداسې نورو په دې لښکر کې حضور درلود. همدارنګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلام پیغمبرﷺ د سلمان فارسي په هکله اعلان وکړ: "**سلمان منا أهل البيت**" یعنې سلمان زما د اهل بیت څخه دی.

دا او لسګونې نوري واقعې د مسلمانانو د برابرۍ او د ایمان او تقوی له مخې د ارزښت او غوره والي نمونې دي، چې د اسلام پیغمبر او راشدو خلفاوو او اصحابو کرامو پلي کړي دي.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د فضیلت اوغوره والي اساس او معیار ایما ن او تقوی ده.

❖ په دې آیتونو کې د پروردګار په نزد د نبي کریمﷺ مقام اومرتبه بیان شوې ده او الله تعالی په خپل غوره شوي رسول د غایب په صیغه ملامتیا ویلې ده.

❖ د نبوت د عالي ادب بیان، له دې واقعې وروسته به چې کله عبد الله بن ام مکتوم د رسول اللهﷺ حضورته تشریف راوړ، هغه به ورته ځای چمتو کاوه او خپل مبارك څادر به یې د هغه د کیناستلو لپاره غوړولو او د هغه درناوی به یې کاوه.

❖ پیغمبرﷺ د الهي وحې د تبلیغ امین و. ام المومنین عایشې رضی الله عنها فرمایلي دي: که چیرې د الله رسول له وحې څخه څه پټولی ، نو پرځان به یې الهي ملامتیا د العبس په سورت کې پټه کړې وای.

پوښتنې

۱. د لاندې کلمو معنا واضحه کړئ:

(عَبَسَ– تَوَلَّى– یَزَّكَّى– یَذَّكَّر– اسْتَغْنَى– تَصَدَّى– تَلَهَّى)

۲. د العبس سورت د لومړنیو آیتونو د نزول لامل په لنډه توګه واضح کړئ.

۳. عبدالله بن ام مکتوم څوك و؟

٤. پیغمبرﷺ د عبد الله بن ام مکتوم پوښتنو ته ولې ځواب ور نه کړ او له ده څخه یې مخ وګرځاوه؟

٥. له دې واقعې وروسته پیغمبرﷺ له عبدالله بن ام مکتوم سره څرنګه چلن کاوه او څه به یې ورته ویل؟

٦. د عبس سورت د آیتونو د نازلیدو واقعه د اسلام په مقدس دین کې کوم اصل ثابتوي؟

۷. د مسلمانانو ترمنځ مساوات او د غوره والي معیار د تقوا پر اساس دی، د دې اصل د پلي کېدو څو نمونې د اسلام له تاریخ څخه بیان کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مؤمنانو يووالى

قال الله تعالي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ۞ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۞ وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۞ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ [آل عمران: ١٠٠-١٠٥]

د ځينو كلمو معناوي

فَرِيقًا: طايفه، ډله

يَرُدُّوكُمْ: بيرته ګرځوي تاسې.

يَعْتَصِمْ: په قوت سره منګولې نښلوي

حَقَّ تُقَاتِهِ: حقيقي تقوا، د الله ﷻ په اوامرو اونواهيو کې خپل وس لګوي.

بِحَبْلِ اللَّهِ: د خداى ﷻ په رسۍ يعني قرآن او اسلام.

شَفَا حُفْرَةٍ: د ژور ځاى (کندې) غاړه او څنډه چې سړى په لږ غفلت کولو سره پکې لويږي.

ژباړه

اى مؤمنانو، که تاسې ددې اهل کتابو ديوې ډلې خبره ومنئ، نو دوى به تاسې له ايمان نه بيرته دکفر لورې ته واړوي، ستاسې لپاره دکفر لورې ته دراتګ اوس څه ځاى پاتې دى چې تاسې ته د الله ﷻ آيتونه لوستل کيږي اوستاسې په منځ کې دهغه رسول ﷺ موجود دى؟ څوک چې د الله ددين لمنه کلکه ونيسي، هغه به هرومرو سمه لار ومومي.

اى مؤمنانو له الله ﷻ نه داسې ووېرېږئ، لکه: څرنګه چې له هغه څخه د ويريدو حق دى، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر په داسې حال کې چې مسلمان اوسئ.

ټول يوځاى د الله ﷻ رسۍ کلکه ونيسئ او تيت پرک کيږئ مه، د الله ﷻ هغه پېرزوينه درياده کړئ چې تاسې يود بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مينه واچوله او د هغه په مهربانى

(c) ketabton.com: The Digital Library

او لورينه تاسي سره ورونه شوئ، تاسي يوي له اوره ډكي كندي پر غاړه ولاړ وئ، الله تاسي ور څخه وژغورلئ، په دغه شان اللهﷻ خپلي نښاني تاسي ته څرګندوي چي په سمه لاره شئ.

په تاسي كي بايد څه خلك هرومرو داسي وي چي د نيكئ لوري ته بلنه، په ښو امر او له بدو منع وكړي. كوم خلك چي دا كار كوي همدوی بريالي دي.

او تاسي د هغو خلكو غوندي نشئ چي په ډلو ووېشل شول او له روښانه او څرګندو لارښوونو ميندلو نه وروسته په شخړو كي اخته شول او د همدوی لپاره ستر عذاب دی.

د نازلېدلو سبب

مفسرينو كرامو ويلي دي چي ذكر شوي مبارك آيتونه د دوو تنو مسلمانو انصارو په باره كي نازل شوي دي چي يو يې اوس بن قيظی د اوس له قبيلي څخه او بل يې جبار بن صخر د خزرج له قبيلي څخه و. د دوی د واقعي لنډيز داسي دی: يوه ورځ د اوس او خزرج د انصارو مسلمانانو يوه ډله خلك په مدينه منوره كي د ميني او محبت په فضا كي په خبرو مشغول وو. په دي وخت كي د يهودو يو بوډا سړی د شاس بن قيس په نامه پردوی تېرېده. شاس چي د اسلام او مسلمانانو په نسبت يې ډېره بدبيني او كركه درلوده، نو د دي ډلي مسلمانانو ترمنځ ميني او محبت لا ډېر كركجن او غوسه كړ او دايي انګېرله چي كه دا مينه او محبت د مسلمانانو ترمنځ دوام ومومي، نو زموږ سوكالي به له خطر سره مخ شي. په دي وجه ده يوه ځوان يهودي ته امر وكړ چي د مسلمانانو ډلي ته ورشي او د اوس او خزرج ترمنځ د پخوانيو جنګونو خبري رامنځ ته كړي او د بعاث له جنګه څو شعرونه زمزمه كړي. ځوان يهودي د ده د امر موافق عمل وكړ او وتوانيده چي د انصارو د محبت او ميني ډك مجلس د عصبيت او تربګنئ او د اوس او خزرج ترمنځ په فخر او وياړنو او يو په بل ځان غوره ګڼلو بدل كړي. په نتيجه كي دواړو قومونو توري راوايستي او جګړي ته چمتو شول. په دي وخت كي د اسلام پيغمبرﷺ ته خبر ورسيد. هغه له يوي ډلي مهاجرو صحابه وو سره راغي او دوی ته يې داسي خطاب وكړ: ای د مسلمانانو ټوليه! له اللهﷻ څخه ووېرېږئ! آيا په داسي حال كي چي زه ستاسو په منځ كي موجود يم، تاسو د جاهليت شعارونو ته مخه كوئ؟ وروسته له دي چي اللهﷻ تاسي ته د اسلام هدايت در په برخه كړ او په هغه سره يې تاسو ته عزت دركړ او جهالت يې درڅخه لري كړ، له كفر څخه يې وژغورلئ او ستاسو ترمنځ يې مينه او محبت پيدا كړ. ددي اغېزناكو خبرو په اورېدو ټولو وسله پر ځمكه وغورځوله، په ژړا او زاريو يې يو بل په غېږ كي ونيول او له پيغمبرﷺ سره خپلو كورونو ته ولاړل. په دي توګه يې د اللهﷻ د دښمن شاس فتنه او دسيسه شنډه كړه او دا مبارك آيتونه نازل شول چي دا ورځ په (بدترين پيل او بهترين پای) ونومول شوه[1].

۱- التفسير الوسيط للطنطاوی ، تفسيرآيت ۱۰۲ سوره‌ء آل عمران.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسير

د دښمن له دسيسو او تدبيرونو څخه خبرتيا

په دي مبارکو آيتونو کې الله تعالی مومنانو ته خطاب کوي چې هرکله تاسې د اهل کتابو ځينو خبرو او غوښتنو ته غوږ ونيسئ او هغو ته تسليم شئ، نونه يوازې ستاسې ترمنځ تفرقه او دښمني پيدا کوي بلکې زيار باسي چې تاسې له ايمان څخه بېرته کفر ته وګرځوي.

بيا قرآن کريم بيانوي چې اصلا د مؤمن لپاره معقوله او ښه خبره نه ده چې له داسې ډلو ټپلو څخه پيروي وکړي، يا دا چې پس له ايمانه کافر شي او له يووالي وروسته اختلافاتو او بې اتفاقيو ته لمن ووهي. مبارکو آيتونو د انکار په صيغه بيان کړی چې څرنګه ممکنه ده تاسو مؤمنان داسې کارته اقدام وکړئ؟ په داسې حال کې چې د الله ﷻ آيتونه نوي او تازه تاسو ته نازليږي او د الله ﷻ رسول ستاسو په منځ کې شتون لري چې که چېرې په غلطه لاره ولاړ شئ د حق لارې ته مو راګرځوي او ستاسو شکونه او شبهې له منځه وړي.

وروستيو آيتونو لارښوونه کړې چې د پيغمبرﷺ له رحلت څخه وروسته د يهودو او نورو دښمنانو له مکرونو او چلونو څخه د ځان ژغورنې يوازنۍ وسيله الله تعالی ته ستنيدنه، په هغه توکل او د هغه په دين منګولې لګول دي چې انحراف او کوږوالی پکې نشته ﴿وَمَن يَعْتَصِم بالله فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾. په دي مبارک آيت کې دې ته اشاره ده کومو مؤمنانو چې پيغمبرﷺ نه وي ليدلی، هر کله چې د الله ﷻ په دين او کتاب منګولې ولګوي او په هغه ځان ملزم وګڼي، نو د دښمنانو له چلونو او غولونو څخه به په امن کې وي. له دې امله الله تعالی بياهم مؤمنانو ته امرکوي چې خاص له الله تعالی څخه ووېرېږي او د اسلام د دين پابند واوسي او ترمرګه د اسلام له دين او ملت څخه پرته بل دين او ملت ته مخه ونه کړي.

د خلاصون او کاميابی رسی

وروسته له دې چې قرآني آيتونو مؤمنانو ته د تقوا او د الله ﷻ د وېرې او د الله ﷻ د امر منني او پيروی کې د ژوند تېرولو امر وکړ، دوی يې په اسلام او قرآن باندې التزام کولو او په هغه باندې منګولو ښخولو ته راوبلل، فرمايي: ﴿واعتصموا بِحَبْلِ الله جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُواْ﴾ يعنی ټول د الله ﷻ په رسۍ منګولې ښخې کړئ او په خورو ورو لارو مه درومئ. د حبل(رسۍ) کلمه هغه وسيله ده چې د هغې ټينګ نيول د پورته کېدو او ښکته کېدو، له غرقېدو څخه د ژغورنې او نورو موخو د لاس ته راوړلو لپاره کارول کيږي.

دلته د الله ﷻ له رسۍ څخه مراد د الله ﷻ دين، د الله ﷻ ژمنه او د الله ﷻ کتاب دی چې په هر يوه منګولې ټينګول انسان خلاصون او بريا ته رسوي. په دي مبارک آيت کې د مؤمنانو يووالی او د الله ﷻ په دين او کتاب باندې منګولې لګول د هغې ډلې سره تشبيه شوي دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوې قوي او ټینګه رسۍ پې منګولې لګولې وي او له هر ډول خطر، غورځېدو، غرقیدو او هلاکت څخه خوندي او په امن کې وي.

امام فخرالدین رازي ددې آیت په تفسیر کې فرمایي: که څوک په یوه نرۍ لار حرکت کوي اوله ښویدو او غورځېدو څخه وېرېږي، نو د ناچارۍ له وجې په یوه داسې رسۍ منګولې نښلوي چې له دواړو خواوو څخه ټینګه تړل شوې وي، ترڅو خپل ځان خوندي وساتي. د حق لاره نرۍ او باریکه ده او ډېر خلک ورڅخه پښې ښوییږي، نو هر چا چې د الله ﷻ په نښو او لارښوونو منګولې ټینګې کړې، ځان یې د ښویدو او غورځېدو له خطر څخه خوندي کړ[1].

بیا قرآني آیتونو مؤمنانو ته د یووالي، مینې، محبت، او ایماني ورورګلوۍ د نعمت په یادولو امر کړی چې تاسو مخکې له اسلامه یو د بل دښمنان وئ او یو د بل په له منځه وړلو بوخت وئ، خو د الله تعالی فضل او مهرباني پرتاسو وشوه او په تاسوکې یې اسلامي ورورولي، مینه، محبت، دوستي او مرسته پیدا کړه، نو باید د دې لوی نعمت شکر په ځای کړئ.

د لوست ګټې او لارښوونې

❖ د مخکیني لوست په آیتونوکې الله تعالی پیغمبرﷺ ته امر وکړ چې یهودو ته خطاب وکړي خو په دې آیتونو کې یې مؤمنان په خپله مخاطب کړل چې دا کار د مؤمنانو په قدر او عزت دلالت کوي.

❖ په مبارک آیت کې یې د مسلمانانو ترمنځ په تفرقه او دسیسه پیدا کولو کې د اهل کتابو یوه ډله یاده کړه، ترڅو ټول اهل کتاب په دې کار کې شامل نشي. دا کار په خپله د قرآن کریم د آیتونو په حقانیت او انصاف دلالت کوي.

❖ مبارک آیتونه د مؤمنانو په قدر او درناوي او د فتنه اچوونکو یهودو په نا امېدۍ دلالت کوي او دایې واضحه کړې چې، ترڅو د الله ﷻ کتاب او د هغه پیغمبرﷺ د مسلمانانو په منځ کې موجود وي، دوی نشي کولای خپلو ناوړو غوښتنو ته ورسیږي.

❖ د یهودو او نصاراوو پیروي او امر منته او د دوی د مشرانو په پلانونو عمل کول مسلمانان کفر ته راکاږي، نو مسلمانان باید ځان د دوی له دسیسو څخه وساتي.

❖ خلاصون او کامیابي د الله ﷻ په کتاب او د رسول ﷺ په سنتو باندې په منګولو لګولو او پابندۍ کې نغښتې ده، نوهرڅوک چې پرهغو منګولې ټینګې کړي له ګمراهۍ او هلاکت څخه نجات مومي.

❖ د اسلام په دین منګولې ټینګول او ځان د هغه په احکامو پابند ګڼل واجب او اختلاف او تفرق حرام دی.

۱- تفسیر مفاتیح الغیب (تفسیر کبیر) ج۸ /۱۷۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❖ د شرك او ګناهونو ارتکاب انسان د جهنم کندې ته غورځوي، که څوك په دې حالت كې ومري د الله ﷻ په حکم او فیصله حتماً جهنم ته داخلیږي.

❖ له اسلامي امت څخه د یوې داسې ډلې شتون چې نور خلك او ملتونه اسلام ته راوبولي او د اسلام د دښمنانو په وړاندې د الله ﷻ د دین له حریم څخه دفاع وکړي او د امربالمعروف او نهی عن المنکر فریضه ادا کړي، یوه اړینه خبره ده.

پوښتنې

۱- د لاندې کلمو معناوې ووایاست:

(يَعْتَصِمْ- حَقَّ تُقَاتِهِ- بِحَبْلِ اللَّهِ- شَفَا- حُفْرَةٍ)

۲- ددې مبارك آیت ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ﴾ د نزول لامل په لنډه توګه ووایاست؟

۳- د اوس او خزرج قبیلو چېرته ژوند درلود؟ له اسلام نه مخکې او وروسته له اسلامه، د دوی د اړیکو په هکله لنډ معلومات راکړئ.

۴- په مبارك آیت کې له رسۍ څخه مراد څه دی او څرنګه په هغې منګولې ټینګول د خلاصون او بریا سبب کیږي؟

۵- د اهل کتابو د مشرانو پیروي څه حکم لري او د مسلمان برخلیك کوم ځای ته رسوي؟

۶- مبارك آیت ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ...﴾ په څه دلالت کوي؟

كورنۍ دنده

(په اوسني وخت کې د اسلامي امت یووالي ته اړتیا) تر سرلیك لاندې دوه مخه مقاله ولیکئ.

وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وعلی آله و أصحابه أجمعین، و آخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library